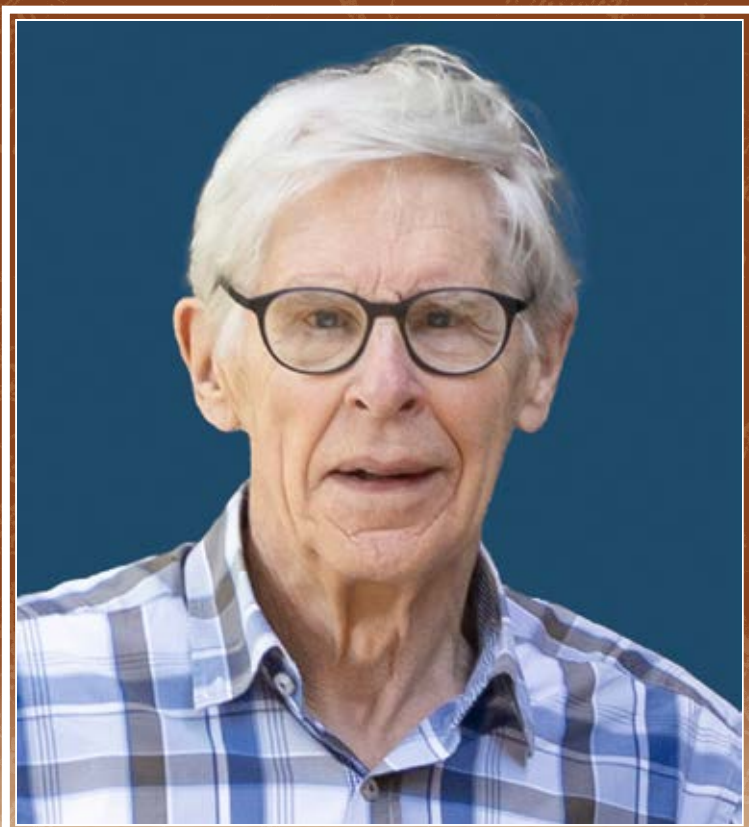

December 2025

Speuren en Ontdekken

Historisch Nieuwsblad van Ouder-Amstel

Duivendrecht, Ouderkerk, Waver

In dit nummer o.a.

**SARA VAN
THOMAS MATROOS**

ONDERDUIKEN
een tocht met fatale afloop

HUIS MET DE KETTINGEN
Kerkstraat 54 te Ouderkerk
aan de Amstel

**DE RIJNSPOORWEG
AMSTERDAM-UTRECHT**

BOERDERIJ AMSTELBOGT
voorheen Selden tijd sonder strijd

**OUDER-AMSTEL EN
DE SLAVERNIJ**

**DE BEWONERS VAN
KERKSTRAAT 54**

1881 - 2023

BIBLIOGRAFIE FRANS ZWERVER 2014 - 2025

Inhoudsopgave

Augustus 2025 In Memoriam. Frans Zwerver, een hardwerkende, betrokken vrijwilliger
door *Willemies van der Velden*

- 2014** Sara van Thomas Matroos door *Frans Zwerver*
- 2015** Een tocht met fatale afloop door *Frans Zwerver en Ruud P. Siekerman*
- 2015** De Peterssteeg in Ouderkerk door *Frans Zwerver*
- 2016** Huis met de Kettingen, Kerkstraat 54 door *Ruud P. Siekerman en Frans Zwerver*
- 2016** Het gemeentewapen van Ouder-Amstel door *Frans Zwerver*
- 2016** Wie kent ze nog? door *Frans Zwerver*
- 2017** Waar Sara gebleven is! door *Frans Zwerver*
- 2018** De boerderij" Ronde Hoep Oost 12 tekst *Ruud P. Siekerman*, onderzoek *Frans Zwerver*
- 2018** Chirurgijns langs de Waver door *Frans Zwerver*, met medewerking van *Peter van Schaik*
- 2018** Oorlogsgevaar vanuit de lucht door *Frans Zwerver*
- 2018** Een niemendalletje? aan de Waver door *Frans Zwerver*
- 2018** Julia Somogyi, een Hongaars meisje op de Sluisvaart door *Frans Zwerver*
- 2018** Johanna Vit door *Frans Zwerver*
- 2019** Dezelfde plek ... in een andere tijd, Omval/Vrijzicht door *Anneke Boomars en Frans Zwerver*
- 2019** Boerderij Weltevreden in Duivendrecht, in 1925 onder de slopershamer:
de zeventiende eeuw verdwijnt uit Duivendrecht door *Ruud P. Siekerman en Frans Zwerver*
- 2020** Johannis Jan van Eenennaam (1903 - 1942) door *Frans Zwerver m.m.v. Ton van Noorden (research)*
- 2020** Johannes Robben (1896 - 1945) door *Frans Zwerver m.m.v. Ton van Noorden (research)*
- 2020** Vierlingsbeek bedankt Ouder-Amstel door *Frans Zwerver*
- 2020** Wie waren het? Ouderkerkse wielerronde en Kookles in het Gezellenhuis door *Frans Zwerver*
- 2021** De Rijnspoorweg Amsterdam - Utrecht door *Frans Zwerver*
- 2021** Boerderij Amstelbogt, voorheen Selden tijd zonder strijd, voorheen Benningdam door *Frans Zwerver*
- 2021** Onafhankelijkheidsfeesten Ouder-Amstel in september 1913 door *Frans Zwerver*
- 2021** Nieuw in de bibliotheek door *Frans Zwerver en Ria de Swart*
- 2023** Ouder-Amstel en de slavernij (vervolg 1) door *Frans Zwerver*
- 2023** De bewoners van Kerkstraat 54, 1881-2023 door *Ruud P. Siekerman en Frans Zwerver*
- 2024** Wie waren het? Crescendo en De Damclub door *Frans Zwerver*
- 2024** Waar stond deze boerderij? door *Frans Zwerver*
- 2024** Aan eenieder, die de historie van Ouder-Amstel een warm hart toedraagt...
door *Ton van Noorden met medewerking van Frans Zwerver*
- 2024** Waar stond deze boerderij? door *Frans Zwerver*
- 2024** Nieuw in de bibliotheek door *Frans Zwerver m.m.v. Wim de Zwart*
- 2024** Dezelfde plek ... in een andere tijd door *Frans Zwerver*
- 2025** Nieuw in de bibliotheek door *Frans Zwerver*

Frans Zwerver, een hardwerkende, betrokken vrijwilliger

Geheel onverwacht overleed op maandag 12 mei 2025 Frans Zwerver in zijn huis in Amstelveen. Een paar dagen ervoor liet hij ons weten dat hij zich niet goed voelde en dus op 12 mei niet naar het redactieoverleg van *Speuren en Ontdekken* (S&O) kon komen. Op dinsdag 13 mei kregen we bericht dat Frans was overleden.

Frans Zwerver. foto: Piet de Boer, 30 augustus 2024

Nadat in 2010 de Historische Vereniging Wolfgerus van Aemstel was opgericht, werd Frans vanaf het begin van de Onderzoeksgroep in de zomer van 2011 actief lid. Hij wilde meer weten over het verhaal dat van de familie Swerver in deze omgeving bekend was; met name over Dirk Swerver die chirurgijn was en o.a. in de Waver zijn beroep uitoefende. Dat mondde uit in een artikel 'Chirurgijns langs de Waver' (in S&O augustus 2018, jrg. 34 nr. 120 pag. 53-56) met medewerking van Peter van Schaik, de Amstelland historicus.

Frans werd van meet af aan de vaste notulist van de Onderzoeksgroep. Met een opname-apparaatje heeft hij tot en met zijn laatste vergadering op 18 maart 2025 voor een goed en duidelijk verslag gezorgd.

In de loop van 15 jaar heeft Frans vele uiteenlopende artikelen geschreven in S&O, en daarvoor deed hij uitgebreid onderzoek: over mannen en over vrouwen, over huizen en over boerderijen, over gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog, enzovoort. Hij deed dat meestal op zichzelf, maar soms ook in samenwerking met anderen, zoals met Ruud P. Siekerman en met Ton van Noorden. Daarnaast had hij zich in de groep ontwikkeld tot

degene die heel goed met kadastergegevens kon omgaan en wij konden op dat terrein altijd een beroep op hem doen. Ook van het genealogie programma Aldfaer wist hij veel.

Lange tijd kwamen via het redactieadres bij Frans de vragen binnen van buitenstaanders die wat wilden weten over hun voorfamilie of over allerlei andere zaken die in Ouder-Amstel hadden plaatsgevonden. En altijd werden die vragen door hem keurig beantwoord.

In 2019 kwam hij in de redactie van S&O. En ook van de redactievergaderingen ging Frans al snel de verslagen maken. Toen eind 2024 Ruud zijn werk als hoofdredacteur had neergelegd, heeft Frans zijn werk voor het volgende nummer overgenomen, in afwachting van een nieuwe hoofdredacteur. Het afgelopen aprilnummer is dan ook echt Frans zijn kindje geweest, zoveel tijd en energie als hij daarin heeft gestopt.

Hij was een hardwerkende, betrokken vrijwilliger, die zich ook breder voor mensen inzette. Wanneer S&O gedrukt was, hielp Frans bij de verzending en bracht de bladen naar adressen in Amstelveen.

Op verzoek van Peter van Schaik hebben Frans, Ton en ik er een jaar hard aan gewerkt om het boek van Peter *De Oostkant van de Amstel* een tweede druk te geven. Vanwege zijn leeftijd – 93 jaar – had Peter daar begrijpelijkerwijs haast mee; het boek kwam af en er vond een mooie presentatie plaats in april 2022, met ook zeker dank aan Frans.

Gedurende een klein jaar brachten Frans en ik bij toerbeurt om de week een bezoek aan Peter in huize De Poel in Amstelveen, tot Peter eind januari 2024 overleed.

Ria de Swart, corrector van het blad, heeft hij in de tijd dat ze in Amstelveen woonde, vaak opgehaald voor de vergaderingen.

Frans was een aantal jaren lid van de Evenementencommissie van Wolfgerus, die jaarlijks een of twee keer een excursie verzorgt. In Museum Amstelland heeft hij een tijd meegewerkt als suppoost. Ook had hij er plezier in om samen een tentoonstelling vorm te geven, zoals bijvoorbeeld over de Sluisvaart. De afgelopen jaren ging hij met regelmaat op donderdagmiddag naar de Fotowerkgroep in het museum om daar voor eigen onderzoek gegevens uit te zoeken.

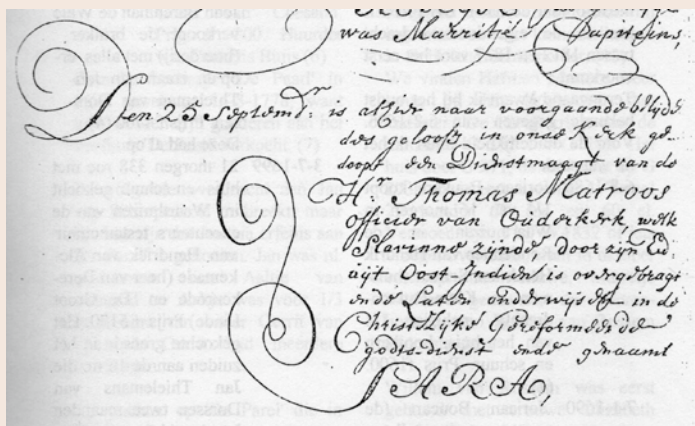
Zijn plotselinge heengaan bracht bij alle medevrijwilligers een schok teweeg. Want al had hij al vijf jaar geleden de leeftijd van de 80-jarigen bereikt, geestelijk kon je dat absoluut niet aan hem merken.

Frans heeft veel bijgedragen aan het vastleggen van de geschiedenis van Ouder-Amstel. Wij gaan zijn inzet erg missen.

Willemies van der Velden

Sara van Thomas Matroos

door Frans Zwerver

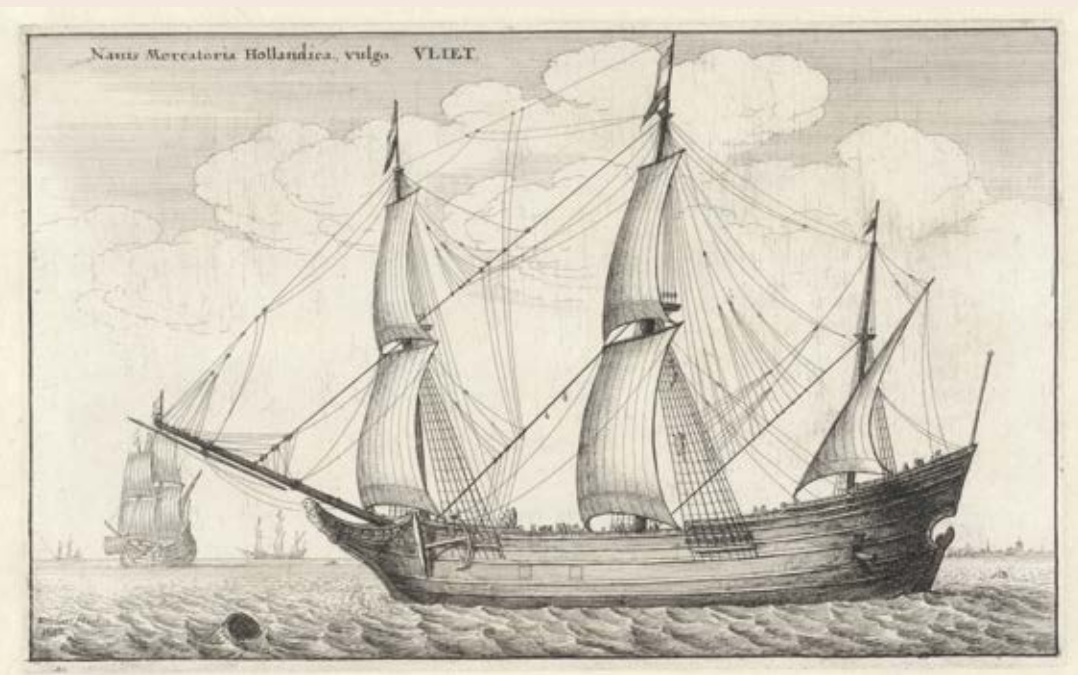
afb. 1 Doopinschrijving, 25 september 1729.

In 2001 heeft Peter van Schaik in Speuren en Ontdekken aandacht besteed aan de opvallende inschrijving van Sara, een 'slavinne', in het doopregister van de Gereformeerde kerk in Ouderkerk in 1729.

Naar aanleiding van de herdenking van de afschaffing van de slavernij vorig jaar beloofden wij u verder onderzoek te doen in de hoop nieuwe gegevens over het leven van Sara te vinden. Onze hoop was iets meer te ontdekken door ons te concentreren op de man die haar uit Indië had meegenomen: Thomas Matroos. De vragen omtrent haar afkomst en haar verdere leven blijven, ondanks verder speuren, ook nu onbeantwoord. Maar Thomas Matroos kwam wel duidelijker in beeld.

Volgens de doopinschrijving is Sara "door zijn Ed. (Edele – red.) uijt Oost-Indien overgebragt" (afb. 1). Thomas Matroos is dus blijkbaar in Oost-Indië geweest en dan ligt het voor de hand de archieven van de VOC (Vereenigde Oost-Indische Compagnie) in het Nationaal Archief er eens op na te slaan.

In het archief van de VOC vinden we dat Thomas Matroos als adelborst (jong soldaat van goeden huize – red.) op 10 mei 1705 vertrekt van de rede van Texel op het fluitschip Rhijnenburgh¹ (afb. 2).

afb. 2 Een fluitschip. Een door de VOC veel gebruikt scheepstype voor het vervoer van vracht naar Oost-Indië. gravure: Wenceslaus Hollar, 1647, collectie Rijksmuseum

afb. 3 Uit het scheepssoldijboek een deel van de rekening van Thomas Matroos.

Het schip heeft 93 zeelieden en 62 soldaten aan boord, waaronder de door ons gezochte adelborst. Na een tussenstop van een maand op Kaap de Goede Hoop arriveert het schip na 8 maanden op 13 februari 1706 in Batavia (Djakarta).²

In Batavia stapt hij na 5 jaar over naar de civiele dienst van de VOC en wordt hij 'adsistent' in het 'logies comptoir', de 'factorij' of handelsplaats met gebouwen voor opslag, administratie en behuizing. De laatste 5 jaar van zijn verblijf in Batavia vervult hij de functie van 'strafbaas en binnenregent in het hospitaal'. Zijn dienstverband met de VOC in Oost-Indië eindigt op 13 oktober 1724 als hem wordt toegestaan als vrijburger te repatriëren.³

Thomas keert dan terug naar Holland. De terugreis maakt hij waarschijnlijk op één van de zes schepen die tussen 1 en 4 december 1724 uit Batavia vertrekken en op 23 en 24 juli 1725 in Holland aankomen, want op 15 augustus 1725 wordt in Amsterdam aan Thomas de somma van fl. 2371:13:0 uitbetaald (nu € 25.000). Dit is de eindafrekening van zijn dienstverband met de VOC.⁴

Afkomst Thomas Matroos

In het scheepssoldijboek van de Rhijnenburgh vinden we ook iets meer over zijn afkomst. Er staan de namen van zijn vader, Jan Thomasse Matroos en zijn moeder Hilletje Dirckx in. De vader overlijdt in 1706. De VOC heeft in 1707 en 1708 aan zijn moeder geldbedragen uitbetaald uit de te goed staande gage van haar zoon Thomas (afb. 3).

De veronderstelling van Peter van Schaik dat Thomas de achternaam Matroos droeg in verband met de door hem gemaakte reizen naar Oost-Indië is niet juist. We treffen de familienaam Matroos namelijk al aan in 1699 bij het huwelijk van een zuster van Thomas.

Zijn ouders Jan Thomas(se), varensgezel, en Hilletje Dircks zijn afkomstig uit het noorden van Duitsland. Zij trouwen in 1667 in Amsterdam.⁵

Hun zoon Thomas is op 18 mei 1682 in Amsterdam in de Lutherse Kerk gedoopt.⁶ Hij was dus bijna 23 toen hij in 1705 naar Oost-Indië vertrok.

In Indië is Thomas getrouwd met Maria de Grave, dochter van Gerard de Grave en Johanna Swartius.⁷ Rond 1712 wordt daar hun zoon Johannes geboren. Na terugkeer in Holland in 1725, Thomas is dan 43 jaar, vestigt het gezin zich in Amsterdam en koopt een huis en erf naast en benoorden de Stadsstalling aan de Nieuwe Zijds Voorburgwal met bijbehorende stalling aan de Spuistraat⁸, en ook een huis en erf in de Madelievenstraat/hoek Slootstraat (Jordaan).⁹ Beide huizen blijven tot 1791 in het bezit van de erven van hun schoondochter Eleonora Brandt (de weduwe van Johannes Matroos, zoon van Thomas en Maria).

Van slavin tot dienstmaagd

Thomas Matroos wordt in 1728 benoemd tot schout van Ouder-Amstel.¹⁰

Een jaar later, op 25 september 1729, vindt in de Gereformeerde kerk in Ouderkerk de doop plaats van de uit Indië meegekomen slavin Sara. Zij is dan geen slavin meer maar 'Dienstmaagt'.¹¹ Thomas en zijn vrouw Maria kopen in 1731 een aantal huizen in Ouderkerk aan de Kerkweg (Kerkstraat) en laten in de Tolbrugsteeg (Brugstraat) 8 nieuwe huizen bouwen.

Thomas overlijdt in 1733, bijna 51 jaar oud, in Amsterdam en wordt op 18 juli 1733 aldaar begraven in de Zuiderkerk.¹² Dat is echter niet zijn laatste reis want vijf dagen later wordt hij overgebracht naar en herbegraven in de Nieuwe Zijds Kapel aan het Rokin in Amsterdam. Daar bezit zijn weduwe Maria de Grave in het Hoge Koor een tweetal graven.¹³

De huizen in Ouderkerk blijven nog een aantal jaren in bezit van Maria.

In 1758 verkoopt zij de in haar bezit zijnde 12 huizen in Ouderkerk.¹⁴

Maria is op 3 juli 1745 uit Amsterdam naar Maarssen verhuisd en 6 jaar later naar Utrecht.¹⁵

Of Thomas en Maria in Ouder-Amstel een woon- of verblijfplaats hebben gehad, hebben we niet kunnen vaststellen.

Ons speurwerk heeft helaas niet geleid tot meer informatie over de slavin Sara. Ze heeft in Holland als dienstmeid bij de familie in Amsterdam gewoond.

Een huwelijk onder de voor de hand liggende naam Matroos ontbreekt in Amsterdam, in Ouderkerk en in Maarssen. Ze is niet aangetroffen in het lidmatenregister van de Hervormde Gemeente van Maarssen waar de weduwe Maria Matroos-de Grave later woont. Ze kan in Amsterdam zijn overleden tussen 1725 en 1745 maar zonder achternaam is het moeilijk zoeken bij de honderden Sara's die in die periode zijn overleden. Ook in Ouderkerk en Maarssen is geen overlijden aangetroffen.

We eindigen dus met 'Verder spoor van Sara ontbreekt'.

Noten

Noten:

1. Het fluitschip is een betrekkelijk smal buigig schip met vlakke bodem en een rond vaak gepiekt achterschip oorspronkelijk gebouwd voor de Sont-vaart. Voor de VOC-vaart op Oost-Indië werd het ontwerp versterkt om bestand te zijn tegen de hitte in de tropen. De Rhijnenburgh is in 1704 gebouwd voor de Kamer van Amsterdam op de VOC-werf in Amsterdam en is op zijn 5e reis in 1713 bij de Shetland-eilanden vergaan. Het schip was 130 voet (37m) lang en had een laadvermogen van 618 ton.
2. Scheepssoldijboek Rhijnenburgh 1705-1706 Nationaal Archief (NA) toegang 1.04.02 inv. 5553 folio 106.
3. Vrijburger: persoon niet (meer) in dienst van de VOC en vrij om zich elders te vestigen. Rollen van de gekwalificeerde civiele en militaire dienaren NA toegang 1.04.02 inv. 5240 - 5245.
4. Zie noot 2.
5. Stadsarchief Amsterdam (SAA) Ondertrouwboek Pui DTB 687, p. 137, 26 november 1667.
6. SAA Doopboek Lutherse Kerk DTB 166, p. 136.
7. Centraal Bureau voor Genealogie (CBG) Genealogische aantekeningen in de Collectie Bloys van Treslong.
8. SAA transportakte 22 maart 1726. De Stadsstalling stond in de buurt van de huidige Raadhuisstraat.
9. SAA transportakte 3 april 1726.
10. Hist. Museum O-A Cartotheek van Dijk - Stefanski; de officiële benoeming door de Baljuw van Amstelland is (nog) niet gevonden.
11. Slaven konden met een zgn. emancipatiebrief, geschreven door de secretaris van de Schepenbank in Batavia, worden vrijgelaten. De Schepenbank was de rechtbank voor burgers en 'vrij luyden'. In het college zaten VOC-dienaren, burgers en regelmatig ook Chinezen.
Bron: <http://www.vocsite.nl/geschiedenis/slavernij.html> (opmerking: een interessant artikel met meer gegevens over de slaven bij de VOC en in Batavia).
12. SAA begraafboek Zuiderkerk DTB 1095, p. 120vo - 121.
13. SAA begraafboek Nieuwe Zijds Kapel DTB 1071, p. 83vo - 84 en Het Utrechts Archief (HUA) Oud Notarieel Archief akte 179, 30 mei 1760.
14. SAA Oud Notarieel Archief en eerdere publicaties in S&O.
15. HUA Lidmatenregister Hervormde gemeente Maarssen - inv. 32.

afb. 5 Deze ets van ons huis gaven mijn ouders als dankbetuiging aan onze helpers

taak had volbracht en dat contact niet langer nodig was. In een speech die mijn vader hield bij mijn bar mitswa in 1951 was hij vol lof over de familie Van Heukelom, maar Tante was er niet bij omdat ze ziek was. Het contact verwaterde. Toen ik in 1966 trouwde, kwam de uitnodiging uit Arnhem onbestelbaar terug. Navraag bij de gemeente leverde op dat mevrouw Van Heukelom was verhuisd naar buiten de gemeente. Ik emigreerde naar de V.S. Na vele jaren begon ik in mei 2013 – mede op aandrang van mijn vrouw – de Van Heukeloms in Nederland te bellen, in de hoop weer contact te kunnen leggen. Na ongeveer 15 keer vergeefs te hebben gebeld, klonk er opeens aan de andere kant van de lijn: “Oh, mijn broertje in de oorlog!”. Het was zoon Theo van mijn onderduikfamilie. We hebben hem opgezocht en honderduit gepraat. Zijn moeder was in 1992 overleden.

Een tocht met fatale afloop

door *Frans Zwerver* en *Ruud P. Siekerman*

In 2014 ontving de Historische Onderzoeksgroep, een werkgroep van onze Historische Vereniging, van de heer J. Pieterse (geboren in 1944) een verzoek om informatie over de omstandigheden waaronder zijn vader op 10 februari 1945, middenin de Hongerwinter, in de buurt van Waver om het leven was gekomen.

Het is moeilijk zo lang na de oorlog precies te reconstrueren wat er is gebeurd. We stuurden zijn vraag door naar onze collega's, de Historische Vereniging De Proosdijlanden. We kregen enkele gegevens van Peter van Golen en geven hier een kort overzicht van de gebeurtenissen.

De vader van Jan Pieterse, Jacob Julius (Juul) Pieterse, was vanuit Amsterdam in 1944 afwisselend bij de families Burggraaf en Van Egmond in Waverveen ondergedoken. Begin 1945 verbleef hij bij de familie Burggraaf. In Amsterdam woonden zijn vrouw en hun zoon die enkele maanden daarvoor geboren was. Overal in de omgeving van Amsterdam was bekend dat in Amsterdam de leefomstandigheden allerbelabberdst waren. Er kwamen

dagelijks voedselzoekers langs de boerderijen in de omgeving. Er was gebrek aan alle elementaire levensbehoeften en Jan vreesde daarom voor het leven van zijn vrouw en kind.

Jacob Julius Pieterse
foto: particuliere collectie

Hij had wat voedsel verzameld en wilde dit naar zijn vrouw en kind brengen. De families Burggraaf en Van Egmond raadden hem dat af. Het was veel te gevaarlijk vanwege de kans op arrestatie. Maar een tweede reden om niet te gaan was de mogelijkheid dat Engelse jagers in het bezette deel van Nederland luchtafweergeschut onder vuur namen om de luchtaanvallen op Duitsland te beveiligen en ook soms transporten bestookten om de aanvoerlijnen van de Duitsers zoveel mogelijk schade te berokkenen.

Op zeker moment deed zich de gelegenheid voor om met een kaasboer, die uit Uithoorn bij de familie Burggraaf langs kwam en daarna door zou gaan naar Amsterdam, mee te rijden.

Het was 10 februari 1945 toen ze vertrokken. Wat gevreesd was, werd bewaarheid. Op de dijk langs de

Veel herinneringen die ik had, konden door Theo worden aangevuld en in een context worden gezet. Die informatie heeft mij geholpen om een verzoek in te dienen bij het Yad Vashem Instituut in Jeruzalem om mijn onderduikouders de eretitel van 'Rechtvaardige onder de Volken' te verlenen. Het is de hoogste onderscheiding voor niet-joden die zich tijdens de oorlog hebben ingezet voor het leven van joden. Deze onderscheiding is op 22 maart j.l. toegekend en zal over een paar maanden postuum worden uitgereikt.

Mijn ouders en ik hebben na de oorlog niet vaak over die periode met elkaar gesproken. We probeerden het leven weer op te pakken. Nu mijn ouders overleden zijn, heb ik steeds meer vragen over hoe een en ander is verlopen. Een artikel in Het Parool uit maart 1995 beantwoordde mijn vraag wie er voor gezorgd had dat eerst de kinderen en later ook mijn ouders zijn ondergedoken. Mevrouw

To Klumper-Schoemeyer werd geïnterviewd voordat ze de Yad Vashem-onderscheiding zou ontvangen. Zij vertelde: *"De familie in Ouderkerk, daar ben ik zelf op afgestapt. Ik haalde altijd melk op de Achterdijk en zo hoorde ik dat ze daar woonden. Ik heb er gewoon aangebeld en gevraagd: 'Willen jullie niet weg?' Ja, dat wilden ze wel, maar het waren arme mensen, ze hadden geen geld om onder te duiken. Ik had in die tijd al genoeg adressen en bonkaarten. We hebben toen eerst de oma weggehaald, een heel ouderwetse gelovige Jodin met zo'n bandeau, een pruik. (...) Twee kinderen hadden ze. En in die tijd werd de derde geboren. Ik heb hem uit haar handen gepraat. Dat was zo tragisch."*

Hoe bijzonder dat dit hele gezin na de oorlog elkaar weer terugvond!

De afbeeldingen komen uit het privé-archief van de families Vega en Van Heukelom.

Waver in Ouder-Amstel, in de buurt van Waver 38 waar Geurt van den Berg woonde, werden paard en wagen door een Engelse jager onder vuur genomen. Het paard werd geraakt en later afgemaakt, Juul Pieterse werd gedood. De kaasboer heeft het overleefd.

Op 13 februari 1945 heeft Artje Keuken, vrouw van aanspreker Van der Velde, op het Gemeentehuis in Ouderkerk aangifte gedaan van het overlijden. Jacob Julius Pieterse is op Karssenhof in Ouderkerk begraven.

Jan Pieterse schreef ons begin 2014:

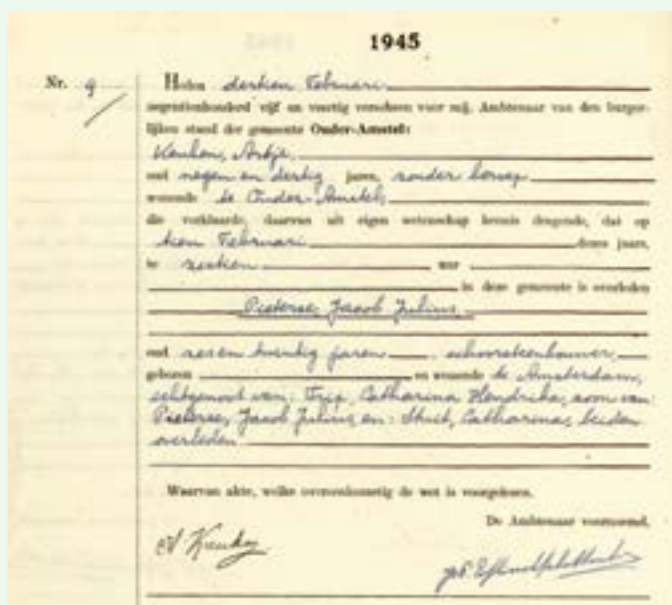
"Op uw aanwijzing heb ik contact gezocht met de vereniging De Proosdijlanden, en zodoende Jan Compier

ontmoet, deze kende de zoon van de familie Burggraaf, Ferdinand Burggraaf, deze was nog in leven en zou een ontmoeting organiseren; doch een week voor onze ontmoeting is Ferdinand Burggraaf op 22 februari 2014 overleden. Jammer, daar Ferdinand nog wel het een en ander zou kunnen vertellen, over de tijd toen mijn vader bij hun was ondergedoken.

Het bleek echter dat mijn vader bij hem bekend was, als De Vries. Mijn vader is 26 jaar geworden.

Na de oorlog ben ik vaak met mijn grootvader bij de familie Burggraaf op bezoek geweest. Ook bleek mijn grootvader nog op de bruiloft van Ferdinand te zijn geweest."

Met dank aan Peter van Golen en Jan Compier van de Historische Vereniging De Proosdijlanden.

Overlijdensaangifte Jacob Julius Pieterse

Bij de rode pijl rechtsboven Waver 38, de plaats van de beschieting. De rode pijl rechtsonder geeft de plaats aan waar Juul woonde.

De Peterssteeg in Ouderkerk

door Frans Zwerver

Binnen een bebouwde omgeving zijn stegen, paden en gangen vaak smalle wegen die niet meteen een functie hebben voor het doorgaande verkeer. Zij vormen soms de verbinding tussen twee wegen of met andere stegen en soms zijn ze doodlopend. Zij ontstaan meestal tussen en achter de gebouwen aan de rooilijn van de straten.

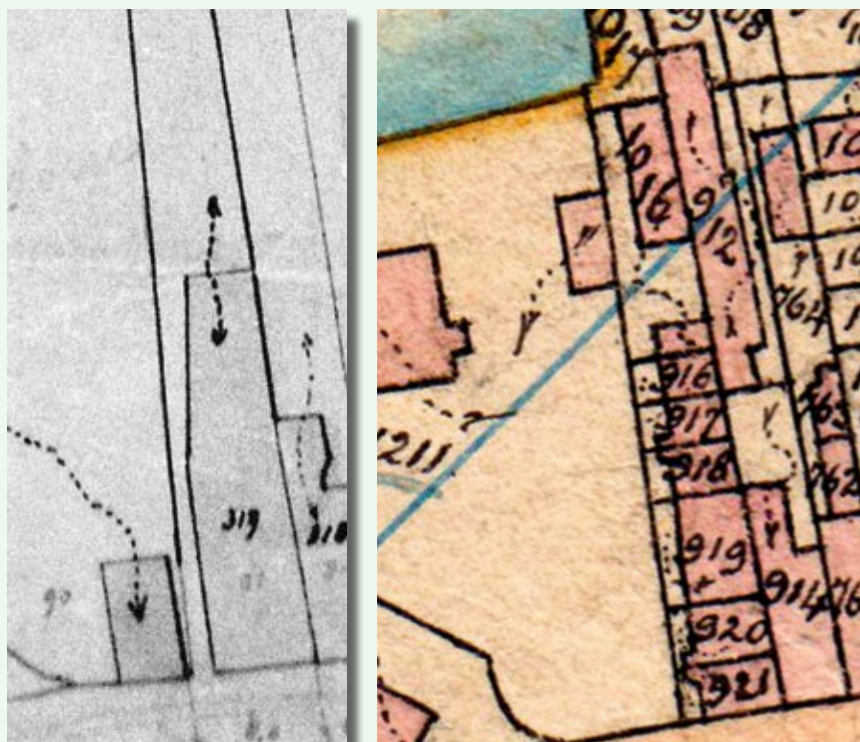
De bevolkingsgroei in de 19e eeuw en de daarmee gepaard gaande woningnood leidden er toe dat bestaande opslagruimten of werkplaatsen werden verbouwd tot kleine en goedkope woningen. Als de ruimte het toeliet werden er – naast die verbouwingen – ook nieuwe woningen gebouwd waardoor er kleine ‘achterbuurten’ ontstonden. Ook in Ouderkerk ontstonden zo in de tweede helft van de 19e eeuw op deze wijze buurtjes achter de Dorpsstraat en de Kerkstraat, de toenmalige dorpskern. De kadasterkaart van 1905 (afb. 2) laat goed zien dat de lege ruimtes achter

de huizen, zoals deze nog zichtbaar zijn op de kadasterkaart van 1856 (afb. 1), grotendeels volgebouwd zijn met huisjes. In formele zin hadden deze stegen geen namen maar werd volstaan met het adres van het pand aan de straat waarnaast de steeg lag en waarachter het buurtje was ontstaan. In de volksmond kreeg de steeg vaak een naam die verbonden was aan de bewoner van het hoekhuis, een gevelsteen, of herinnerde aan een ambacht dat door (één van) de bewoners van de steeg werd uitgeoefend.

Op de kaart van 1856 (afb. 1) is het perceel 319 de plaats van het huidige perceel Kerkstraat 28. Het

huisje (of schuur) links naast de steeg staat op het terrein van de pastorie. Vergelijking van de kaarten laat duidelijk zien dat het perceel 319 (kaart 1856) in 1905 vervangen is door een lange rij huisjes (nummers 916 tot en met 921 en 1016). Het bouwsel op het terrein van de pastorie is verplaatst. Aan de linkerzijde van het perceel Kerkstraat 28 – beschreven in S&O, jrg. 24, nr. 3, blz. 92 t/m 94 – ligt een naamloze steeg die in de volksmond Peterssteeg genoemd werd. Een circa 30 meter lange doodlopende gang, haaks op de Kerkstraat, tussen het erf van de pastorie van de Amstelkerk en Kerkstraat 28. Deze steeg eindigde vroeger bij de oever van de Amstel. De achter laatstgenoemd perceel gebouwde huisjes werden in de volksmond de ‘Peterssteeghuisjes’ genoemd. De naam is nooit geformaliseerd maar wél blijven bestaan.

afb. 1 en 2
links: detail kadasterkaart 1856, rechts detail kadasterkaart 1905

afb. 3 De Peterssteeg in 2015. Rechts het pand Kerkstraat 28.
foto Henk Keizer

Waar komt deze naam vandaan?

Speurwerk van de Onderzoeksgroep van de Historische Vereniging in het Bevolkingsregister van Ouder-Amstel naar de huisnummering tussen 1800 en 1900 leverde een aanwijzing op. Ene Johan Hendrik Petersen heeft daar een aantal jaren gewoond en hij zou dus de naamgever van de steeg kunnen zijn geweest. Was hij daar slechts één van de bewoners of was hij eigenaar van één of meerdere panden? Het antwoord daarop hebben we in de archieven van het kadaster gevonden.

Tot 1874 stond er één huis aan de Kerkstraat. In de jaren daarna is dat huis verbouwd en gesplitst en zijn er achter het huis een aantal kleine huisjes en schuren bijgebouwd. In 1879 koopt Johan Hendrik Petersen daar een schuur en in 1887 volgt de koop van de overige zes huizen en schuren op dat perceel.

Wie is deze man?

Johan Hendrik Petersen of zoals hij oorspronkelijk heette Johann Heinrich Peeterssen, is in 1823 in Greetsiel, een havenplaatsje in het westen van Oost-Friesland, Duitsland, geboren. Hij verhuisde naar Amsterdam en werkte daar als broodbakker. In 1849 is hij getrouwd met Geesien Hoogop uit Zwolle. Vanaf 1860 woont en werkt hij met zijn gezin gedurende bijna 20 jaar in de broodbakkerij naast de Kerkbrug in Ouderkerk. Daarna betreft hij in 1879 één van de huizen die op het perceel Kerkstraat 28 stonden. Hij bleef tot 1887 eigenaar van de bakkerij. Na het overlijden van zijn vrouw eind 1889 verhuist Johan Hendrik Petersen naar Bussum alwaar hij in 1896 overlijdt. In 1897 worden zijn bezittingen verkocht.

We hebben nu dus een antwoord gevonden op de vaak gestelde vraag over de naamgeving van de steeg naast het huidige perceel Kerkstraat 28, die ook nu nog toegang geeft tot de erachter liggende huizen.

NB.

Hoe naamgeving in de volksmond van betekenis kan veranderen, blijkt uit een artikel in de Amstelgids van 19 december 1974. Daarin komt een andere verklaring van de naam Peterssteeg voor, een verklaring die wij na bovenstaand onderzoek naar het rijk der fabelen kunnen verwijzen.

Roel Griffioen werd geboren op 22 oktober 1898 in de Czaar Petersteeg (vroeger een smal zijstraatje van de Kerkstraat) in Ouderkerk. Na de lagere school werd de heer Griffioen bediende

Amstelgids, 19 december 1974

Bronnen:

- Alex de Boer, *Kerkstraat 28, Het huis met de kogel*, Speuren en Ontdekken, jrg. 24, nr. 3, blz. 92.
- Willem van Bloemen, *Gangen en Stegen in Ouderkerk*, ongepubliceerd.
- *Amstelgids*, 19 december 1974.
- Bevolkingsregister Ouder-Amstel 1859-1894.

Huis met de Kettingen, Kerkstraat 54 te Ouderkerk aan de Amstel

door Ruud P. Siekerman en Frans Zwerver

afb. 1 Kerkstraat 54 februari 2010. foto P. de Boer

Kerkstraat 54 heeft al lange tijd de aandacht getrokken van leden van de Historische Onderzoeksgroep. Het pand is opgenomen in de monumentenwebsite op www.historischamstelland.nl en staat op de Rijksmonumentenlijst onder nr. 31965. Maar we weten eigenlijk heel weinig van de geschiedenis van het gebouw. Wanneer is het gebouwd? In het midden van de negentiende eeuw zoals de Rijksmonumentenlijst aangeeft? En door wie? En wie hebben er gewoond?

Enig onderzoek in de archieven was dus gewenst.

De simpelste bron om het onderzoek te starten is het Kadaster dat een overzicht geeft van de eigenaren van panden en terreinen en van de afbraak/herbouw/verbouwingen van panden sinds ca. 1830.

*Huis met de
Kettingen*

De bebouwing en de eigendomssituatie in 1830

De eerste kadasterkaart is te vinden op www.watwaswaar.nl.¹ (zie afb. 2)

Op de plek van Kerkstraat 54 staan dan nog twee huizen getekend die de kadasternummers C 304 (links) en C 303 (rechts) hebben. Het zijn twee aparte huizen maar tegen elkaar aan gebouwd. Links, tussen C 304 en C 308 (huis De Corendrager) en rechts tussen C 303 en C 298 lopen stegen die toegang geven tot er achter liggende terreinen en woningen. Thomas Regtuyt is in 1830 eigenaar van de beide huizen met alle achterliggende panden en terreinen. Hij is timmerman en woont in Ouderkerk (waarschijnlijk woont hij in één van deze twee huizen).

Het gehele complex is langgerekt en grenst aan de achterkant aan een sloot genaamd De Wijk die vanuit de Amstel schuin achter de huizen van de Kerkstraat loopt tot dicht achter het huidige café De Vrije Handel op de hoek van Kerkstraat en Dorpsstraat.

Recht achter C 304 loopt een pad tot aan een schuurtje bij De Wijk. Aan weerszijden van dit pad staan enkele eenkamerwoningen en schuren, links 3 woningen en een schuur, rechts 4 woningen en een schuur.

afb. 2 Kadasterkaart 1830, detail Dorpsstraat hoek Kerkstraat met aanliggende bebouwing. Kerkstraat 54 staat op de plaats van de nummers 304 en 303.

afb. 3 Detail kadasterkaart 1856. Vooraan de Kerkstraat liggen naast elkaar C 615 (links) en C 303 (huisnummer 100) (rechts). De drie huisjes 305 t/m 307 op het terrein achter C 615 zijn gewijzigd in 7 huisjes van voor naar achteren genummerd C 305, 306, 621, 620, 619, 618 en 617. Het laatste huisje staat bijna met een hoek tegen De Wijk. Achter huisje C 617 is nog een plaatsje of tuintje.

Vanaf 1845 verdichting van de bebouwing

In 1837 wordt het linker huis (C 304) en het achterste, derde huisje (7 = C 307) gesloopt. Het nieuwe kadasternummer wordt C 603. En in 1840/1844 wordt C 603 door Regtuyt verkocht aan Anthonij Hillebrand Tierie. Hij is ook timmerman en daarnaast orgelbouwer en organist. Hij woont in Amsterdam op het Amstelveld en later in de buurt van de Zuiderkerk.² Tierie is getrouwd met de in Ouder-Amstel geboren Geertruij Lampe. Voor Tierie is het een geldbelegging. Hij blijft in Amsterdam wonen.

Tierie laat in 1845 C 603 afbreken en herbouwen, ook het schuurtje C 304a bij De Wijk wordt gesloopt. Het nieuwe perceel krijgt nummer C 615. En links worden achter de twee eerste huisjes (C 305 en C 306) nog vijf huisjes gebouwd. Er staan dan aan de linkerkant in totaal zeven kleine een- of tweekamerwoningen.

Op een kadasterkaart uit 1856 (zie afb. 3) is te zien hoe de situatie in 1845 is geworden.

Tierie koopt in 1840/1844 ook het huis rechts C 303 en de daar achter liggende vier woningen (C 299 t/m C 302).

Beide panden met de er achter liggende terreinen en woningen verkoopt Tierie in 1873 aan de firma Wolf Jacob Polanus & Consorten, koopman in Ouder-Amstel. Deze woonde sinds 1863 ernaast in het huis De Corendrager. (zie afb. 2 C 308)

Een deftige behuizing

Eind 1880, begin 1881 dient Polanus bij de gemeente een verzoek in tot bouw van een nieuw pand. Voordat zij een besluit zal nemen verzoekt de gemeente Polanus een bouwtekening te sturen. De betreffende tekening hebben we niet in het archief aangetroffen. In die tijd was alleen toestemming van de gemeente nodig, wanneer de werkzaamheden die in een nieuw

afb. 4 Detail van een ansichtkaart verzonden in 1908. Het huis meest rechts op de afbeelding is Kerkstraat 54. De twee vrouwen zouden familieleden van gemeenteontvanger J. Ruijs kunnen zijn die hier van 1900 tot 1911 woonden.

afb. 5 Detail centrale deel stucplafond.

te bouwen pand gingen plaatsvinden, overlast voor de omgeving zouden geven. Wanneer dat het geval zou zijn, moest de gemeente hoorzittingen voor omwonenden organiseren. Daar is niets van in het archief terug te vinden. Dus moeten we aannemen dat het om een vernieuwing van een woonhuis ging. De betreffende tekening zal waarschijnlijk terug zijn gestuurd naar Polanus.³

Volgens de kadastrergegevens worden de twee huizen Kerkstraat C 615 en C 303 in 1881 door Polanus afgebroken, de twee terreinen krijgen één kadastrummer en op het nu dubbel zo grote terrein wordt het nieuwe pand gebouwd.

Uitwendig en inwendig

Het heeft een sobere gevel met rechte kroonlijst. Dit pand kennen we nu nog als het 'Huis met de Kettingen' met kadastrummer C 987. Voor het huis ligt een sierstoep rondom afgesloten met kettingen aan acht gietijzeren stoepballusters. Het is het enige huis in de Kerkstraat dat nog zo'n rondom afgezette particuliere stoep bezit.

Inwendig zijn op de begane grond na een eeuw verbouwingen weinig originele bouwdetails terug te vinden. De oorspronkelijke verrolbare houten raamluiken aan de binnenzijde van de ramen in de woonkamer zijn weggewerkt achter betimmeringen en niet meer zichtbaar. Op de bovenverdieping zijn nog wel interieurdetails te zien. In oktober 2015 konden wij, dankzij de welwillende medewerking van de huidige gebruikers van het pand, het pand vanbinnen bezichtigen. Piet en Marry de Boer hebben daar enkele foto's gemaakt.

afb. 6 Stucplafond.

afb. 7 Hoekdetail stucplafond.

De bebouwing achter Kerkstraat 54

Met betrekking tot de eigenaars van het pand komt in 1896 het begrip “scheiding” in het kadaster voor. De betekenis is dat er overdacht van onroerend goed plaats vindt, vaak binnen de familie. Het kan bijvoorbeeld zijn dat er sprake is van ontbinding van de firma Wolf Jacob Polanus & Consorten en dat de zaak voortgezet wordt door zijn zoon Jacob.

De achter het nieuwe in 1881 gebouwde pand gelegen verschillende huisjes (huisnummers B 98 a t/m g en B 99 a t/m f) hebben in ieder geval na 1881 nog een tijd lang een woonfunctie gehad maar deze functie is in ieder geval in 1899 opgeheven.

In 1899 worden namelijk alle achterliggende panden samengevoegd (gesloopt) en is er in het kadaster aangetekend “verandering van bestemming”. Er ontstaat een geheel nieuw kadasternummer C 1233. Dit nummer wordt in 1900 omschreven als “huis, pakhuis, schuren en erf” grootte 5a. en 93ca. Jacob Polanus, zoon van Wolf, erft in 1902 het gehele eigendom. Hij is koopman en woont in Nieuwer-Amstel (Buurt over Ouderkerk).

Hij overlijdt echter al in 1909 en daarna wordt de erfenis in 1910 verdeeld en komen er twee nieuwe eigenaars: Izaïc Polanus & Consorten voor de ene helft en Israël de Casseres voor de andere helft.

afb. 9 Jacob Polanus
1869-1909.

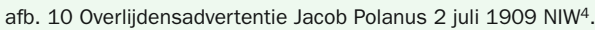

afb. 8 Doorkijkje op de bovenverdieping naar trap met oorspronkelijke deuromlijstingen.

Foto's 5 t/m 8: P. en M. de Boer, oktober 2015

Zij zijn zwagers. Zij zijn in 1910 een vennootschap aangegaan onder de firma J. Polanus en brengen ieder de helft van het huis in met als doel de handel in kaas.

In 1912 staat in het kadaster de firma J. Polanus te Nieuwer-Amstel als eigenaar genoemd samen met de eerdergenoemde Israël de Casseres, koopman te Amsterdam.⁵

afb. 11 Detail Kadasterkaart 1905.

Einde van het eigendom van de familie Polanus

Nog eens het pand achter het Huis met de Kettingen

Conclusie

De opdrachtgever is Wolf Jacob Polanus,
kaashandelaar in Ouderkerk aan de Amstel.

38

De huizen die op de plaats van Kerkstraat 54 stonden, zijn onder verschillende huisnummers bekend.

In 1806 kennen we de panden onder het wijknummer A17 (toen 3 woningen), in 1850 is het huisnummer B 99, vanaf 1 januari 1880 wordt het B 57 en sinds 1 januari 1927 staat het bekend als Kerkstraat 54.

In het hierboven beschreven onderzoek gaat het vooral over de eigenaren van het pand. De bewoners kwamen daarin niet aan de orde. In een volgende aflevering van Speuren en Ontdekken zullen wij aan het gebruik van het pand door de verschillende bewoners aandacht schenken. Als u herinneringen aan deze bewoners met ons wilt delen, dan kunt u reageren naar het redactieadres of naar e-mailadres: wolfaems@xs4all.nl.

Huis met de Kettingen

Noten, en bronnen

Voetnoten

- 1 Deze website is helaas vervallen. De kaart is nu te vinden op de beeldbank van het RCE www.topotijdreis.nl.
- 2 Bevolkingsregister Amsterdam. Rond 1852 woont Tierie in Zandstraat 33.
- 3 Archief GAOA in SAA 5500/421 Brievenboek 1881 brief nr. 59 26 januari 1881.
- 4 Nieuw Israëlietisch Weekblad.
- 5 Het is mogelijk dat in de naamgeving van de firma Polanus de J. soms gelezen moet worden als I. De opvolging in de naamgeving van de handel in kaas van J(acobus) naar I(zaak) geeft makkelijk reden tot verschrijving.

Bronnen

- SAA, Frans Zwerver, Wim Welling, Ruud Siekerman raadpleegden op 15 augustus 2012: 1893 30 oktober, notaris P.W. Noorwegen, Amsterdam, machtiging voor J. Polanus. 1902 17 maart, notaris Verkoren, Den Haag, erfenis. 1910 24 juni, notaris F.H. van den Helm, Ouderkerk a/d Amstel, erfenis. 1910 21 september, notaris F.H. van den Helm, Ouderkerk a/d Amstel. Isaac Polanus en Israel de Casseres gaan een handel in kaas aan onder de naam firma J. Polanus en brengen ieder de helft van Kerkstraat B57 (kadastrer C1233) in.
- 1920 5 oktober, notaris F.H. van den Helm, Ouderkerk a/d Amstel. Verkoop Kerkstraat B57 door Polanus aan N.V. Hanzebank te Delft.
- 1924 30 juni, notaris C.F.J. Brands, Amsterdam. J. Snel, veehouder te O-A verkoopt B 57 aan De Coöperatieve Boerenleenbank te Ouderkerk.
- Kadaster Ouder-Amstel.
- Bevolkingsregister Ouder-Amstel.
- www.delpher/kranten.nl op de naam Polanus/Ouderkerk.

Herkomst foto's

afb. 9 Kent u ze nog de Ouderkerkers, detail uit nr. 3, Europese Bibliotheek Zaltbommel 1975.

Het gemeentewapen van Ouder-Amstel

door Frans Zwerver

afb. 1

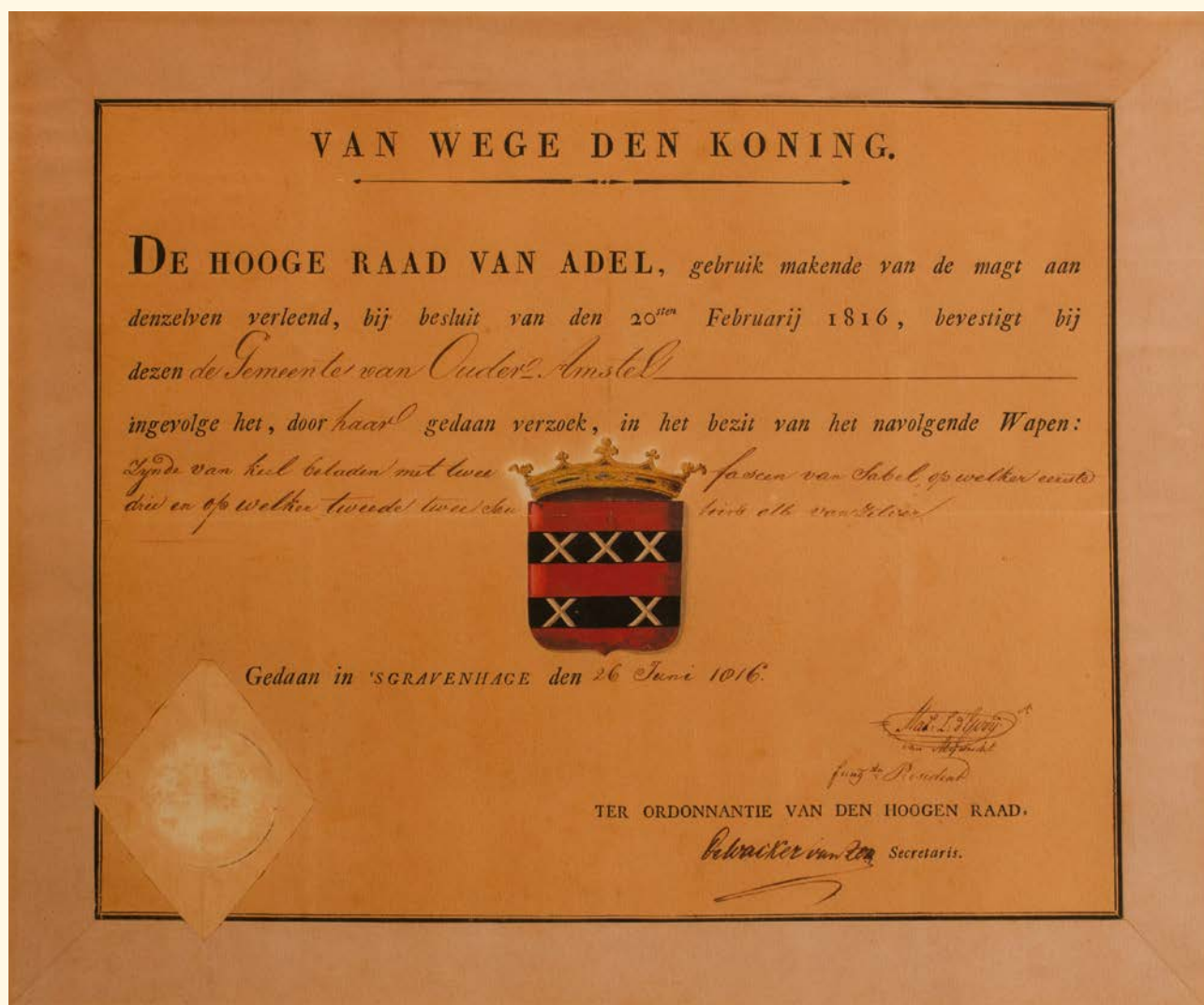
Het is dit jaar 200 jaar geleden dat de Hoge Raad van Adel op 26 juni 1816 een wapen aan onze gemeente verleende. Dit wapen wordt sinds augustus 1985 op de eerste pagina en sinds april 2013 op de voorkant van Speuren en Ontdekken afgebeeld.

In heraldische termen wordt dit wapen in de bevestigingsakte van 16 juni 1816 omschreven als:

“Zijde van keel (*rood*) beladen met twee fascen (*dwarsbalken*) van Sabel (*zwart*), op welker eerste drie en op welker tweede twee sautoirs (*Andreas kruisen*) alle van Zilver (*wit*).” (afb. 1)

Een kopie van de akte hangt in de entree van het Historisch Museum van Ouder-Amstel. (afb. 2)

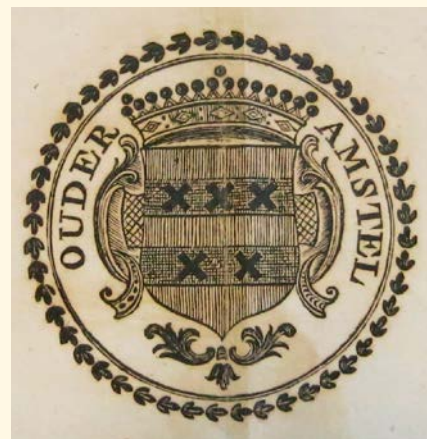
Het wapen was al eerder in gebruik maar wanneer is het in Ouder-Amstel voor het eerst op officiële stukken gebruikt?

afb. 2 foto van de akte 16 juni 1816. foto: Piet de Boer

afb. 3 Keur uit 1765 en detail

Voor zover wij nu hebben kunnen achterhalen verschijnt het wapen rond 1765 voor het eerst op gedrukte Keuren van de Schout en Geregte ter Ouder-Amstel. Dat waren lokale verordeningen over diverse onderwerpen, zoals die van 5 maart 1765 *“Aangaande het innemen van Tuynluyden, en 't Verhuuren van Huysen en Kamers aan Persoonen van buyten inkomende”*;¹ een oude versie van regels met betrekking tot Airbnb en Bed & Breakfast nu. (afb. 3)

Los van het gebruik door de lokale overheid troffen we, in het onlangs aan het Historisch Museum geschonken boek *De Amstelstroom* uit 1755, op de titelprint ook een afbeelding aan van de wapens van Ouderkerk, Diemen en Amstelveen, weliswaar zonder vermelding van de gemeentenamen.² (afb. 4)

Daarnaast vonden we in het Stadsarchief Amsterdam nog twee getekende afbeeldingen van een gravure uit 1664 resp. 1665 waarop naast het wapen van Amsterdam

afb. 4 v.l.n.r. De wapens van Ouder-Amstel, Amstelveen en Diemen op de titelprint van *De Amstelstroom* uit 1755.

ook die van Amstelveen, Ouderkerk, Diemen en Sloten zijn afgebeeld. Echter, daar zijn de plaatsnamen onder de wapens van Ouderkerk en Amstelveen verwisseld.³ (afb. 5)

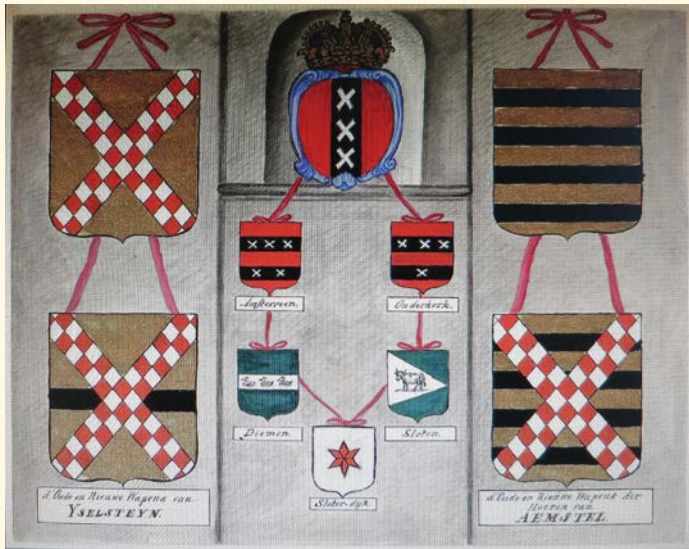
De vraag waarom en wanneer onze voorouders in Ouder-Amstel dit wapen als gemeentewapen hebben gekozen is tot nu toe niet met officiële documenten aangetoond. Op de gravure uit 1665 wordt het verband gelegd met de Heren van Aemstel. Een relatie waarop onder meer Peter van Schaik in een eerdere publicatie in *Speuren en Ontdekken* al eens gewezen heeft.⁴

We zijn enige tijd geleden benaderd door de heer Ko Groot uit Wognum, auteur van het boek *Op weg naar de Saalhof, de middeleeuwse geschiedenis van de familie Sael*, die ons de vraag voorlegde of er enige relatie is tussen Amstelland en de koopmansfamilie Zael uit Amsterdam. Hij had geconstateerd dat het wapen van de familie Zael (eind 1300) overeenkomt met het gemeentewapen van Ouder-Amstel.

De oudste afbeelding van het wapen van de familie Sael/Zael dat wij konden vinden, was op een zegel in groene was hangend aan een akte van perkament van 1 april 1389.⁵ (afb. 6)

Deze familie wordt in diverse akten, waarvan de oudste dateert uit 1346, genoemd in het kader van grondbezit in Ouder-Amstel.

In deze akte verklaart gravin Margaretha dat zij verkoopt aan Oomke Adam de Zaal en Ruisse Jansz. vijf stukken land in Ouder-Amstel.⁶

afb. 5 Het stadswapen van Amsterdam en de wapens van Ouderkerk (Ouder-Amstel) en Amsterveen (Nieuwer-Amstel), Diemen, Sloten en Sloterdijk en de oude en nieuwe wapens van IJsselstein en van de Heren van Aemstel. Getekend door George Leonhardt ca. 1879 naar een gravure uit 1665. Techniek: potlood, pen in zwart, penseel in kleur.

afb. 6 Wapen van de familie Zael op een zegel in een akte dd. 1 april 1389. foto's: Frans Zwerver

En nog eerder komt de naam 'Zaal' in documenten voor. In december 1305 wordt in de rekeningen van de baljuw van Amstelland Bernd van den Dorenwerde de naam genoemd van een Diderick die Zale. Het betreft dan een rechtszitting in de Bijlmermeer over een 'beslaglegging' ('anevanc') van twee koeien tussen Dideric die Zale en Hernart.⁷

Waarom het wapen van de familie Zael en dat van Ouder-Amstel zo'n treffende gelijkenis hebben, meer dan de overeenkomst met het wapen van de familie

Van Aemstel, hebben we niet kunnen vaststellen. Dat vraagt om verder onderzoek en we hopen dat we misschien de resultaten daarvan in een latere uitgave van *Speuren & Ontdekken* kunnen publiceren. Als we het niet vinden, blijft het een mooie uitdaging voor toekomstige onderzoekers.

Met dank aan Jan Gaasterland, Peter van Schaik en Ruud Siekerman.

Literatuur:

M. de Roever, S.A.C. Dudok van Heel, *De handtekening van Amsterdam*, Amsterdam, 1996/1997.

Herkomst foto's:

- afb. 3, en 6 SAA (Stadsarchief Amsterdam) toegang 5500.
- afb. 5 Beeldbank SAA

Noten:

- 1 SAA (Stadsarchief Amsterdam), toegang 5500, Archief van het Ambacht Ouder-Amstel, inv. 197AF.
- 2 Simon van Winter, *De Amstelstroom*, Amsterdam 1755, Bibliotheek Historisch Museum Ouder-Amstel nr. 777.
- 3 SAA Beeldbank nr. 010097014812, naar een gravure uit 1665. De gravure uit 1665 heeft nr. 010097005690.
- 4 P. van Schaik, *Het Gemeentewapen van Ouder-Amstel*, *Speuren en Ontdekken*, jrg. 25, april 2009, pag. 15-17.
- 5 SAA toegang 342, Inventaris nr. 525. Verkerk (zie noot 7) geeft op blz. 35 nog een afbeelding van een ouder zegel uit 1382.
- 6 Drs. P.H.J. van der Laan, *Oorkondenboek van Amsterdam tot 1400*, Amsterdam 1975, pag. 75 nr. 77, 4 september 1346: "Margriete etc. maken cont allen luden, dat wi vercocht hebben oemken Adaem die Zale ende Ruissche Janszone vijf stucken lants in die Oude Amstel, die Servaes Vranken in huren hadde...".
- 7 C. Verkerk, *Baljuw Bernd van den Dorenwerde en zijn domicilie in Amstelland*, Amstelodamum, Jaarboek 88, 1996, pag. 27.

Wie kent ze nog?

door Frans Zwerver

Tijdens een bezoek aan het Historisch Museum Haarlemmermeer in Hoofddorp, waar een expositie is over 100 jaar Schiphol, raakte ik in gesprek met één van de suppoosten, mevrouw Sophia Bus-Straver. Zij is de kleindochter van Wilhelmus Straver (1880-1963) en Geertruida Johanna van Schaick (1878-1948). Dit gezin is in 1918 verhuisd van Abcoude-Proosdij naar de boerderij Marialust aan de Ronde Hoep West 38 in Ouderkerk. Haar moeder Geertruida Hendrika (Truus) Straver is na haar trouwen in 1940 verhuisd naar de Haarlemmermeer.

Op de expositie in het museum in Hoofddorp hangt deze foto uit 1928 van een excursie naar Schiphol van een klas van de rooms-katholieke school uit Ouderkerk. Deze en een foto van de boerderij aan de Ronde Hoep heeft Sophia Bus ons ter beschikking gesteld.

We wilden u de foto die op Schiphol is gemaakt, niet onthouden.

Zittend v.l.n.r. Bertus Rietveld, Piet Bakker en Theo de Kuiper.

Staan v.l.n.r. Annie van Lammeren, Mien Scholte, Annie Kea, Lies Albers, Truus Straver, Bet Timmer, Annie Boomars, Griet Meijer en Meester J.T. Veltmans.

Waar Sara gebleven is!

door Frans Zwerver

Sara, Maria

In twee eerdere artikelen in **Speuren en Ontdekken** hebben we al uitgebreid stil gestaan bij Thomas Matroos en zijn gewezen slavin Sara maar een verder spoor van Sara ontbrak tot nu toe.¹

Hoe was het ook al weer?

In 1725 keert Thomas Matroos na een succesvolle carrière van 20 jaar bij de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) terug in Amsterdam, vergezeld van zijn vrouw Maria de Grave, hun in Oost-Indië geboren zoon Johannes en een dienstmeid, een gewezen slavin.

Thomas wordt in 1728 benoemd tot schout van Ouder-Amstel en blijft dat tot zijn dood in 1733. In 1729 laat hij in de Gereformeerde Kerk in Ouderkerk de gewezen slavin dopen. Zij wordt Sara genoemd (afb. 1).² Het ontbreken van een achternaam vormde in 2014 een obstakel voor een onderzoek naar haar verdere leven.

Onlangs zochten we in het Stadsarchief Amsterdam naar notariële stukken betreffende het huizenbezit in Ouderkerk van Thomas Matroos en zijn vrouw. Daar troffen we een testament aan van dit echtpaar uit 1729.³ Naast de gebruikelijke artikelen over erfopvolging vonden we tot onze verrassing ook een paragraaf met betrekking tot Sara (afb. 2).

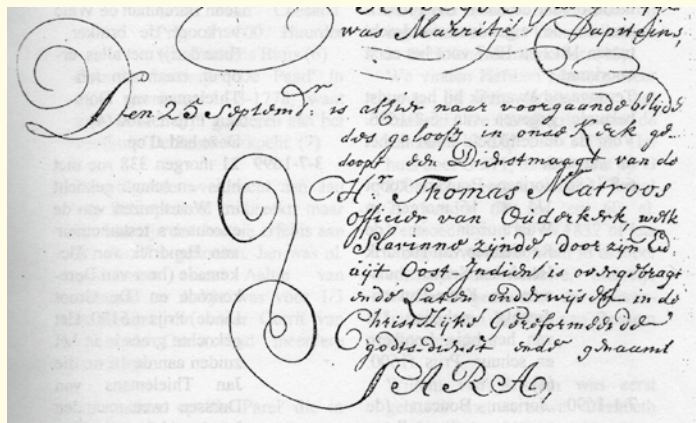
Het betreffende artikel in het testament luidt als volgt:

*“Verders was haar testateuren beijder willen en begeerten, dat haar gewezen slavinne, die zij uijt India herwaarts met haar hebben overgebracht, genaamd **Sara van Java**, bij de langst levende zal blijven woonen tot haar dood toe, en zoo de langstlevende voor deselve **Sara van Java** mogte afflijvig worden zal zij moeten verblijven en onderhouden worden bij d’Erfgenaamen van den testateuren tot de dood van Sara toe. Edog zoo egter de meergedagte Sara bij de langstlevende van de testateuren ofte derselver erfgenaam of erfgenaamen metter woon niet mogte komen te blijven, in dat geval legateert de langstlevende van hen testateuren aan de meergedagte Sara jaarlijcx een somma van een hondert & vijftig Caroli gl. haar leven lang geduurende te betaalen ijder half jaar de geregte helfte, zullende het eerste half jaar betaalt worden op den dag van haar vertrek, en zoo van half jaar tot half jaar tot haar overlijden toe.”*

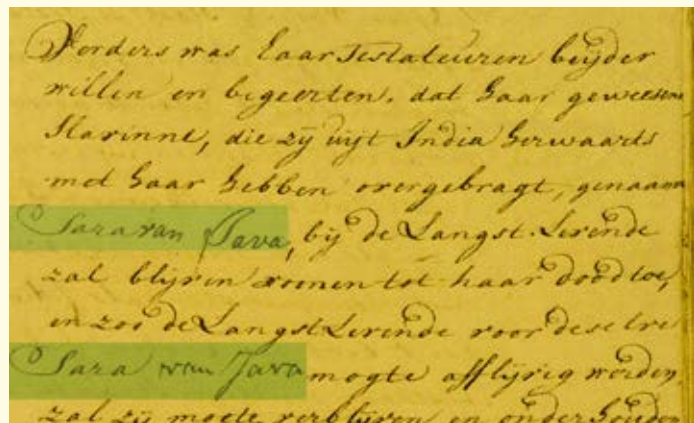
Sara heeft dus eindelijk een achternaam: Van Java. Een logische gezien haar afkomst.

Uit de wijze waarop de achternaam tweemaal in het testament is geschreven lijkt het dat deze ter plaatse bij de notaris is bedacht en pas later met potlood in de open ruimte is vermeld.

Nu kon de speurtocht naar Sara van Java worden voortgezet.

afb. 1 Doopinschrijving, 25 september 1729.

afb. 2 Testament (gedeelte), 8 november 1729.

van Java

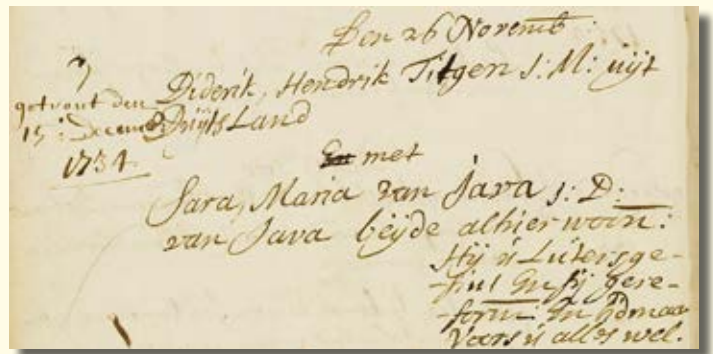
Via Google vonden we op de website van het West-Brabants Archief in Bergen op Zoom een inschrijving in het trouwregister waaruit blijkt dat Sara in Bergen op Zoom op 26 november 1734 in ondertrouw is gegaan en op 15 december 1734 in het huwelijk is getreden (afb. 3).⁴ Sara noemt zich dan voluit Sara Maria van Java.

Haar echtgenoot heet Diderik Hendrik Titgen en is afkomstig uit Duitsland. Hij is Luthers. Uit een latere bron blijkt dat hij uit Delmenhorst in Oldenburg komt.

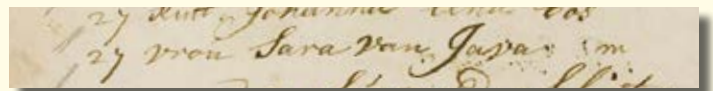
Sara en Diderik krijgen drie kinderen waarvan de eerste twee jong overlijden. De derde, Diderik Hendrik Titchen, is in 1761 naar Middelburg vertrokken en aldaar als lidmaat ingeschreven in het lidmatenregister van de Lutherse Gemeente.⁵ In 1767 is hij op 27-jarige leeftijd als oppermeester met het schip Zeebergh uit Middelburg naar de kust van Guinee vertrokken en aldaar overleden.

Sara overlijdt op 27 juni 1745 te Bergen op Zoom (afb. 4) en wordt aldaar op 30 juni 1745 op het “groot kerkhof” begraven (afb. 5).^{6,7}

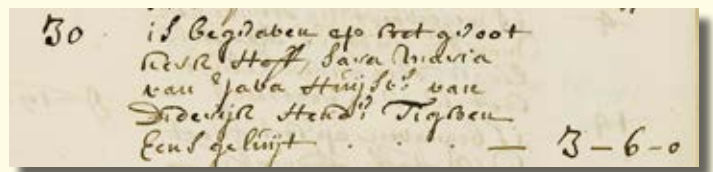
Diderik Hendrik Titgen hertrouwt in 1749 en overlijdt op 30 januari 1782, oud 79 jaar en 11 maanden.⁸ Uit de notariële aktes uit Bergen op Zoom blijkt dat Diderik Hendrik diverse functies vervulde binnen de Lutherse Gemeente. Daarnaast was hij ook “stadszegelaer der bieren” en “concherge van den Stadshuize”.

afb. 3 Trouwregister 26 november 1734.

afb. 4 Overlijdensregister 27 juni 1745.

afb. 5 Register van begraven en overluiden 30 juni 1745.

Op de vraag wanneer en waarom Sara tussen 1729 en 1734 naar Bergen op Zoom is vertrokken, hebben we helaas geen antwoord gevonden. Er blijft dus nog wat te wensen over.

Noten:

- 1 P. van Schaik, Sara, in *Speuren & Ontdekken* jrg. 17 nr. 4 december 2001, pag. 18 en F. Zwerver, Sara van Thomas Matroos, in *Speuren en Ontdekken* jrg. 30 nr. 107 augustus 2014, pag. 71.
- 2 Noord-Hollands Archief, Haarlem, Doopboek Gereformeerde Gemeente Ouderkerk a/d Amstel DTB 494.
- 3 Stadsarchief Amsterdam, toegang 5075, nr. 301, notaris Jan de Vicq, inv. 8326, folio 269.
- 4 West-Brabants Archief, Bergen op Zoom (WBA), (onder)Trouwregister nr. 35 Gereformeerde Gemeente Bergen op Zoom 1734-1750.
- 5 Zeeuws Archief, Middelburg, Lidmatenregister 1742-1810 DTBL Middelburg 5.
- 6 WBA, Overlijdensregister ziekenbezoeker 1738-1768, inventarisnummer 58, blad 49.
- 7 WBA, Register van begraven en overluiden 1678-1776, inventarisnummer 62, blad 192.
- 8 WBA, Overlijdensregister ziekenbezoeker 1769-1801, inventarisnummer 59, blad 89.

“De boerderij” Ronde Hoep Oost 12

tekst *Ruud P. Siekerman*, onderzoek *Frans Zwerver*

Wie vanaf de Kerkbrug bij de Urbanuskerk de Ronde Hoep Oost opgaat komt een paar honderd meter verder voorbij Theresiaoord en boerderij Zorg en Hoop, in de diepte een rijtje woonhuizen tegen. Aan het einde daarvan staat een huis met een grote tuin. Het is groter dan de andere huizen, heeft een grote tuin die zowel achter als aan de linkerkant van het pand ligt. Mij viel het huis al enige keren op door de naam die duidelijk op de voorgevel van het huis staat: De Boerderij. Elke keer als ik er langs kom, vraag ik me af: hoezo De Boerderij? Het huis heeft niets van een boerderij of een woning waar vroeger een boerenbedrijf werd uitgeoefend. Waarom dan toch De Boerderij? Waren de bouwers van die stadbewoners die graag landelijk wilden wonen? De oplossing van dit raadsel vonden we in het interview met mevrouw Fija Koolhaas-Eikelenboom op voorgaande pagina's.

1992

Het huis is in 1992 gebouwd.

afb. 2 De gevelsteen in Ronde Hoep Oost 12.
foto: Willemies van der Velden, 24 februari 2018,
bewerking Henk Keizer

Een gevelsteen in de voorgevel, waarin in reliëf een woonhuis is afgebeeld, heeft als onderschrift “DE BOERDERIJ”. Dat verklaart de naam op de voorgevel van het huis.

Het afgebeelde woonhuis komt overeen met een boerderij die op foto's uit de collectie Koolhaas voorkomt. Vóór 1992 stond op de plek van de villa een boerderij waar de familie Homan woonde.

afb. 1 Ronde Hoep Oost 12. foto: Piet de Boer, 22 maart 2018

afb. 3 De boerderij Ronde Hoep Oost 12 in 1949. Links Kees Droog, rechts Aart van Vliet. collectie Koolhaas

afb. 4 De heer en mevrouw Homan-de Jong voor Ronde Hoep Oost 12 in 1949. collectie Koolhaas

De bouwheer van Vee en Veenlust

Onderzoek in het kadaster bracht aan het licht dat Adrianus Gijsbertus Homan, veehouder in Nieuwer-Amstel, in 1914 negen percelen onbebouwde grond kocht die in bezit waren geweest van Gijsbertus Regtuijt (1833-1913). In 1917 liet Homan op perceel E64 bij de Bullewijk een huis, een stal en een schuur bouwen.

Vóór de huisnummerwijziging van 1926/1927 had de boerderij het huisnummer Wijk A119a. De bebouwing was nog beperkt in die dagen: richting dorp lag boerderij Zorg en Hoop met nr. A120 (later nr. 13) en richting Voetangel lag A119 (later nr. 11).

Adrianus Gijsbertus Homan is op 26 maart 1875 geboren in de Dorpsstraat B116a in Ouderkerk. Hij is op 8 mei 1907 gehuwd in Ouder-Amstel met Catharina Jacoba de Jong uit Abcoude-Proosdij. Zij vestigen zich in Nieuwer-Amstel (Amstelveen) op Amsteldijk Noord 34 bij de Oostermeerweg. Daar worden 7 kinderen geboren waarvan 2 jong zijn overleden.

Op 21 mei 1924 verhuizen ze naar Ouderkerk en betrekken daar de boerderij aan de Ronde Hoep Oost 12, het huis dat hij zelf heeft laten bouwen. De boerderij draagt de naam Vee en Veenlust.

afb. 5 Detail van een kaart uit 1964 waarin de eigenaren van de landerijen en boerderijen in de Ronde Hoep zijn aangegeven. Boven van links naar rechts de Bullewijk. Rechts van het midden het perceel van de heer H. Koolhaas waarin de boerderij, waar de familie Homan woonde, staat getekend.

afb. 6 Ronde Hoep Oost vóór 1992. Links de boerderij Ronde Hoep Oost 12. collectie Koolhaas

Homan verkoopt in 1939 de negen percelen, inclusief de boerderij, aan Jan Jansz Koolhaas, broodbakker in de Dorpsstraat 15 in Ouderkerk. Maar de familie Homan blijft er wel wonen.

Adrianus overlijdt op 28 december 1951 in Ouder-Amstel.

De bouwheer van “De Boerderij”

In 1965 zijn de percelen overgegaan op de zoon van Jan Koolhaas, Henny Koolhaas. En dan is de cirkel rond. Henny en zijn vrouw laten de boerderij afbreken en er in 1992 een nieuwe villa bouwen. (zie afb. 1) Bakker Henny Koolhaas en zijn vrouw Fija Eikelenboom verruilen daarna hun woning in de Dorpsstraat 15 voor dit nieuwe onderkomen.

Museumaanwinsten

door *H. de Haan*

Sinds de vorige publicatie (in Speuren & Ontdekken december 2017) zijn er weer heel wat schenkingen aan ons museum gedaan en ook zijn er goederen in bruikleen ontvangen.

Veelal kleine en grote voorwerpen, maar ook een heel pakket archiefstukken van een overheidsinstelling.

Alles is in het museum passend geregistreerd en een plaats gegeven, zodat er vervolgaandacht mogelijk is.

★ De heer H. Last, Amstelveen, juli 2017: 4 kistjes foto's achter glas, merendeels van de Kruitfabriek. De man met pet op een van de foto's is de vader van Martin Schröder. Projector uit ca. 1920 en een diahouder.

★ Mevrouw V. van de Does, Duivendrecht, juli 2017: Archief Rode Kruis Ouder-Amstel, 2004 t/m 2017.

★ Familie Molenaar, september 2017: 6 Prentbriefkaarten uit ca. 1950-60 van Willem van Egmondstraat, Gijsbrecht van Aemstelstraat, Diedrick van Haerlemstraat, Prinses Margrietlaan en Koningin Julianalaan.

★ Mevrouw W. van der Velden, september, 2017: Pentekening gemaakt door Henk Otto van molen De Zwaan.

★ De heer R.P. Siekerman, Amsterdam, september 2017: 1 Gebakshotel groot en 3 stuks klein (Van Akkeren, keramiek).

★ De heer J. Bakker, Duivendrecht, oktober 2017: Ingelijste Merklap (uit de jaren 1950 of nog ouder).

Alle gevers nogmaals hartelijk bedankt!

Chirurgijns langs de Waver

door *Frans Zwerver, met medewerking van Peter van Schaik*

Tot begin 19^e eeuw was de medische zorg van de bevolking in belangrijke mate in handen van de chirurgijn. Deze leerde het vak door te gaan werken bij een ervaren chirurgijn. Zo leerde hij letsels (wonden, botbreuken) behandelen, amputeren (afzetten van ledematen of delen daarvan) en aderlaten en klisteren (het toedienen van stoffen via de endeldarm). Daarnaast leerde de aankomend chirurgijn soms ook iets over geneesmiddelen die voornamelijk uit kruiden bestonden. Ook het barbiersvak werd door de chirurgijn uitgeoefend. Aan het eind van de opleiding werd een examen afgelegd bij de Overlieden van het Chirurgijns-gilde.

In de archieven van Ouder-Amstel wordt een aantal chirurgijns vermeld die in Waver werkzaam zijn geweest. De oudst bekende is de uit Veere (Zeeland) afkomstige **Pancras Pancrasz** die in 1707 in Waverveen in het huwelijk treedt met Eva Willaart uit Amsterdam. Hij is een jaar eerder teruggekeerd uit Indië na een dienstverband van ruim 6 jaar bij de VOC als ondermeester, belast met de medische zorg. Bij zijn afmonstering krijgt hij fl. 1.640:16 gage uitbetaald.¹ Aangenomen kan worden dat hij een deel van dat geld gebruikt heeft om in 1710 een huis met werf, tuinhuis en stalling voor een paard in de Rijke Waver te kopen, om daar zijn beroep van chirurgijn en barbier uit te oefenen.

Begin 1718 wordt hij bij de Schepenen geroepen om een verklaring af te leggen over het handelen van de dorpsvroedvrouw Anne Minnes bij de geboorte van een kind van Melis Jansz en zijn vrouw. Volgens de chirurgijn had Anne het kind bij zijn 'gemacht' (teelballen) getrokken terwijl zij zei "dat het kind een 'wennetie' (onderhuids gezwel) op het hoofd hadde.". Opgeroepen getuigen verklaarden dat het kind mishandeld was. Anne bekende uiteindelijk fouten gemaakt te hebben, maar 'genoegzaam in tact te zijn om haar ampt te kunnen bedienen'. Met zijn paard en chaise zal Pancras ook regelmatig naar het dorp Ouderkerk zijn gereden om als Schepen de vergaderingen van de Schout bij te wonen (1729, 1732 en 1733). In 1730 was hij buurmeester voor Waver.

In 1746 verkoopt Pancras zijn paard en chaise en in dat jaar verkoopt hij aan zijn nicht Eva Brouwer ook zijn huis en werf in de Rijke Waver, dat inmiddels uitgebreid is met een 'zomerhuijsie' dat achter het woonhuis ligt. Zelf bleef hij in het zomerhuis wonen. De vrouw van Pancras, Eva Willaart, is in 1747 overleden. Pancras zelf overlijdt in 1748, ca. 70 jaar oud.

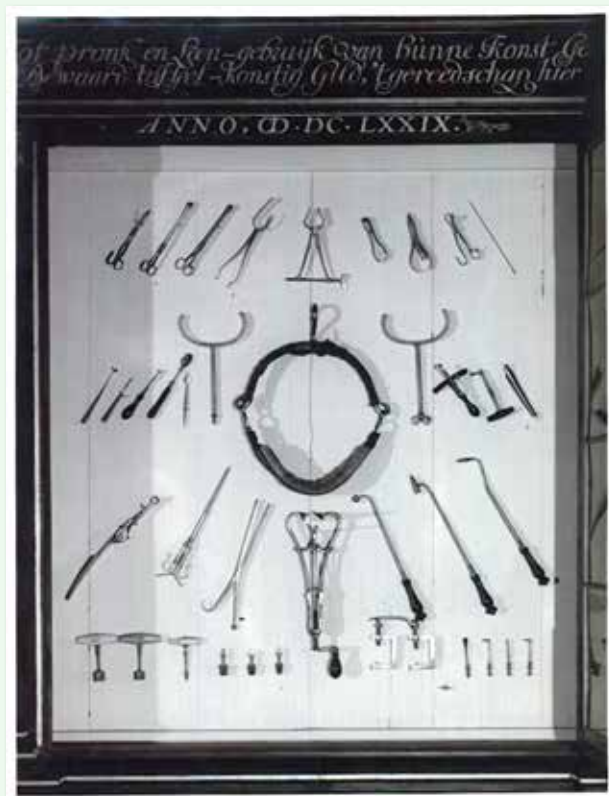
afb. 1 Hut van de chirurgijn op het VOC-schip de Stavenisse. Rechtsvoor staat een stoel voor een commode. Daarboven hangt een scheerbekken. Rechts van de kooi plankjes met boeken. Tekenaar: Jan Brandes, 1785 - 1786. collectie Rijksmuseum NG-1985-7-1-4

Noot:

- 1 De bedragen moeten als volgt worden gelezen: fl. guldens:stuivers:penningen. Een gulden bevat 20 stuivers, een stuiver bevat 16 penningen.

afb. 2 Winkel van een barbier/chirurgijn. Op de voorgrond wordt een man geschoren, daarachter verbinden twee mannen het been van een derde. Tekenaar: Adriaen van Ostade, 1673. collectie Rijksmuseum RP-T-1879-A-13

afb. 3 Gereedschappen van een chirurgijn. collectie Museum Boerhaave Leiden

Rond die tijd woont aan de Amstel, vlak naast de Nes-ser korenmolen, **Cornelis Eijkens**, meester chirurgijn. Net als Pancras Pancrasz heeft Cornelis Eijkens (Aykens), afkomstig uit Middelston (Middelstum in Groningen), gediend bij de VOC maar als oppermeester voor de medische zorg (1728 tot 1732). Bij zijn afmonstering krijgt hij fl. 1.334:2 gage uitbetaald. Cornelis is in 1733 in Amsterdam getrouwd met de weduwe Helena Maljart. Zij overlijdt al in 1745, ca. 60 jaar oud en wordt in Amsterdam begraven. Cornelis overlijdt in 1768 en wordt ook in Amsterdam begraven. Het echtpaar had geen kinderen. De executeurs testamentair verkopen via een veiling op 21 maart 1768 de buitenplaats, die dan Zonnendaal genoemd wordt, voor fl. 2.150,-. De verkoop van de inboedel levert het aanzienlijke bedrag van fl. 2.782:4 op.

Het echtpaar bezit tussen 1742 en 1759 ook huizen in Amsterdam. Opvallend daarbij is dat de woonplaats van Cornelis Eijkens in 1759 omschreven wordt als 'aan de Nes onder Amstelveen'. Uit de verdere geschiedenis van Zonnendaal, in 1999 vastgelegd door Mieke van Dijk in *Speuren en Ontdekken*, blijkt dat dit huis echt in de Ronde Hoep heeft gelegen.

Over de chirurgijnspraktijk van Cornelis Eijkens is niets gevonden.

Het ligt voor de hand dat hij met een roeibootje ook hulpvragenden aan de overkant van de Amstel bezocht.

In 1764 wordt voor het eerst melding gemaakt van **Hendrik Gerritse Spijker**, chirurgijn in de Waveren. Deze wordt dan gekwalificeerd om toezicht te houden op de in- en uitvoer en het transport van rundvee. Dat is een van de maatregelen om de regelmatig optredende veepest te voorkomen. Hendrik is een in 1726 geboren onecht kind afkomstig uit Amersfoort, alwaar hij na het overlijden van zijn moeder Johanna Crinius van 1732 tot 1746 in het Stadskinderhuis heeft gewoond. De regenten van het Stadskinderhuis verklaren, dat hij in Amersfoort in 1746 "*bij een chirurgijn is geweest*". Het lijkt er dus op dat Hendrik daar op 20-jarige leeftijd kennis heeft gemaakt met het vak van chirurgijn/barbier. Hoe hij in Waver verzeild is geraakt, is nog onduidelijk. Hendrik koopt in 1770 twee huizen onder één dak aan de overzijde van de Waver in de Noorderpolder van Waverveen en in 1774 ook nog een huis en erf in Waver.

In augustus 1780 wordt hij voor twee jaar benoemd tot beurtschipper van de Rijke Waveren op Amsterdam. Ruim een jaar later, 4 december 1781, overlijdt hij - 55 jaar oud. Hij wordt op 11 december 1781 in Ouderkerk begraven. Hendrik was niet getrouwd. Begin 1782 worden zijn boedel en nalatenschap geïnventariseerd. (*zie kader*) Dan begint een lange periode voor de afwikkeling van de erfenis van de chirurgijn. Er verschijnen advertenties in de kranten waarin de “welbeklante chirurgijnswinkel met deszelfs toebehoren en de woning daarbij” te koop worden aangeboden en waarin erfgenamen en schuldeisers worden opgeroepen zich te melden. (*zie afb. 4*)

Zo eisen de regenten van het Burgerweeshuis in Amersfoort uit de boedel 11 x fl. 100,- voor 11 jaar opvoeding van Hendrik en fl. 50,- voor de in 1746 meegegeven uitzet. Begin 1792 worden de onroerende goederen verkocht.

Wat stond er in de chirurgijnswinkel van Hendrik Spijker in 1781?

Twee en veertig potten, waarvan sommige met medicijnen, zalven etc. en andere ledig.

Vijf en dertig flessen als vooren,

Twee kopere vijsels en twee mortieren,

Een toonbank met twee en dertig laden, waarin eenige kruiden, etc.,

Eenige scheerdoeken,

Een scheerstoel met een kussen,

Twee clisteer spijten,

Een mandje met veelerleijde soorten van chirurgijns instrumenten,

Een tinne en twee delfsche scheerbekkens,

Ses en twintig boeken over de medicijnen en chirurgie handelende,

Drie scheermessen.

En

in zijn woning:

Een zilvere koker met lansetten.

UIT DE HAND TE KOOP en terflood te aanvaarden, een Welbeklante CHIRURGIJNS WINKEL, met deszelfs Toebehooren, en de Woning daar by te Huur, onlangs nog goetereert en bewoond geweest in de Ryke Wavere onder den *Gerechte van Ouder-Amstel* door HENDRIK GERRITSZ. SPYKER, te bevingen te Ouderkerk aan den Amstel by HUYBERT VAN RAVENSBERGEN en ALBERT VAN IJADDENBURG, als gefelde Sequesters in den Boedel van voornoemden HENDRIK GERRITSZ. SPYKER, werdende voorts nog ten overvloede geïnfinueert alle de geenen, welken zouden willen fustineeren als Erfgenamen, het zy (*ak Intestate*) het zy (*Ex Testamento*) Gerechtigd te zyn, tot den Boedel en Nalatenschap van den gemelden HENDRIK GERRITSZ. SPYKER, in leeven Mr. Chirurgyn en Schipper van de Wavere op Amsterdam, en onlangs in den Rondenhooper Polder onder den gemelden Gerechte Overleeden, zynde dezelve geboorig geweest van Amersfoort, en aldaar in het Stads-Kinderhuis federt den Jaare 1732, tot den Jaare 1746 gealimenteerd geweest, en wiens Moeder geweest zoude zyn JOHANNA CRYNIUS, welke na zyne Geboorte vervolgens getrouwd zoude geweest zyn met zekeren PIETER, om, vermids de bevooren geproffigeerden Termyn bereids verstreken is, als nog daar van ten spoedigsten, en wel uiterlyk voor den Eersten April 1782, met de nodige informatien en bewyzen opgave te doen ten Comptoire van Mr. J. NOLTHENIUS, Schout en *Sequester* ter Ouder-Amstel; zullende na dien tyd over den voorschreeven Boedel en Nalatenschap finalyk werden gedisponeert, als bevonden zal werden te behooren.

Zo nog in leeven is JANNETJE PIETERS of PETERS, die een Dochter zoude zyn van gemelde JOHANNA CRYNIUS, in Huwelyk verwekt aan voornoemden PIETER, en welke JANNETJE PIETERS of PETERS, te Utrecht zoude hebben gewoond, gelieere dezelve daar van Opgave te doen en nader berigt te geven, binnen den voorschreeven tyd, ten Comptoire van Mr. J. NOLTHENIUS, voornoemd.

afb. 4 Diemer of Watergraafsmeersche courant, 4 maart 1782. www.delpher.nl

Uiteindelijk wordt begin 1803 de eindafrekening van de ‘Kas van Spijker’ opgemaakt en wordt besloten de resterende gelden te verdelen tussen de algemene armenkas, de diaconiekas en de dorpskas van Ouder-Amstel. Iedere kas ontvangt fl. 2.001:1:11. De conclusie lijkt gerechtvaardigd dat Hendrik Spijker na zijn ontslag uit het Stadskinderhuis in 1746 als chirurgijn goed geboerd heeft.

De in Bovenkerk geboren chirurgijn **Dirk Jansz Swerver** richt zich begin 1791 tot Schout en Schepenen van Ouder-Amstel met het verzoek zich als chirurgijn te mogen vestigen in de Rijke Waveren. In de sollicitatie staat, dat hij in 1777 de “*proeven zijner bekwaamheid als zeevarend chirurgijn hebbende afgelegd, daarop voor de Overlieden van het Chirurgijns gild zijn zeeproef heeft gedaan en bekwaam bevonden is om voor chirurgijn op een koopvaardijship onder het Klijne Reglement te kunnen dienen*”. Na een zeereis heeft hij zich in de Bovenkerkerpolder van Nieuwer-Amstel als chirurgijn gevestigd. Op 15 maart 1791 geven Schout en Schepenen toestemming “*en wel zoo lange hij in de gebuurte van de Rijke Waveren zal wonen en verder nog anders niet*”. Dirk krijgt daarna toestemming om met zijn enige nog levende zoon Jan van 4½ jaar naar Ouder-Amstel te verhuizen. Zijn vrouw, Maria Egbers, is begin 1790 overleden. Dirk trouwt na haar overlijden in de loop van 1790 met Anna Maria (Dina) Sikken uit Aarlanderveen, zuster van chirurgijn Johannes Arnoldus Sikken. Zij huren het chirurgijnshuis van Hendrik Spijker, dat begin 1792 voor fl. 324,- door Jan Vork is gekocht uit de boedel van Spijker. In 1797 koopt Dirk het huis met erf dan zelf voor fl. 500,- van Jan Vork. Het huis is gelegen aan de dijk van de Waver op het huidige perceel Waver 8. In hetzelfde jaar eist Dirk geld van Thomas Vreeswijk voor het behandelen van de meid en geleverde medicijnen en verband. Voor het Comité van Justitie (we leven inmiddels in de Bataafsche Republiek)

verklaart de gedaagde Thomas, dat hij de chirurgijn wel had gevraagd te komen maar hem geen opdracht had gegeven. Dirk kan dus fluiten naar zijn geld. In 1797 behandelt de chirurgijn een geredde drenkeling. Hij vraagt hiervoor fl. 12,- aan de vader, Hendrik Niemeijer. Die moet op een Rechtdag bij de Schout en Schepenen komen verklaren hoe arm hij is. Het gerecht betaalde uiteindelijk fl. 7,- aan Dirk uit de dorpskas.

Dirk Swerver overlijdt op 28 april 1802 en wordt op 1 mei 1802 in Ouderkerk begraven. Zijn weduwe, die een kinderschooltje heeft, blijft achter met drie kinderen. Zoon Jan krijgt in 1808 toestemming om in Waver te mogen scheren. Hij neemt die functie over van heelmeester Johannes Evers.

In deze periode zijn er op het gebied van de volksgezondheid ingrijpende veranderingen doorgevoerd. De gilden zijn in 1796 afgeschaft. Vanaf 1798 zijn de Departementale Commissies van Geneeskundig Bestuur verantwoordelijk voor het examineren van de aanstaande heelmeesters, zoals de chirurgijns voortaan officieel genoemd worden. Tevens oefenen deze commissies een controlerende taak uit.

De opvolger van Dirk Swerver is de plattelandsheelmeester **Johannes Evers**. Hij krijgt in oktober 1802 voorlopig permissie om in de Rijke Waveren als heelmeester op te treden. Twee familieleden staan borg voor hem ten behoeve van de vereiste toestemming om in Ouder-Amstel te mogen wonen. In 1806 moeten Johannes, zijn collega's-chirurgijn en de vroedvrouw zich melden met hun diploma's bij de commissie van geneeskundig bestuur van de Amstel. Johannes woont met zijn gezin tot 1809 op de plaats Weltevreden (nu Waver 24), waarna hij naar Nieuwer-Amstel verhuist.

Op Weltevreden komen dan de chirurgijn Van Neck en medisch doctor Van Wijk uit Uithoorn wonen. Zowel de chirurgijn als de doctor moeten aan het bestuur van Ouder-Amstel hun papieren komen tonen alvorens zij toestemming krijgen in Waver te werken. Het is niet bekend of zij in Waver echt een praktijk hebben uitgeoefend.

Tot slot

Een chirurgijn had maar een zeer beperkt assortiment te bieden aan potentiële patiënten. En als hij zich dan ook nog vestigt in een omgeving waar zeer weinig mensen wonen, zoals in Waver het geval was, dan kan het niet anders dat zijn medische bezigheid in feite een bijbaantje is. Als barbier kan hij ook geen welbeklante zaak gehad hebben. Toch zijn Waverse chirurgijns redelijk welvarend geworden. In het voorgaande zagen wij al dat een van hen tevens beurtschipper was, maar dat kan ook geen vetpot geweest zijn. Wellicht had hij ook een winkeltje waarin hij ook 'medicijnen' verkocht.

Het lijkt mij dat de sociale positie van de chirurgijn in de leefomgeving te vergelijken was met die van een schoolmeester. Een vaststaand gegeven is wel dat het steeds een kleine zelfstandige was.

Ruim een eeuw heeft men zich in Waver en omgeving kunnen verheugen in de aanwezigheid van enige lokale medische bijstand. Daarna waren de inwoners aangewezen op medische hulp uit het verre Ouderkerk of Abcoude.

N.B. Wie de naam van de schrijver verbindt met die van Dirk Swerver, hoeft niet aan toeval te geloven.

Bronnen:

- A.S.M. Groen, *Gezondheidszorg in Ouder-Amstel*, Historische Reeks no. 3, Ouder-Amstel 2005.
- Genealogische bronnen, zoals website WieWasWie, het Stadsarchief Amsterdam (SAA), het VOC-archief in het Nationaal Archief (NA) en het Eemland Archief in Amersfoort.
- Archief van het Ambacht en Plaatselijk Bestuur van Ouder-Amstel, SAA toegang 5500.
- Archief van Schout en Schepenen en de Weeskamer van Ouder-Amstel, SAA toegang 30311.
- Cartotheek Van Dijk-Stefanski op jaartal vanaf 1439 tot en met 1830, uitgave Historische Vereniging Wolfgerus van Aemstel.
- *Speuren & Ontdekken*, tijdschrift Historische Vereniging Wolfgerus van Aemstel, Ouder-Amstel, diverse nummers.

Oorlogsgevaar vanuit de lucht

door Frans Zwerver

Ook de inwoners van de Ronde Hoep kregen in de laatste jaren van de Tweede Wereldoorlog te maken met bedreigingen vanuit de lucht. De bezetter waarschuwde daarvoor bijvoorbeeld door de verspreiding van pamfletten. (afb. 1)

Juul Pieterse

In het logboek van de plaatselijke Luchtbeschermingsdienst, dat we onlangs in het archief van de Gemeente Ouder-Amstel aantreffen, werd in een schrift nauwkeurig bijgehouden wat in Ouder-Amstel werd waargenomen.

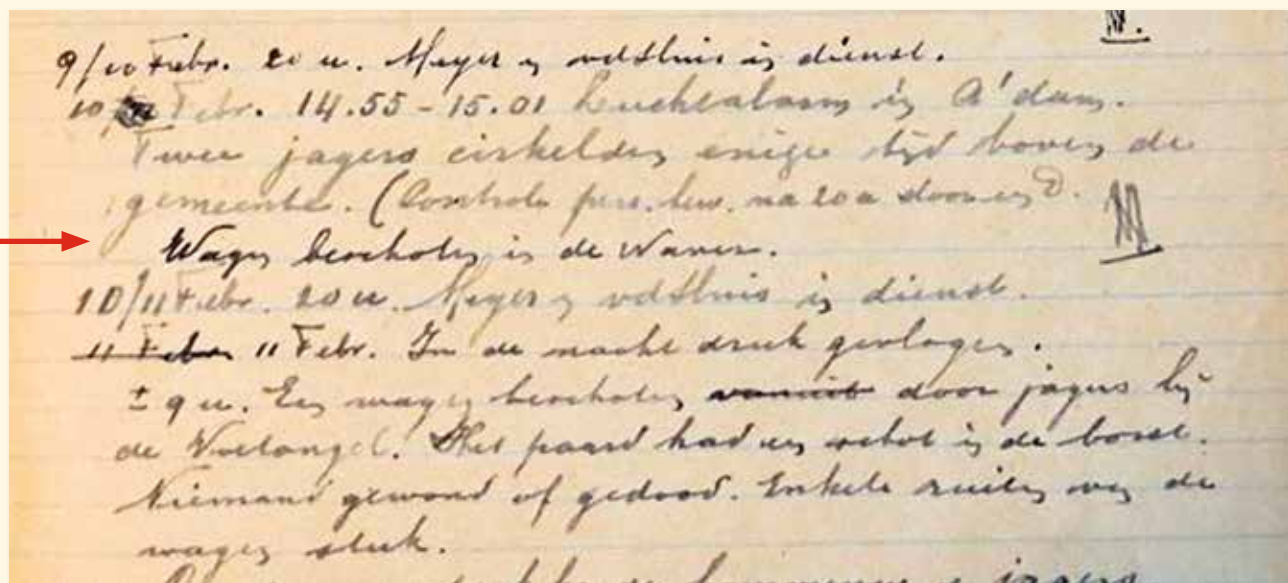
Zo ook op 10 februari 1945, als gemeld wordt dat gedurende enige tijd twee jagers boven de gemeente cirkelden en dat in de Waver een wagen beschoten was. (afb. 2)

In *Speuren & Ontdekken* van mei 2015 is het verhaal verteld van Jacob Julius (Juul) Pieterse die bij die beschieting om het leven kwam. Pieterse was een onderduiker uit Amsterdam die vanuit Waverveen met wat voedsel voor zijn vrouw en pasgeboren zoon,

afb. 1 Aanplakbiljet 1940-1945. Stadsarchief Amsterdam, toegang 30148 Archief gemeente Ouder-Amstel, inv.nr. 1089.

afb. 2 Detail uit het 'Luchtbeschermingsschrift'. Op de vijfde regel de vermelding "Wagen beschoten in de Waver". Stadsarchief Amsterdam, toegang 30148 Archief gemeente Ouder-Amstel, inv.nr. 1095.

onderweg was naar Amsterdam, meeliftend met paard en wagen van een kaasboer. Op de dijk langs de Waver in Ouder-Amstel, in de buurt van Waver 38 waar Geurt van den Berg woonde, werden paard en wagen door een Engelse jager onder vuur genomen. (afb. 3) Het paard werd geraakt en later afgemaakt, Pieterse werd gedood. De kaasboer heeft het overleefd. Jacob Julius Pieterse is op Karssenhof begraven.

Eén van de vele 'Vliegende Forten'

Naast dit incident met dodelijke afloop vond in de Ronde Hoep ook een noodlanding van een 'Flying Fortress' plaats. (zie ook het interview met Cees Andriessen, pag. 66)

Op 29 maart 1944 werd een Amerikaanse B-17G Flying Fortress bommenwerper tijdens een missie boven Duitsland door Duits afweergeschut getroffen en zwaar beschadigd, waarna het toestel om 16.00 uur in de Ronde Hoepolder een crash-landing maakte. Het toestel had 10 bemanningsleden aan boord, waarvan er 9 overleefden en gevangen werden genomen. Van die 9 hadden 7 man het toestel reeds boven Sloten en Aalsmeer per parachute verlaten. De piloot, Nelson W. Hardin, en de copiloot, Richard T. Knowles, zijn na de landing lopend verdwenen maar op 30 maart om 15.00 uur in Wilnis gepakt. Het overleden bemanningslid, Robert M. Richardson, is op 31 maart 1944 op Karssenhof begraven en na de oorlog overgedragen aan de Amerikaanse gravendienst.¹

afb. 3 Bij de rode pijl rechtsboven Waver 38, de plaats van de beschieting. De rode pijl linksonder geeft de plaats aan waar Juul - als onderduiker - woonde.

afb. 4 Een bommenwerper van het type B-17 Flying Fortress.
www.luchtoorlog-warplanes.be/b17.htm

Noot:

- Gegevens van de stichting CRASH 45, Crash Research in Aviation Society, Holland. De bommenwerper B-17G Flying Fortress was de laatste en meest geperfectioneerde operationele versie van de B-17 bommenwerper die in de oorlog werd ingezet. Ze hadden een koepel aan de onderzijde en alle koepels waren uitgerust met machinegeweren.
www.wikipedia.nl

Een niemendalletje? aan de Waver.

door Frans Zwerver

Een niemendalletje aan de Waver? Dat zou je denken als je nevenstaand aanplakbiljet leest dat begin 1939 de openbare verkoop aankondigt van de boedel en de veestapel van de hofstede Bagatel. Geen alledaagse naam voor de boerderij van de familie Van den Oudenrijn!

‘Bagatel’ aan de Waver

Gijsbert van den Oudenrijn uit Baambrugge vestigt zich na zijn huwelijk in 1868 met Geertruda Wouters in deze boerderij aan de Waver nr. 36 (vóór 1927 wijk A98). Daar zien 17 kinderen het levenslicht, waarvan er drie jong overlijden.

Als Gijsbert in 1908 en zijn vrouw in 1915 zijn overleden, zwaait de vrijgezelle zoon Johannes Andreas van den Oudenrijn de scepter op de boerderij samen met twee zusters en een broer. Een andere zoon is klompenfabrikant en woont op Waver nr. 28.

In 1939 wordt besloten de boel te verkopen en Johannes Andreas verhuist naar Vinkeveen, alwaar hij in 1942 overlijdt.

Uit de aard van de te verkopen boedel blijkt wel dat ‘Bagatel’ beslist geen ‘niemendalletje’ was.

Aanplakbiljet verkoop boedel hofstede Bagatel, 5 april 1939.
foto: Piet de Boer

Waver/Ronde Hoep KERNACHTIG uitgedrukt¹

Oppervlakte Ronde Hoep: 1266 ha

waarvan grasland: 900 ha

Vogelweidegebied: 165 ha

Het is een van de grootste open, onbebouwde gebieden in de Randstad.

Inwonertal Ronde Hoep: 400

Langs de polder Ronde Hoep loopt een 17 km lange ringdijk. Aan de zuidoost kant van deze dijk ligt de buurtschap Waver en aan de oostkant de buurtschap Stokkelaarsbrug.

Het gebied heeft hoofdzakelijk een agrarische bestemming.

Bebouwing: van oudsher boerderijen, enkele molens (nu verdwenen), landarbeiderswoningen en woningen voor schippers, enige middenstand en een schooltje.

Overall in de polder is een weids uitzicht op kerktorens van Ouderkerk, Nes aan de Amstel, Abcoude, Vinkeveen en tegenwoordig op de hoogbouw van Amstelveen en de Zuid-As van Amsterdam.

Noot:

¹ De meeste gegevens komen van www.historischamstelland.nl/ontdekken/monumenten-ouder-amstel/natuur-en-landschap/ronde-hoep-polder

Julia Somogyi, een Hongaars meisje op de Sluisvaart

door Frans Zwerver

Tijdens mijn speurtocht naar informatie in het archief van de gemeente Ouder-Amstel over vluchtelingen tijdens de Eerste Wereldoorlog, vond ik naast de gezochte lijst met ingekwartierde Belgische militairen bij de schoenfabriek J.P. Larsen op de Duivendrechtsekade (zie elders in dit blad), ook correspondentie over een Hongaars meisje dat op de Sluisvaart woonde.

Over wie gaat het?

Op 3 juni 1925 krijgt de burgemeester van Ouder-Amstel het verzoek van het Centraal Comité voor Hongaarse kinderen te 's-Gravenhage om te bemiddelen bij het doen terugkeren op 15 juni 1925 naar Hongarije van Julia Somoggi (sic). Zij verblijft al een paar jaar bij het echtpaar Lourens Oostwouder en Stijntje Oostwouder-de Bas op de Sluisvaart. Julia was één van de ca. 150.000 Hongaarse kinderen die kort na de Eerste Wereldoorlog voor een vakantie bij Nederlandse pleegouders terecht kwamen.

De burgemeester schrijft het Comité op 12 Juni 1925 dat de gemeente-veldwachter bij Oostwouder een brief ter inzage heeft gehad, waarin stond dat de moeder van het meisje ermee instemt, dat zij voorlopig hier (in Ouder-Amstel) blijft. Vervolgens is er nog een briefwisseling tussen het Comité en de Gemeente.

Op 9 mei 1927 stuurt de Consul-Generaal van Hongarije in Amsterdam een brief aan het Bureau van Politie te Ouderkerk, met het verzoek om inlichtingen over het gezin Oostwouder. Er is een verzoek tot adoptie gedaan voor het bij hen verblijvende Hongaarse meisje Julia Somogyi.

De Burgemeester van Ouder-Amstel verstrekt op 13 mei 1927 de volgende informatie:

“De heer LOUWERENS OOSTWOUDER, oud 42 jaren, is sedert 1915 alhier woonachtig, van beroep bakkersknecht en is van goed gedrag. Hij heeft geen bezittingen, zijn loon is ongeveer f32,- per week, inbegrepen vrij wonen en emolumenten. Zijne echtgenote STIJNTJE DE BAS, oud 43 jaren, is ook van goed gedrag. Het echtpaar heeft geen kinderen.

Het bedoelde meisje JULIA SOMOGJI (sic), geboren 30 Augustus 1908, is reeds 5 jaar inwonende bij Oostwouder en is behoorlijk opgevoed en onderhouden.

Tenslotte zij beleefd opgemerkt dat volgens de Nederlandsche wet adoptie niet toegelaten wordt, althans niet wettelijk. Het als kind aannemen geschiedt meestal bij onderlinge overeenkomst.”

Tot zover de ‘Stukken betreffende vreemdelingen 1915–1932’ uit het Gemeentearchief Ouder-Amstel.

Wie was dit gezin en wie was dat meisje en hoe liep het verder met hen af?

Lourens Oostwouder, geboren in 1884 in Oudorp (Noord-Holland) en wonend in Krommenie, is bakkersknecht. Hij trouwt in 1908 in Ouder-Amstel met Stijntje de Bas. Zij is geboren in 1884 in Abcoude-Proosdij en woont in Ouder-Amstel. Zij is kostuumnaaister van beroep.

Zij wonen sinds 1915 op de Sluisvaart D39d (omgenummerd in 55), het één na laatste huis. Lourens wordt in 1934 opgenomen in het krankzinnigengesticht in Bennebroek en overlijdt daar op 1 januari 1940.

Stijntje kampt ook met haar gezondheid en moet regelmatig een beroep doen op steun van de gemeente en de kerk. Zij blijft op de Sluisvaart wonen. Zij overlijdt op 7 april 1946 in Amsterdam maar was nog woonachtig in Ouder-Amstel.

Julia Somogyi is in 1908 in Budapest is geboren als dochter van Janos Somogyi en Erzsebet Szigeti. Zij heeft als kraamverzorgster de kost verdiend. Zij staat tot 1947 op de Sluisvaart ingeschreven en daarna even in de Dorpsstraat nr. 18 bij de familie Bellaar. Met een korte Amsterdamse onderbreking in 1962, heeft zij vanaf 1948 in 's-Hertogenbosch gewoond. Op 5 november 1952 heeft zij de Nederlandse nationaliteit verkregen, dertig jaar na haar komst in Ouderkerk.

Volgens een krantenadvertentie is Julia Bobeldijk-Somogyi op 20 maart 1991 in een verpleeghuis in 's-Hertogenbosch, op 82-jarige leeftijd overleden. Zij blijkt getrouwd te zijn geweest.

Bronnen:

- SAA, Archief Gemeente Ouder-Amstel, toegang 5500, inventarisnr. 1313.
- SAA, Archiefkaarten Amsterdam 1939-1994.
- CBG, familieadvertenties.

Na een liefdevolle verzorging in het verpleeghuis Gervenhof is rustig en vredig van ons heengegaan onze lieve tante

JULIA BOBELDIJK-SOMOGYI

in de leeftijd van 82 jaar.

Henry en Annemie
van Ruitenburg-Vermeulen
Marjolijn en Frans
Esther

20 maart 1991
Gervenstraat 2
's-Hertogenbosch
Corr.-adres: Loonsebaan 36
5263 CP Vught

De crematieplechtigheid zal plaatsvinden in het crematorium Maaslanden, Abt Van Engelenlaan 1 te Vlijmen, op zaterdag 23 maart om 11.15 uur.
Samenkomst in de aula van het crematorium om 11.00 uur.
Tante Julia is opgebaard in de rouwkamer van het Verpleeghuis Gervenhof te 's-Hertogenbosch, waar afscheid kan worden genomen vrijdag 22 maart van 19.00 tot 19.30 uur.
Na de crematieplechtigheid is er gelegenheid tot condoleren in de ontvangkamer van het crematorium.

Johanna Vit

door *Frans Zwerver*

Er is nog een tweede meisje dat in 1922 in Ouder-Amstel in een gezin als pleegdochter werd opgenomen.

Het is de elfjarige Johanna (Antonia) Vit, geboren op 17 februari 1911 in Wenen (Oostenrijk). Zij is de dochter van Johann Vit en Anna Maria Steinbauer en zij is rooms-katholiek. Zij komt 17 oktober 1922 uit Wenen en wordt in het gezin van Izaak Polanus opgenomen.

Izaak Polanus, geboren 18 maart 1872 te Ouder-Amstel, was gehuwd met Annette de Leeuw, geboren 11 december 1875 te Amsterdam. Izaak Polanus is bij zijn huwelijk vleeshouwer. Zij wonen vanaf 15 september 1916 op B 147 (m.i.v. 1927 is dat Hoger Einde 3). Op dat moment is Izaak Polanus kaashandelaar.

Izaak Polanus overlijdt op 18 april 1923 op 51-jarige leeftijd te Ouder-Amstel.

Annette de Leeuw hertrouwt op 27 augustus 1924 met Salomon Meijer, geboren 20 maart 1875 te Zevenaar. Hij is handelsreiziger. Hij heeft een zoon, Albert Julius Meijer, uit een eerder huwelijk, geboren 9 augustus 1911 te Amsterdam. Deze komt gelijk met zijn vader op het Hoger Einde wonen.

Johanna verhuist met haar pleegmoeder Annette de Leeuw, met Salomon Meijer en met zijn zoon Albert Julius, op 9 mei 1925 naar Amsterdam.

In Amsterdam trouwt Johanna Vit in 1934 met Henry Francis de Miranda, onderwijzer. Zij verhuizen in 1947 naar Paramaribo. Zij krijgen drie kinderen. Johanna Vit is in Amsterdam overleden in maart 1986.

Bronnen:

Bevolkingsregister Ouder-Amstel 1895-1926, op naam Izaak Polanus.
Stadsarchief Amsterdam Archiefkaarten, Johanna Vit en H.F. de Miranda.

Dezelfde plek ... in een andere tijd

Omval/Vrijzicht

door Anneke Boomars en Frans Zwerver

De Omval? Hoort dat bij Ouder-Amstel?

Nee, niet meer, maar tot 1921 wel. Vóór de annexatie door Amsterdam was de Omval het meest noordelijke deel van Ouder-Amstel.

Toen al een gebied vol bedrijvigheid door de gunstige ligging aan de drukbevaren Amstel en de Weespertrekvaart. De doorvaart op de Weespertrekvaart is rond 1900/1910 afgesloten en de scheepvaart kan dan alleen nog maar gebruik maken van de reeds bestaande omlegging ten zuiden van de Omval.

afb. 1 Gezicht op het huis Den Omvall. Vervaardiger van deze ets is Johannes Leupenius, uitgever C(arel) Allard, Amsterdam, 1671. collectie Rijksmuseum RP-P-OB-46.457

afb. 2 Dit detail van de beroemde, hier in spiegelbeeld weer-gegeven ets uit 1645 van Rembrandt van Rijn, toont de Omval, een schiereilandje in de Amstel. Signatuur en datum: 'Rembrandt 1645'.

collectie Rijksmuseum RP-P-1962-71

Beelden uit de 17e eeuw laten ons een landelijk gebied zien met alleen aan de randen langs de Weespertrekvaart en de Amstel enige bebouwing. Daar waar de Weespertrekvaart in die tijd uitkomt in de Amstel, liggen een scheepswerf en het huis en de herberg "Den Omvall" (afb. 1).

Een makelaarsadvertentie in de *Haerlemsche Courant* van 10 mei 1760 schetst een aardig beeld van de buitenplaats die dan "Vry Zigt" heet.

"Een extra vermakelyk en tot de Visschery welgelegene BUYTENPLAATS, genaamd Vry Zigt, met desselfs Heeren-Huyzinge, Tuynmans-Wooninge, extra groot Speelhuys, Styger, Schuytenhuys, capitaale Vischryke Kom of Vijver, Laanen, Starre- en Slinger Bossen, Boomgaarden, Moes-Tuynen &c.; mitsgaders twee extra lange Lootsen, aangelegt tot een Salpeter-Fabriek, en een apart Woonhuys en Erve; en noch twee Stukken wel toege-maakt Warmoes-Land (alles in een Koop) te zamen groot circa 6 Morgen, gelegen aan de Rivier den Amstel op den hoek van de Weesper-Vaart."

Op een tekening uit 1817 (afb. 3) staan rechts van de Weespertrekvaart een aantal huizen. De molen Het Vliegend Fortuijn (katoen-, stamp-, gal- en verf-molen) is zichtbaar, de scheepswerf is er nog, maar op de plek van de buitenplaats staat nu een eenvoudiger huis. Links van het pad ligt de drooggelegde Watergraafsmeer.

afb. 3 Weesperzijde, de Omval en de Amstel in 1817, tekening van Gerrit Lamberts.
Beeldbank Amsterdam, collectie Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, AA-2-33-875A

afb. 4 Villa Vrijzigt, rechts de Amstel.
collectie M. Verweij

De industriële ontwikkeling vindt ook aan de Omval plaats. In de hiervoor genoemde advertentie wordt al gesproken over een 'Salpeter-Fabriek'. Vooral langs de Weespertrekvaart vestigen zich in de 19e eeuw allerlei bedrijfjes.

Aan het eind van die eeuw staat op de hoek waar de Weespertrekvaart en de Amstel samenvloeien, de fabriek voor kunstzandsteen en gipsornamenten van de firma Engelsman. De eigenaar woonde in een villa die volgens overlevering nog steeds Vrijzigt werd

genoemd (afb. 4).

In 1910 worden deze fabriek en de woning gesloopt en vindt op het terrein de bouw plaats van de Hygiënische Fabriek Puralimento, leverancier van conserven (afb. 5).

In 1921, als dit gebied overgaat naar Amsterdam, beëindigt ook Puralimento daar haar activiteiten.

Een luchtfoto van de Omval en de Weespertrekvaart uit 1931 met de voormalige Puralimento-fabriek en de 2 bedrijfswoningen op de voorgrond, laat goed zien welke ontwikkeling dit voormalige puntje van Ouder-Amstel heeft doorgemaakt (afb. 6).

Andere bedrijven die op de Omval waren gevestigd zijn onder andere de Blooker Cacaofabriek (op afbeelding 6 links langs de Weesperzijde), de stofzuigerfabriek Efa Produka, de schoensmeerfabriek Erdal, het Ministerie van Defensie, een school van de

afb. 5 Etiket van een conservenglas van de firma Puralimento.
www.marktplaats.nl

afb. 6 Omval 1-9, 1931.
Beeldbank Amsterdam 10003/010003018684

afb. 7 Het Blooker portiershuisje (1886), op de oorspronkelijke plek aan de Omval in 1989.
foto: M. Alberts, Beeldbank Amsterdam 010122034835

afb. 8 Het Blookerhuisje in maart 2009
foto: Ruud P. Siekerman

PTT, de houtskoolbrikettenfabriek Rijnders, de mandenmakerij Westerhof, de kuiperij en fusthandel Janus, Bertels Oliefabriek en de chemische fabriek van Maschmeijer.

Inmiddels is het gebied niet meer uitsluitend voor zakelijke doeleinden in gebruik maar hebben ook veel bewoners er een woning gevonden. Een origineel gebouwtje dat herinnert aan de vroegere fabrieksnijverheid is het Blookerhuisje, maar het staat niet meer op de originele plek (afb. 7 en 8).

afb. 9 De Omval in 2006.
foto: D. Kransberg, Beeldbank Amsterdam 010122055458

Boerderij Weltevreden in Duivendrecht in 1925 onder de slopershamer: de zeventiende eeuw verdwijnt uit Duivendrecht

door *Ruud P. Siekerman en Frans Zwerver*

De bekende fotograaf Jacob Olie maakte een foto van Weltevreden. Hij stond op 15 mei 1898 met zijn fotoapparaat bij de sloot die voor Weltevreden langs liep.

afb. 1 Weltevreden, 1898.
foto: Jacob Olie.

afb. 2 Foto van Weltevreden, waarschijnlijk
13 juni 1919. Fotograaf onbekend.

Op een latere foto van een onbekende fotograaf zien we de boerderij gefotografeerd in 1919.

De sloot met het bruggetje en het houten hek met uitbuigende zijvleugels doen nog erg landelijk aan. De hoge bomen langs de sloot (zie de foto van Jacob Olie, afb. 1) lijken verdwenen. Op de foto uit 1923 (afb. 4) lijken er veel jongere bomen langs de Duivendrechtselaan aan-geplant te zijn. Wel zijn de hoge bomen links van het huis op alle foto's te herkennen.

afb. 3 Boerderij Weltevreden. Piet Mondriaan, 1905.
collectie Kunstmuseum Den Haag

afb. 4 Boerderij Weltevreden in de winter, begin 1923. Fotograaf onbekend.

Vooral door de tekeningen en schilderijen die Piet Mondriaan rond 1905 van Weltevreden maakte, kreeg Weltevreden landelijke, zometerwijl wereldlijke bekendheid. Hij werkte hetzelfde motief, boerderij met bomen, nog een paar keer uit omstreeks 1916. In die latere versies krijgen de bomen een steeds sterker accent.

Boerderij Weltevreden straalt nog volop tevredenheid uit op deze in 1923 gemaakte foto (afb. 4).

Maar de dagen van de boerderij, gelegen dicht bij de Duivendrechtse brug aan de Duivendrechtselaan (nu Rijksstraatweg), waren geteld. In 1921 had Amsterdam een flink stuk van Ouder-Amstel geannexeerd - een brede strook langs de Amstel, van over Het Kalfje tot aan de Weespertrekvaart en langs de Weespertrekvaart (Duivendrechtsekade) tot aan de Duivendrechtse brug. Weltevreden, de eerste boerderij vanaf de Duivendrechtse brug aan de westkant van de Duivendrechtselaan, viel er net buiten en stond in de gemeente Ouder-Amstel. In de sloot rechts ernaast liep de gemeentegrens.

In oktober 1924 (afb. 5) is de boerderij met een paar percelen weiland door de erfgenamen (de kinderen) van Minne Pieters Witteveen (1852-1918) en Jetske Rolsma (1848-1924) verkocht aan Gerardus J. van Dijk.

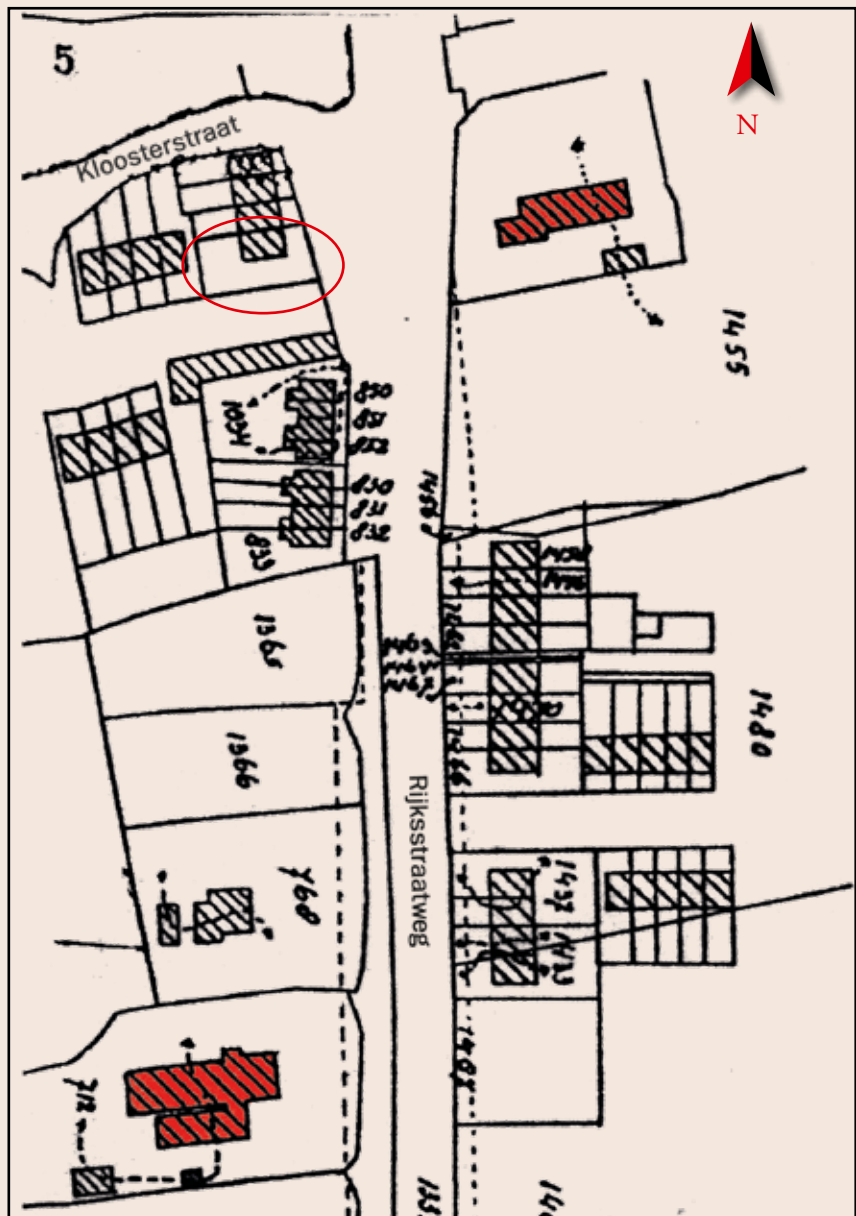

afb. 5 De uitslag van de veiling waarin Weltevreden (8) en weilanden (9 t/m 11) in oktober 1924 verkocht werden aan G.J. van Dijk.

De Tijd 6 oktober 1924

De nieuwe eigenaar van Weltevreden, Gerardus J. van Dijk, is in 1882 in Vreeland geboren en in 1916 gehuwd met Wilhelmina Debora van Dalen. Hij is timmerman maar staat ook als tapper te boek op een Amsterdamse Gezinskaart. Als hij de boerderij in 1924 koopt is zijn beroep makelaar in Amsterdam. Hij woont dan met zijn vrouw in Amsterdam op de Elandsgracht 33^{boven}. Hij koopt in die jaren veel grond aan in de omgeving van de Rijksstraatweg/Kloosterstraat, duidelijk met de bedoeling een actieve rol te spelen in de geplande eerste uitbreidingen van de bebouwing in Duivendrecht.

Weltevreden is één van de eerste slachtoffers van de geplande uitbreiding van Duivendrecht. Naast en achter de boerderij is de Kloosterstaat gepland. De boerderij wordt gesloopt in juni 1925. Op de plek van de boerderij wordt het blokje huizen Wenckebachweg/Rijksstraatweg/Kloosterstraat gebouwd.

afb. 6 Tekening van het begin van de Rijksstraatweg in 1932.

Het noorden is boven. Links bovenaan de eerste blokjes van vier woningen aan de Rijksstraatweg en aan de Kloosterstraat. Op deze plek lag Weltevreden. De ronde contour daarboven is de voormalige brede sloot die rechts van Weltevreden liep en die sinds 1921 de grens met Amsterdam vormde. Er recht tegenover ligt de boerderij van Vrolijk. De links onderaan roodgemaakte boerderij is Zelden Rust.

Als de huizen klaar zijn, verhuizen Van Dijk en zijn vrouw op 26 april 1928 naar Ouder-Amstel. Zij gaan in de in zijn opdracht nieuwgebouwde woning Kloosterstraat 2, op de hoek van de Rijksstraatweg, wonen (afb. 6).

In 1906 woonde in huis E 8/Rijksstraatweg 1 Johannes Petrus Vrolijk, zoon van Gijsbertus Vrolijk en Maria Pieters Witteveen (zus van Minne Pieters Witteveen). Op afb. 6 is dat de roodgemaakte boerderij rechts boven.

Het spoor terug tot in de zeventiende eeuw

In de literatuur komen we als bouwdatum van Weltevreden het jaartal 1617 tegen. Ook wordt 1607 genoemd. Welke bron(nen) daaraan ten grondslag liggen is ons niet duidelijk. Wel is het gelukt het spoor van de eigenaren terug te volgen tot in de zeventiende eeuw. Dat er in de eerste helft van de zeventiende eeuw bebouwing bij de plaats van Weltevreden is, valt te zien op een prent uit 1631 van de Watergraafsmere uit de collectie van het Noord-Hollands Archief. De eerste boerderij links langs de Laan is de plaats Weltevreden, de tweede Zelden Rust. Aan het begin van de Laan werd later de Duivendrechtse brug over de Weespertrekvaart aangelegd. (Noord-Hollands Archief 0225)

Het is aannemelijk dat het huis in de zeventiende eeuw in bezit is gekomen van de rijke Amsterdamse familie Wuijters, met name Jacob Wuijters (1619-1678). Hij is ongehuwd en heeft in zijn testament van 16 juni 1677 bepaald dat de erfenis in de mannelijke stam van de familie zou blijven. Mocht zijn neef Dirk Wuijters kinderloos overlijden, dan erven de nazaten van zijn broer Govert Wuijters (1618-1668) voor de ene helft en de nazaten van zijn zuster Margaretha Wuijters (1615-1667) voor de andere helft.

De verkopen in de 18e eeuw

Dirk Wuijters overlijdt inderdaad kinderloos in 1733 en er wordt dan tot verdeling van de nalatenschap overgegaan. Omdat het laatste kind van Margaretha Wuijters en Jacob Cromhout, Catharina Cromhout, kort daarop in 1734 overlijdt, wordt kleinzoon Jan Poppen belast met de afhandeling van de erfenis. In 1735 wordt de boedel ten overstaan van notaris Jan Ardinois verdeeld in twee lots: elk groot fl. 101148:12:15 (guldens:stuivers:penningen-red.) Lot 1 wordt toebedeeld aan Jan Poppen. Lot 2 aan de erfgenamen van Elisabeth Maria Poppen (zuster van Jan Poppen), te weten Pieter van Borssele en Maria Catharina Roest van Alkemade. Tot lot 2 behoort onder meer een “bruikweeralands met de huisinge deze groot omtrent 34 morgen gelegen in groot duivendrecht mitsgaders nog omtrent 4 morgen aldaer getaxeerd op fl. 8.500,-”. Dit moet het latere Weltevreden zijn. Nadat Maria Catharina Roest in 1771 en Pieter van Borssele in 1775 zijn overleden, verkoopt Denis Adriaan Roest, als gemachtigde en mede-erfgenaam van grootouders Jacob Poppen en vrouwe Catharina

Cromhout, begin 1776 de “huizing, berg, stalling, schuur, getimmerten en 38 morgen genaamd ‘Wel te Vreden’ in Groot- Duivendrecht, de eerste plaats van de Duivendrechtse brug”, aan Frans Jacob Heshuijsen (commissaris der Stad Amsterdam) voor fl. 12.450,-. Voor het eerst wordt hier de naam Weltevreden

Minne Pieters Witteveen, geb. 10 juni 1852 te Utingeradeel, is een zoon van Pieter Pieters Witteveen en Lykeltje Minnes Boersma. Zijn vader en moeder zijn te Rauwerderhem gehuwd op 8 mei 1830.

Minne Pieters Witteveen overleed op 9 april 1918 in Duivendrecht. Hij is op 11 april 1877 te Ouder-Amstel gehuwd met Jetske Sjoerds Rolsma, geb. 30 nov. 1848 in Franekeradeel. Zij overleed op 11 mei 1924 te Laren (NH).

Hun kinderen waren:

Pieter, geb. 1877-?.

Simon, geb. ca. 1878, overleden 1964.

Stephanus, geb. 1879, overleden 15 weken oud.

Helena, geb. 1880, overleden 1953.

Hendrina, geb. 1881, overleden 1960.

Catharina Elisabeth, geb. 1883, overleden 1966, is gehuwd met W. Koekenbier. Zie hieronder.

Stephanus Theodorus, geb. 1885, overleden 2 jaar oud.

Martinus Johannes, geb. 1886-?.

Elisabeth Maria, geb. ca. 1888, overleden 1967.

Maria Catharina, geb. 1889-?.

Catharina Maria, geb. 1891-?.

Hun dochter Catharina Elisabeth Witteveen huwde met Willebrordus Koekenbier (geb. 1884 Abcoude-Proosdij, overleden in 1959 te Diemen). Dit was het laatste echtpaar dat het boerenbedrijf op Weltevreden uitoefende.

Hun kinderen waren:

Wijnanda Maria Petronella, 1908-1997.

Johannes Martinus Hermanus, 1911-2010.

Martinus Johannes Gerardus, 1914-1981.

Petronella Maria Wilhelmina, 1915-2013.

Christina Maria, 1917-?.

Willebrordus Cornelis, 1918-2001.

Theodora Maria, 1920-1974.

Helena Maria, 1921-1994.

Maria Christina, 1924-1987.

Levenloos, 1926.

afb. 7 Veiling Weltevreden 1781.
Amsterdamse courant 20 september 1781.

genoemd.

In de *Amsterdamse courant* van 20 september 1781 wordt de veiling aangekondigd op donderdag 4 oktober **1781** in De Jonge Prins (nu de Vrije Handel) in Ouderkerk. Er is stalling voor 32 stuks hoornvee en drie paarden en daarbij behoort 38 morgen wei- en hooiland (afb. 7).

Op deze veiling gaat de boerderij voor fl. 12.000,- (gedeeltelijk) over in handen van de nieuwe eigenaar Frans de Roeper (wordt ook zonder 'de' geschreven), terwijl Gerrit Sijtveld het huis huurt voor fl. 700,- tot mei 1786 en het land tot Kerst 1785. Frans de Roeper is kort daarvoor (april 1781) in Weesp getrouwd met Magdalena Augusta Haakman. Hijzelf wordt dan voor $\frac{3}{4}$ in $\frac{1}{2}$ eigenaar van de boerebruiker genaamd Wel te Vreden, maar moet daarvoor een schepenkennis (hypotheek) laten opmaken. Het overige deel is in handen van Magdalena Augusta Haakman en haar minderjarige kinderen uit haar eerste huwelijk met Fredrik Spelker (Spilker, Spelleken) (waarschijnlijk overleden 1781).

Magdalena Augusta Haakman overlijdt in december 1785 en laat op 22 februari **1786** na de boerderij Weltevreden, met huizing/stalling/berg/schuur/getimmerten, ten behoeve van de minderjarige kinderen uit haar 1e huwelijk met Fredrik Spelleken. Het erbij behorende land voor en achter de bruiker van 37 morgen wordt getaxeerd op fl. 13.300,-. Frans (de Roeper) hertrouwt in 1793 met Dorothea Sophia Heijmers. Hij overlijdt in juni 1805 in Ouder-Amstel.

De negentiende en twintigste eeuw

Zijn weduwe Dorothea Sophia Heijmers hertrouwt later in het jaar 1805 te Amsterdam met Cornelis van der Horst, geb. 1772 in 's-Graveland. Hij komt in 1809 voor als koper van grond in Ouder-Amstel (betreft vergraven land voor aanleg fortificaties) en in 1814 in verband met eigenaren die te maken hebben met het planten van bomen langs weg No.1 in Ouder-Amstel (de weg naar Utrecht - red.).

Dorothea Sophia Heijmers overlijdt te Ouder-Amstel op 21 oktober 1816. Bij Acte van Scheiding van 17 mei 1817 wordt Cornelis van der Horst dan officieel eigenaar van Weltevreden.

Cornelis van der Horst, 41 jaar, koehouder te Duivendrecht, hertrouwt te Ouder-Amstel op 14 december 1817 met Elizabeth Margaretha van Seggeren, 32 jaar. Hij overlijdt op 24 januari 1823 in Amsterdam.

afb. 8 Op de Kadasterkaart die dateert van 1821 is de ligging en de vorm van Weltevreden goed te zien.
collectie Noord-Hollands Archief

Het spoor loopt na Cornelis van der Horst dood, tot dat in het register van het kadaster in **1832** Jan Coenraad de Ruiter, rentenier te Amsterdam, opduikt als eigenaar van perceel kadaster sectie B177, huis en erf groot 23.50 are. Samen met de omliggende percelen grond loopt zijn bezit vanaf de Venserwetering tot aan de Amstel van de Groot-Duivendrechtse Polder. In 1836 is Antonie van Haren, sleeper te Amsterdam, de nieuwe eigenaar.

In 1851 is Willem Steenvoorden, veehouder te Heemstede de eigenaar, die het bezit in het jaar daarop (1852) verkoopt aan Simone Nathan Deutz, dentiste te Amsterdam.

In 1859 komt de boerderij met grond in handen van Pieter Pieters Witteveen (1808-1879), veehouder te Akmarijp/Ouder-Amstel. Hij gaat er ook wonen en boeren. Hij staat vanaf januari 1860 ingeschreven als veehouder.

Zoon Tjebbe Pieters Witteveen (1833-1913), veehouder wonend te Diemen, wordt in **1880** de eigenaar nadat zijn vader overleden is. Hij verhuist in 1891 naar St. Nicolaasga in Friesland.

De boerderij wordt in oktober **1886** opnieuw geveild te Diemerbrug en gemijnd op fl. 71.457,- door G. Vrolijk te Duivendrecht maar niet toegewezen (afb. 9). Blijkbaar wordt binnen de familie Witteveen duidelijk dat een van de broers van Tjebbe Pieters de boerderij wilde kopen. Dat is de hiervoor genoemde Minne Pieters Witteveen.

afb. 9 Het Nieuws van den Dag:
Kleine Courant 9 oktober 1886

Deze Minne Pieters Witteveen (1852-1918) - er is hiervoor al over hem geschreven - was zijn vader al in april 1877 als veehouder opgevolgd. Hij wordt in **1887** eigenaar en blijft dat tot zijn overlijden in 1918. In 1894 biedt hij de boerderij met 33 hectare wei- en hooiland voor zes jaren te huur aan, het land met ingang van Kerst 1894, de gebouwen per 1 mei 1895 (afb. 10). Oefent hij zelf het veehoudersbedrijf niet meer actief uit? Hij staat wel tot na 1910 als veehouder in het bevolkingsregister.

afb. 10 Het Nieuws van den Dag:
Kleine courant 22 oktober 1894

Kleinzoon Koekenbier vertelt in 2007:

“De zaken gingen goed en hij (zijn grootvader Minne Pieters Witteveen), kocht hier en daar, om Weltevreden heen, land erbij en na verloop van tijd ook een, zoals dat genoemd werd, ‘oud spulletje’, rijp voor de sloop.” (Dat was Veldhoek in de bocht van het Zwartelaantje, gesloopt circa 1890. In 1904 werd daar

een voor die tijd moderne boerderij neergezet met de naam Zeldenrust, bewoond door Hendrik Johannes Vrolijk, zoon van Gijsbertus Vrolijk - red.)

Als Minne Pieters Witteveen in 1918 overlijdt, wordt zijn weduwe Jetske Rolsma (1848-1924) de eigenaresse. Er is een dochter op de boerderij komen wonen. Zij trouwt met een Koekenbier. De boerderij wordt daarom ook wel de boerderij van Koekenbier genoemd.

Jetske Rolsma overlijdt in 1924 en dan worden de kinderen van het echtpaar de eigenaars en verkopen het bezit.

De middeleeuwse omvang bestond nog in 1830

Eigenaar in 1830/1832 (begin van het kadaster) is de eerder genoemde Jan Coenraad de Ruiter, rentenier wonende te Amsterdam. Als we de boerderij en de bijbehorende weilanden uitzetten op een kadastrale/topografische kaart, zien we dat in die tijd het eigendom zich uitstreckte van de Amstel, over de Duivendrechtselaan tot aan de Venserwetering. In de middeleeuwen, omstreeks 1200-1300, was de ontginning van de Duivendrechtsepolder vanaf de Amstel aangevangen en men was verder het veen in gegaan met sloten graven en ontwateren tot men op een andere ontginning stuitte. In dit geval kon men niet verder dan de Venserwetering. Daar stuitte men op de ontginning die vanuit de noordkant van de Bijlmermeer richting Diemen en de Watergraafmeer was gestart. De Venserwetering vormde een natuurlijke grens die tevens als afwateringskanaal functioneerde. Omstreeks 1830 omvatte het gebied dat bij de boerderij hoorde, dus nog steeds het oorspronkelijke ontginningsgebied.

Ook in 1852 is het bezit nog even groot. Op 14 juni 1852 zal Weltevreden dan in Amsterdam geveild worden met de bijbehorende 23 kampen land, groot ruim 28 hectare.

De aanleg van de spoorlijn Amsterdam-Utrecht in 1843 deelt het gebied in tweeën. De spoorlijn loopt in die tijd nog niet op een hoge dijk en zal nog makkelijk overgestoken kunnen worden. Later zal dat moeilijker worden. Op eigendoms-overzichten is te zien dat molenweteringen als scheiding tussen eigendommen functioneerden - bij

afb. 11 Minne Pieters Witteveen, 1915.

Weltevreden was dat dus niet het geval - en dat de spoorlijn ook als scheidslijn gaat optreden.

De naam Weltevreden

De naam Weltevreden komt voor het eerst in 1776 in documenten voor. Misschien zijn de daarvoor overleden eigenaren, Pieter van Borssele en Maria Catharina Roest van Alkemade, degenen die de naam hebben gegeven. Zij waren in 1735 eigenaar geworden.

De boerderij behield de naam tot de sloop in 1925. Verwarrend bij het uitzoeken van de herkomst van de naam is het voorkomen van een buitenverblijf met dezelfde naam dat ook langs de Duivendrechtselaan stond, maar dan dicht bij de Urbanuskerk. En ook in de Rondehoepolder stond een boerderij met de naam Weltevreden. We komen ook de schrijfwijze Wel Te Vreden tegen. Geen zeldzame naam dus.

Een zeventiende-eeuwse boerderij

Weltevreden gaat door voor een 17e-eeuwse boerderij. De foto's geven ons summiere informatie over de indeling van de kamers en werkruimten: woonruimte, opkamer en kelder met erachter de stallen en de hooiberg. Er is een mondeling verslag uit 2007 van een van de laatste bewoners van de boerderij, de heer Koekenbier, opgetekend in Oud-Duivendrechtsche Saecken, jrg. 4, nr.1 februari 2007, waaruit wij enkele opmerkingen overnemen. Hij was 13 jaar toen de boerderij afgebroken werd.

De heer Koekenbier: "Aan de voorzijde zaten 4 grote ramen. En er was nog een voorkamer en een slaapkamer. De keuken was bijzonder door de blauwe tegels met bijbelse voorstellingen. Die tegelwand liep door tot achter het fornuis, gecombineerd met een schoorsteenkap.

De keuken was wat smal met een groot aanrecht en een pomp met een bak om in te wassen. Het fornuis werd op hout gestookt. Er was noch water noch elektrisch licht. Verspreid in het woongedeelte waren

afb. 12 Bouwlust, Waver 34, 29 maart 2010.

afb. 13 Amstelbocht aan de Bullewijk, Holendrechteweg 8, 2010.

8 of 9 olielampen. Natuurlijk was er een waterfornuis ... Buiten stond een regenput. Vier keer per jaar werd de put schoongemaakt. Daartoe stonden er twee grindbakken in de buurt. Schoon grind hielp mee met het zuiveren van water ... Zoals in veel boerderijen was er een opkamer en daaronder de kelder. Daar stonden de inmaakpotten met daarin de oogst uit de moestuin. In de paardenshuur stond een rijtuig.”

Achter de woonruimte in het hoofdgebouw bevinden zich de stallen. De hooiberg staat los van het gebouw. De vorm van deze boerderijen wijkt daarmee sterk af van het Friese type dat in Noord-Holland boven het IJ de vorm van een stolp heeft en waar het hooi binnenshuis opgeslagen wordt. In Ouder-Amstel is de vorm van het Saksische los hoes, het hallenhuistype, te herkennen. Het aangebouwde dwarsdeel zal vanwege de verwerking van de melk, die koel gehouden moet worden voordat aflevering plaats vindt of voor de kaasbereiding, ontstaan zijn. De vloer van de opkamer komt daardoor hoger te liggen en deze kamer kan dus alleen via een trapje in de woonkamer bereikt worden.

Er bestaat nog steeds zo'n zeventiende-eeuwse boerderij langs de Waver, Bouwlust, die veel op Weltevreden lijkt (afb. 12). Ook boerderij Amstelbocht aan de Bullewijk stamt uit dezelfde periode en is van hetzelfde type (afb. 13). Beide hebben een langwerpig hoofdgebouw met een zijwaartse uitbouw waarin een kelder en een opkamer en de stalling voor de koeien erachter.

Bronnen:

Stadsarchief Amsterdam (SAA), toegang 30311, Archief van de Schout en Schepenen en Weeskamer van Ouder-Amstel.
SAA, toegang 5075, Jan Ardinois, notaris ter standplaats Amsterdam.
Rijksdienst Cultureel Erfgoed voor kadasterkaart 1821/1832.
SAA, toegang 5500, Archief van het Ambacht en Plaatselijk Bestuur van Ouder-Amstel voor kadaster.
SAA, Indexen Gezinskaart Gerardus J. van Dijk, tapper.
WieWasWie voor persoonsgegevens uit Doop-, Trouw- en Begraafboeken (DTB), Burgerlijke Stand en Bevolkingsregister.
Gens Nostra 2019, jrg. 74 nr. 2, “Burgers op genrestukken uit de Gouden Eeuw”, met gegevens over de families Wuijters, Cromhout, Poppen, Roest van Alkemade enz.
Delpher.nl voor krantenberichten/advertenties.
Cartotheek Van Dijk-Stefanski 1439-1830 Hist. Ver. Wolgerus van Aemstel.
Genalogie online: huwelijk Frans de Roeper en Magdalena Augusta Haakman (april 1781 in Weesp)
Maandelijkse Nederlandsche Mercurius, Volume 33 pag 234. (<https://books.google.nl/books?id=M4dbAAAAcAAJ&pg=PA234&lpg=PA234&dq=de+Roeper+Haakman&>) voor huwelijk in 1793 van Frans de Roeper met Dorothea Sophia Heijmers.
www.openarch.nl i.v.m. huwelijk te Amsterdam in 1805 van Dorothea Sophia Heijmers met Cornelis van der Horst. Eveneens i.v.m. overlijden Dorothea Sophia Heijmers te Ouder-Amstel op 21 oktober 1816, akte 31, 22 oktober 1816.
FamilySearch: Huwelijksbijlagen Cornelis van der Horst en Elizabeth Margaretha van Seggeren, Ouder-Amstel 1817 nr. 9.
Ir. P.J. 't Hooft b.i., *Nederlandsche boerderijen*, Amsterdam, Heemschutserie deel 9, 4^e herziene druk, 1945, pag. 47.
S.J. van der Molen, *Kijk op boerderijen*, Amsterdam/Brussel, 1979.
Oud-Duivendrechtsche Saecken jrg., 4 nr. 1 februari 2007 i.v.m. het interview met de kleinzoon van Witteveen, de heer Koekenbier.

Boerderij Weltevreden

Johannis Jan van Eenennaam (1903 - 1942)

door *Frans Zwerver* met medewerking van
Ton van Noorden (research)

Johannis Jan van Eenennaam is geboren te Grijskerke (Zeeland) op 29 januari 1903 als oudste zoon van Jan François van Eenennaam, pontonwerker/sjouwerman (1875 - 1946) en Dina Maria Poppe (1876 - 1917).

In 1923 treedt hij in dienst bij de Koninklijke Marine als marinier onder nummer 3050M/12661 en verblijft de eerste jaren afwisselend in Vlissingen, Rotterdam, Amsterdam en Den Helder.

afb. 1 Marinier Johannis Jan van Eenennaam.

Johannis treedt op 14 april 1927 in Doorn in het huwelijk met Johanna Cornelia van Ginkel uit Leersum (geboren 28 juli 1905). Hij heeft dan de rang van marinier eerste klas. Uit dit huwelijk worden twee kinderen geboren: Dina Maria Heintje en Gijsbertha Johanna. Kort na zijn

huwelijk vertrekt marinier Johannis op 11 oktober 1928 naar Soerabaja op Oost-Java. Zijn echtgenote blijft achter in Den Helder.

Daar het stamboek van Johannis verloren is gegaan, is zijn loopbaan in de jaren daarna bij de Koninklijke Marine niet meer te achterhalen. Als in 1940 de oorlog in Europa uitbreekt, is de inmiddels tot sergeant ziekenverpleger bevorderde Johannis in de Oost. In het voorjaar van 1942 maakt hij deel uit van

de bemanning van de torpedobootjager Hr.Ms. Van Nes.

Daar de Japanse oorlogsdreiging alsmaar toeneemt, wordt de Van Nes aangewezen voor het uitvoeren van escorte-diensten in de Nederlands-Indische wateren. Op 17 februari 1942 wordt de torpedobootjager tijdens het escorteren van het evacuatieschip ss Sloet van de Beele van de Koninklijke Paketvaart Maatschappij (KPM) door bommenwerpers van het Japanse vliegdekschip Ryujo in de Gasparstraat ten zuiden van het eiland Banka tot zinken gebracht. Daarbij verliezen 67 van de 143 opvarenden, onder wie de commandant, luitenant ter zee C.A. Lagaay, het leven. Van de aan land gebrachte overlevenden bezwijken er nog verscheidenen aan hun verwondingen of komen later om in Japanse concentratiekampen. Ook het evacuatieschip ss Sloet van de Beele wordt tot zinken gebracht; vijf reddingsboten met 203 overlevenden te midden van het wrakhout achterlatend. Tijdens deze aanval vinden 249 personen de dood.

afb. 2 Torpedobootjager Hr.Ms. Van Nes (1931-1942).

afb. 3 Schilderij van Jos Wanders: de ondergang van de Van Nes op 17 februari 1942.

Op het ereveld Kembang Kuning in Soerabaja zijn burgerslachtoffers van de kampen op Oost-Java begraven, alsmede militairen van de Koninklijke Landmacht, het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) en de Koninklijke Marine. In totaal liggen hier meer dan 5.000 slachtoffers begraven. Kembang Kuning wordt ook wel het marine-ereveld genoemd. De namen van de marinemannen van de Van Nes die op 17 februari 1942 een zeemansgraf vonden, staan op de 15 bronzen platen op de achterzijde van het monument te midden van de andere 915 marinemannen die 10 dagen later hun zeemansgraf vonden tijdens de slag in de Javazee. Helaas staat er van Johannis een foutief geboortjaar op deze plaat: 1904 moet zijn 1903.

afb. 4 a en b Details van de naamplaat op het monument Kembang Kuning in Soerabaja.

De officiële overlijdensakte in Ouder-Amstel wordt uiteindelijk op 30 september 1947 opgemaakt na ontvangst van de door de Rijksinspectie van de Bevolkingsregisters opgestelde aangifte van overlijden.

afb. 5 De op 30 september 1947 ingeschreven Akte van Overlijden nr. 48.

Hoe is het de echtgenote Johanna Cornelia van Ginkel na 1928 vergaan?

Zij blijft tot 1935 in Den Helder wonen met twee dochters. Van 1935 tot 1940 verblijven ze in Oost en

West Souburg, waar de schoonfamilie woont. Na een verblijf van 9 maanden in Nieuwer-Amstel (Katerstraat 1) verhuizen ze op 10 juli 1941 naar de Korte Dwarsweg 10 in Ouder-Amstel.

De oudste dochter, Dina Maria Heintje van Eenennaam, trouwt op 17 mei 1950 in Ouder-Amstel met Heinrich Bartelingh die daar al vanaf oktober 1948 in huis woonde. Zij verhuizen na hun huwelijk van de Korte Dwarsweg naar de Rijksstraatweg 42 (gesloopt 1972) in Duivendrecht.

De weduwe Johanna Cornelia van Ginkel blijft dan met haar jongste dochter, Gijsbertha Johanna van Eenennaam, tot oktober 1951 in Ouderkerk wonen. Ze verhuizen dan naar Amsterdam.

Deze dochter trouwt op 9 maart 1954 in Ouder-Amstel met J. Dijkma.

De weduwe verhuist in 1980 van Amsterdam naar Emmeloord in de Noordoostpolder.

Bronnen:

www.zeeuwsarchief.nl: geboorteakte J.J. van Eenennaam.

www.hetutrechtsarchief.nl: geboorteakte J.C. van Ginkel en huwelijksakte.

www.archiefamsterdam.nl: Archiefkaarten van Persoonskaarten 1939-1994.

www.archiefamsterdam.nl: Gezinskaarten 1893-1939.

Gemeente Archief Ouder-Amstel: woningkaart Korte Dwarsweg 10.

www.stadsarchief.rotterdam.nl: Bevolkingsregister periode 1923-1927.

www.regionaalarchiefalkmaar.nl: Den Helder gezinskaarten letter E 1917-1940.

NL-HaNA, Stamboeken Marine, 1813-1940, 2.12.14, inv.nr. 637.

www.oorlogsgravenstichting.nl.

nl.wikipedia.org/wiki/Hr.Ms._Van_Nes (1931).

Gegevens Nederlands ereveld Kembang Kuning te Soerabaja.

Herkomst afbeeldingen:

Oorlogsgravenstichting: afb. 1 en 4

Collectie Nederlands Instituut voor Militaire Historie: afb. 2 en 3

Gemeente Archief Ouder-Amstel: afb. 5

Johannes Robben (1896 - 1945)

door *Frans Zwerver* met medewerking van *Ton van Noorden* (research)

Johannes Robben is geboren op 21 februari 1896 in Oisterwijk. Hij is een zoon van Hermanus Gerardus Robben, leerlooier, geboren 11 juni 1867 te Oisterwijk en Paulina Wijnen, geboren 21 januari 1874 te Sprang-Capelle. Zij zijn op 12 januari 1893 in Oisterwijk getrouwd. Het gezin vertrekt op 6 augustus 1903 naar Diemen, waar moeder Paulina Wijnen op 19 januari 1915 overlijdt. Vader Hermanus hertrouwt in Diemen op 9 februari 1923 met Antje Niesing (Niezing), geboren 28 december 1875 te Diemen. Hij overlijdt daar op 14 mei 1933.

Als Johannes Robben ongeveer 20 jaar is, wordt hij in 1915/1916 in het Militieregister in Diemen ingeschreven. Volgens dit register heeft hij de Lagere School gevolgd en is hij inmiddels smid van beroep. De Keuringsraad keurt hem op 8 juni 1915 geschikt voor de militaire dienst. De voorkeur van Johannes gaat uit naar de Bereden Wapens maar hij wordt op 3 maart 1916 ingedeeld bij de Vestingartillerie in Naarden. Op 15 december 1927 wordt hij ingedeeld bij het 2^e Regiment Onbereden Artillerie en per 1 april 1933 bij het Regiment Motor Artillerie. Op 1 oktober 1936 wordt hij formeel vrijgesteld van de dienstplicht.

Op 17 mei 1922 treedt Johannes Robben in Ouder-Amstel in het huwelijk met Pieterella Splinter, geboren 4 oktober 1895 aan de Abcouderstraatweg 81 te Weesperkarspel. Zij is het oudste kind van Petrus Matheus Splinter (1872-1921) en Alida Smit (1870-1926). Johannes zal dan al wel gepasporteerd (ontslagen) zijn uit de militaire dienst want hij had geen toestemming nodig van zijn commandant om in het huwelijk te treden. Pieterella was met haar ouders op 29 september 1896 naar Duivendrecht verhuisd en heeft in de jaren voor haar huwelijk een viertal jaren als gezelschapsjuffrouw/dienstbode gewerkt bij de instelling voor ziekenverpleging Sint Agnesvereniging op het Singel 136 in Amsterdam. Een paar jaar na hun trouwen hebben Johannes en Pieterella zich in 1925 in Duivendrecht gevestigd op de Molenkade 27 bij de moeder van Pieterella, die sinds 1921 weduwe is. Als deze in 1926 overlijdt, ontfermen Johannes en Pieterella zich enige jaren over de drie nog niet volwassen broers en zus van Pieterella. Tussen 1932 en 1935 woont het echtpaar enige tijd in Wilnis en in Amsterdam. Bij terugkeer in Duivendrecht gaan ze eerst op de Rijksstraatweg 30 wonen en later in de Kloosterstraat 6¹. Over het leven van de smid Johannes Robben in de oorlog en zijn rol in het verzet is weinig bekend. Het einde van de oorlog zal hij echter niet meemaken. Op 28 april 1945 ontstaat bij de Duivendrechtse Brug een woordenwisseling met een SS'er over het wel of niet openen

afb. 1 Brug met stalen balkversperringen.

van zijn fietstassen. Hij wordt ervan verdacht dat hij illegaal materiaal in zijn bezit heeft. Robben is toen ter plekke door deze SS'er doodgeschoten.

Zijn weduwe verhuisde van Kloosterstraat 6¹ naar nr. 10¹, heeft daar nog tot 1954 gewoond en is toen met haar tweede man, Hendrikus Hermanus van Nieuwkerk, naar Amsterdam verhuisd. Pieterella Splinter is op 23 september 1966 in Woerden overleden en in Diemen begraven. Johannes Robben ligt begraven op het Ereveld Loenen.

afb. 2 Ereveld Loenen.

Bronnen:

www.wiewaswie.nl: geboorte-, huwelijks- en overlijdensaktes.
[www.wiewaswie.nl/bevolkingsregister Oisterwijk 1900-1920](http://www.wiewaswie.nl/bevolkingsregister/Oisterwijk/1900-1920).
www.noord-hollandsarchief.nl: militieregister 1916 Diemen.
www.archief-amsterdam.nl: Archiefkaarten van Persoonskaarten 1939-1994.
www.archief-amsterdam.nl: Gezinskaarten 1893-1939.
www.archief-amsterdam.nl: Bevolkingsregisters Ouder-Amstel.
www.duivendrechtdestijds.nl/page/oud-duivendrechtse-saecken: jrg. 2 april 2005.
www.brabantsegeneuvelen.nl/persoon/johannes-robben-oisterwijk-1896
www.oorlogsgravenstichting.nl.
<https://gw.geneanet.org/kovannieuwkerk>: overlijden/begraven Pieterella Splinter.

Herkomst afbeeldingen:

Oud-duivendrechtse-saecken, jrg. 2 april 2005: afb. 1
Oorlogsgravenstichting.nl: afb. 2

Vierlingsbeek bedankt Ouder-Amstel

door Frans Zwerver

Slechts weinig mensen zullen nog weten waarvoor Vierlingsbeek, in Noord-Brabant vlakbij de Maas, onze gemeente 75 jaar geleden bedankt heeft. Gelukkig hangt er ter herinnering in het gemeentehuis in Ouderkerk een rode terracotta gevelsteen met daarop de spreuk “Als dank voor Uwe hulp in onze nood van oorlogsgetroffenen” en “1945” met de afbeelding van een barmhartige Samaritaan die hulp verleent aan een deerniswekkend slachtoffer en de gemeentewapens van Vierlingsbeek en Ouder-Amstel.

afb. 1 Herdenkingssteen Vierlingsbeek in het gemeentehuis in Ouderkerk aan de Amstel.

foto: Piet de Boer, 17 februari 2020

Wat is er in Vierlingsbeek gebeurd?

In september 1944 werd Zuid-Nederland (Brabant) verrast door geallieerde luchtlandingen, waardoor het Duitse front in Brabant in twee fronten gesplitst werd. De Duitse troepen ontketenden een tegenoffensief. In de nacht van 26 op 27 september 1944 kwam het eerste oorlogsgeweld in de Peel en dat zou duren tot en met 3 december 1944. De inwoners van Vierlingsbeek waren bij het begin van de gevechten gedwongen allen te vertrekken met achterlating van het overgrote deel van have en goed.

Op 14 oktober 1944 werden het dorp Vierlingsbeek en de omgeving bevrijd maar de bewoners konden pas op 6 maart 1945 naar de verwoeste dorpen terugkeren.

In het kader van een inzamelingsactie onder auspiciën van de Hulp Actie Roode Kruis (H.A.R.K.) hebben de vier gemeenten Ouder-Amstel, Nieuwer-Amstel,

afb. 2 Detail van een landkaart uit 1951 waarop onderaan Vierlingsbeek.

afb. 3 Affiche Nationale Hulp Actie Roode Kruis (H.A.R.K.).

Haarlemmermeer en Uithoorn in 1945 Vierlingsbeek geadopteerd en geholpen om de allergrootste nood te lenigen.

Wat gebeurde er daarna in Ouder-Amstel?

Dat lezen we in een artikel in de *Amstelgids* dat 25 jaar later, 23 april 1970, verhaalt over het verloop van de hulpactie in Ouder-Amstel.

Een korte samenvatting:

afb. 4 Britse aanval op het nabijgelegen Overloon.
foto: Sgt. Morris, 14 oktober 1944

Op 27 juni 1945 wordt een vergadering gehouden in het Gemeentehuis. In Ouderkerk en Duivendrecht worden comités “Hulp Actie Roode Kruis (H.A.R.K.), zijnde een sectie van “Nederlands Volks Herstel” (N.V.H.), gevormd. Op 17 juli 1945 deelt het Roode Kruis mede dat de adoptie van Vierlingsbeek en omgeving ook aan Ouder-Amstel is toegewezen.

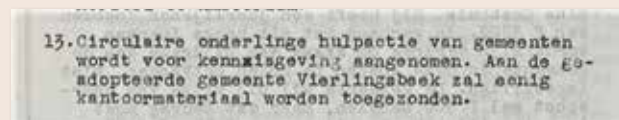
Er wordt een circulaire aan alle inwoners van Ouder-Amstel bezorgd en onder het motto: “Zuid hielp Noord! Nu helpe Noord ook Zuid!” wordt in juli

1945 een inzamelingsactie gehouden. Het resultaat is overweldigend. In het dossier in het Gemeente Archief zijn geen cijfers te vinden van alle goederen welke verzameld zijn. Wel wordt in een briefje over het vervoeren der goederen per schip “Nooit Gedacht” gesproken. Dit schip maakt de reis naar Helmond. Vandaar worden de goederen, meubels, kleding, bedden, serviesgoed enz. enz. weer verder doorgezonden naar Vierlingsbeek.

In de notulen van B en W van 1 augustus 1945 wordt nauwelijks aandacht besteed aan de hulpactie.

afb. 5 Folder inzamelingsactie.

afb. 6 Gedeelte uit de notulen van de vergadering van Burgemeester en Wethouders, 1 augustus 1945.

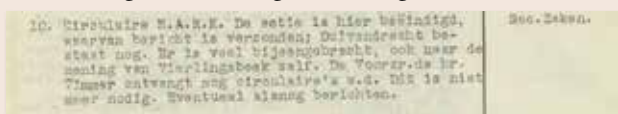
Na een bezoek aan het verwoeste Vierlingsbeek van een deputatie uit Ouder-Amstel op 24 juli 1945, is er ook nog een geldinzameling gehouden alsmede een inzameling van schoolbehoeften onder het motto “Onderwijs helpt Onderwijs”.

afb. 7 Scorebord van de vierdorpenwedstrijd 5 mei 1970.

In het artikel in de *Amstelgids* wordt één man met name genoemd, de heer F.W. (Frans) Lampe. Hij woonde in de oorlogsjaren op het Hogereinde Zuid 23 en was loodgieter van beroep. Lampe was bestuurslid van de Loodgietersbond in het district Haarlemmermeer en omgeving. Men wist dat er in Vierlingsbeek een drietal loodgieters waren, die na de bevrijding geen stukje gereedschap meer over hadden en geen snipper materiaal om ook maar iets aan herstel voor hun medeburgers te kunnen doen! De loodgieters hier besloten direct er wat aan te doen. En zo heeft Frans op zijn fiets, in alle plaatsen in de Haarlemmermeer en de dorpen in de directe omgeving van Ouderkerk, alle loodgieters bezocht. Het resultaat was ook bij deze actie overweldigend. Arie van Oord moest zelfs tweemaal naar Vierlingsbeek rijden met een zeer grote hoeveelheid gereedschappen en materiaal. De loodgieters daar konden aan de slag! Dankzij het stug doorzetten van Frans Lampe. De loodgieters hebben hem naar Vierlingsbeek laten komen en daar is hij twee dagen te gast geweest.

Op 14 september 1945 heeft een delegatie uit Vierlingsbeek, bestaande uit de burgemeester Antoon Jans, pastoor Van Boxtel uit Overloon en de kapelaan uit Vierlingsbeek een tegenbezoek gebracht aan

afb. 8 Gedeelte uit de notulen van de vergadering van Burgemeester en Wethouders, 7 november 1945.

Ouder-Amstel en de drie buurgemeenten.

In het najaar van 1945 komt een einde aan de lokaal georganiseerde hulpacties.

De band tussen Ouder-Amstel en Vierlingsbeek werd nog eens bevestigd op 5 mei 1970 toen tijdens de bevrijdingsfeesten een team van Vierlingsbeek was uitgenodigd om samen met Nes aan de Amstel, Vinkeveen en Ouderkerk deel te nemen aan de vier dorpenwedstrijd, een kopie van de indertijd populaire TV-zeskamp. Ook hierover werd uitvoerig verslag gedaan in de *Amstelgids* van 14 mei 1970 met onder meer bovenstaande foto.

Bronnen:

De Amstelgids, 9 en 23 april en 14 mei 1970.
Peter van Schaik: *Vierlingsbeek en Amstelveen*, e-mail 6 februari 2020.
Stadsarchief Amsterdam (SAA), toegang 30148,
Gemeente Archief Ouder-Amstel: archief B en W.

Herkomst afbeeldingen:

Piet de Boer: afb. 1
P.R. Bos en J.F. Niermeyer, *Atlas der gehele aarde*, Groningen/Djakarta, 38e druk, 1951, detail kaart 16: afb. 2
Collectie Imperial War Museum London, B 1010817: afb. 4
Historische Vereniging Vierlingsbeek, de heer Jan Hendriks: afb. 3 en 5
SAA, toegang 30148 Archief Ouder-Amstel, inv. nr. 74: afb. 6 en 8
Museum Amstelland 03619_14.0F28-AW-19700500_28: afb. 7

Amsterdamse crimineel. Hij werd de 'Al Capone van Amsterdam' genoemd.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog collaboreerde hij met de Duitse bezetters. Eén van zijn taken was om joods bezit op te sporen. Niet duidelijk is of Riphagen bij de koop van de bakkerij in de Kloosterstraat het geld uit eigen zak betaalde of dat hij namens de bezetter handelde. Doorgaans verdween de opbrengst van geconfisqueerde joodse goederen in de Duitse staatskas. Na de oorlog werd Dries Riphagen beschuldigd

van hoogverraad en het verraden van joden. Hij zou verantwoordelijk geweest zijn voor de deportatie van zeker 200 joden. In februari 1946 wist hij uit Nederland naar Argentinië te ontsnappen, met hulp van enkele medewerkers van de toenmalige inlichtingendienst BNV, de voorloper van de BVD. Hij is nooit veroordeeld voor zijn misdaden. Over Riphagen is een boek geschreven en er is in 2016 een film over zijn leven uitgebracht. De VPRO vertoonde in 2017 de driedelige serie 'Riphagen'.

Wie waren het?

door *Frans Zwerver*

Een aantal lezers heeft gereageerd op de foto's in *Speuren en Ontdekken* van augustus 2020, blz. 97.

Allereerst de foto van de Ouderkerkse wielerronde. Volgens Willy Caminada-Werners en Tineke Wagenaar is de foto genomen op de hoek van de Koningin Emmalaan-Hogerlustlaan. De onbekende wielrenner met een lekke voorband passeert net de auto van de organisatie.

Het meisje op nr. 3 is mogelijk Simone van Harten. Hans Steenhagen liet weten dat hij op de foto staat bij nr. 4. Zijn zusje Hetty Steenhagen was toen bevriend met Bram Wesseling op nr. 1.

De foto van de kookles in het Gezellenhuis, die al eerder werd gepubliceerd in het decembernummer 2019, is herkend door Angèle Wielinga-Out. "Nr. 1 is mevrouw J. Burger, die woonde aan het Prinses Irene Plantsoen. Zij is de moeder van mijn vriendin Cobi. Nr. 4 is mevrouw A. van Oostwaard-Duijn, zij woonde aan de Ronde Hoep West. Zij was getrouwd met Ab van Oostwaard en was de oudste zus van mijn tante Sjaan Fritschy-Duijn."

Nelleke Scholte herkende op de foto haar schoonmoeder met haar jongste zoon en haar vriendin. Nr. 1 is mevrouw Jos Burger, nr. 9 mevrouw Margriet Scholte en nr. 7 Rob Scholte. Nr. 4 is misschien mevrouw Koetsier. De dames waren leden van een zangkoor.

Allen die reageerden hartelijk dank voor hun inzendingen.

De Rijnspoorweg Amsterdam - Utrecht

door Frans Zwerver

Na een jarenlange discussie over plannen voor de aanleg van een ijzeren spoorweg tussen Amsterdam en Keulen, waarbij ook Koning Willem I betrokken was, valt in 1838 eindelijk het besluit tot de aanleg van de zogeheten Rijnspoorweg.

Bij Koninklijk Besluit (K.B.) van 30 april 1838 No. 13 geeft de Koning de “Lastgeving tot de aanleg van eenen spoorweg van Amsterdam over Utrecht naar Arnhem”.

Artikel 1 van het K.B. luidde:

“Aan den ijzeren spoorweg van Amsterdam over Utrecht naar Arnhem, waarvan de aanleg bij Ons hiervoren gemeld besluit is vastgesteld, zal de nagenoemde rigting worden gegeven.

Van de Weesperpoort te Amsterdam (..) door de Over-Amstelpolder en het Diemermeer, over de Weespervaart bij den Omval, tot in den Duivendrechtschen polder; Van daar, langs den hoek in den straatweg bij den Duivendrecht laan, over het Gein te Abcoude bij de hofstede genaamd Rome, etc. etc.”¹

afb. 1 Affiche Rijnspoorweg met eerste dienstregeling in 1843.

Voor de aanleg hebben landmeters op het tracé de benodigde grond afgebakend. Daarna gaan taxateurs aan de slag om de bunderprijs (prijs per hectare) van de getroffen percelen vast te stellen. Op basis daarvan zijn de onderhandelingen met de eigenaren gevoerd om tot een minnelijke schikking voor een koop/verkoop te komen. In het geval dat dit niet is gelukt, is er tot een gerechtelijke onteigening overgegaan.

In de gemeente Ouder-Amstel, met name in Duivendrecht, waar de gronden lagen tussen de Omval in het noorden en de grens met Abcoude in het zuiden, duurt het tot november 1839 voordat met alle 31 eigenaren overeenstemming is bereikt. De gemeente raakt een stuk van het Zwarte Laantje en een klein gedeelte van de Ouderkerkerlaan kwijt.²

De spoorbaan wordt aangelegd op een aarden baan op maaiveldhoogte, in eerste instantie in enkel spoor van 1,945 m breed en komt in 1843 gereed. De eerste reizigersdienst vindt plaats op 28 december 1843.

In 1855 wordt de spoorbaan omgebouwd naar dubbelspoor met een spoorbreedte van 1,435 m.

De spoorweg is verdeeld in blokken. Bij de overweg in de Ouderkerkerlaan ligt een blokpost voor de bediening van de seinen. Daar woont ook het personeel voor de post en voor het onderhoud van de

1 Abcoude en het spoor 150 jaar (1843-1993), uitgave Historische Kring Abcoude-Baambrugge 1993, pag. 12.

2 Stadsarchief Amsterdam (SAA), toegang 5500, inv. 710, Stukken betreffende de aanleg van de spoorlijn Amsterdam-Arnhem.

spoorbaan, zoals Johannes Fakkeldij (1851-1929) die van 1878 tot 1913 als seinwachter bij de Ouderkerkerlaan werkt. Zijn dagloon bedraagt fl. 1,- bij indiensttreding en fl. 1,65 in 1913. Daarboven krijgt hij toelagen voor de bediening van de halte, voor de aanschaf van bureaubehoeften en voor het schoonhouden van de abri's op het perron.

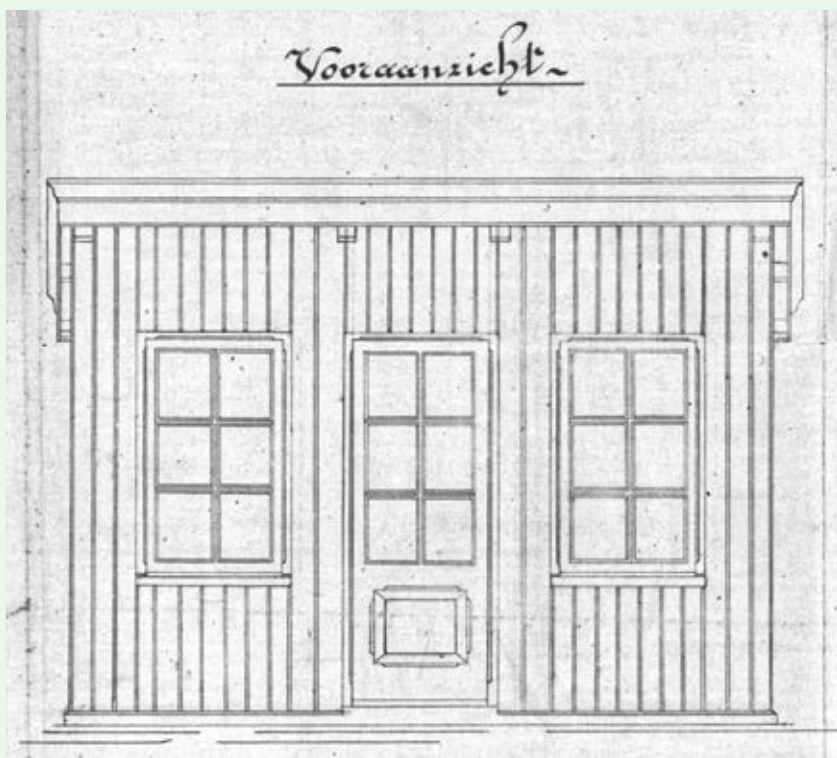
Johannes Fakkeldij krijgt in 1895 een gratificatie van fl. 10,- en een eervolle vermelding voor het met levensgevaar redden van een kind dat door een trein overreden dreigde te worden.³

De familie Fakkeldij is een echte spoorfamilie, want ook vijf van zijn zonen bekleden diverse functies bij het spoor.

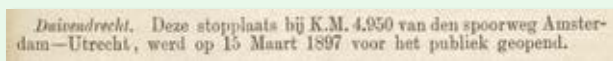
Vlakbij de overweg, op de hoek van de Duivendrechtselaan/Ouderkerkerlaan (C135/E83/latere Rijksstraatweg 124), woont Reijer Albers (1850-1905) met zijn gezin op de boerderij Nooit Gedacht.⁴ Reijer Albers heeft samen met pastoor Evers van de Urbanuskerk in Duivendrecht, gesteund door lijsten vol handtekeningen van Duivendrechtse, bij de spoorwegmaatschappij aangedrongen op een halteplaats bij de Ouderkerkerlaan. Dat is in 1897 gelukt, op voorwaarde dat de gemeente Ouder-Amstel zich verplicht, gedurende 10 jaar “eene opbrengst aan plaatskaarten van fl. 300,- jaarlijks te waarborgen bij het doen stilhouden van treinen in beide richtingen nabij Duivendrecht.”⁵

afb. 2 Jaarverslag Raad van Toezicht op de Spoorwegdiensten over 1897.

afb. 3 Vooraanzicht van het wachthuisje voor de passagiers, ontwerp december 1896.

afb. 4 Jaarverslag Raad van Toezicht op de Spoorwegdiensten over 1897.

In 1897 verzoekt het raadslid Heeman in de gemeenteraad om verlichting van de halte bij avond. Dat wordt in eerste instantie afgewezen, maar na pogingen in 1901

en 1903 wordt eindelijk in 1907 de verlichting toegestaan als pastoor Evers en 9 anderen daartoe een verzoekschrift bij de gemeente hebben ingediend.⁶

3 Het Utrechts Archief, Personeelsregisters NRS en SS, toegang 920, inv. nrs. 94b en 205.

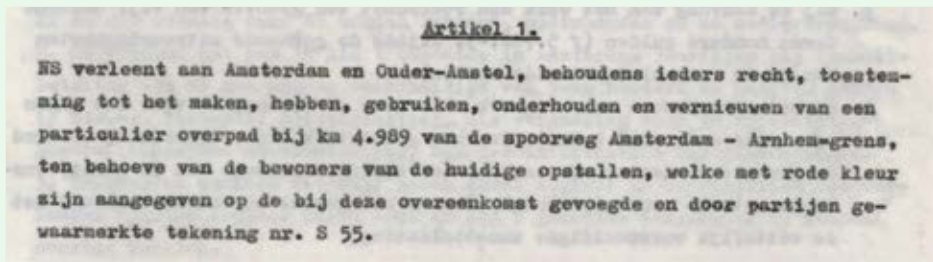
4 Duivendrechtselaan is een oudere benaming van de Rijksstraatweg.

5 SAA, toegang 5500, inv. nr. 455, Verslag over de toestand van de Gemeente over 1897.

6 SAA, toegang 5500, inv. nrs. 209 en 210 Notulen gemeenteraad Ouder-Amstel.

De stopplaats heeft bestaan van 15 maart 1897 tot 15 januari 1938. Deze is verdwenen omdat in 1933 besloten werd het Weesperpoortstation in Amsterdam te slopen en de sporen naar Utrecht (en Hilversum) op een spoordijk omhoog te brengen. Het Weesperpoortstation is in 1939 gesloten en in hetzelfde jaar is het nieuwe Amstelstation in gebruik genomen.

Voor delen van Duivendrecht betekent dit een verdere beperking van de toegang tot de omliggende woningen en weilanden. In 1961 vindt er een uitgebreide briefwisseling plaats tussen de gemeente Ouder-Amstel en de Nederlandse Spoorwegen over het recht dat bewoners van het Zwarte Laantje sinds het bestaan van de verhoogde spoorbaan hebben, om voor het bereiken van de Rijksstraatweg gebruik te maken van een voetgangersovergang over deze spoorbaan. De NS wil de hoge overgang bij perceel Rijksstraatweg 116a op het

afb. 6 Artikel 1 van contract NS – Ouder-Amstel – Amsterdam, 1967.

De discussie loopt hoog op. Mevrouw Koster, die op het Zwarte Laantje nr. 3 woont, wendt zich zelfs in een brief tot Z.K.H. de Prins der Nederlanden.

Zwarte Laantje opheffen vanwege de veiligheid. De discussie loopt hoog op.

Mevrouw D. Koster, die op het Zwarte Laantje nr. 3 woont, wendt zich zelfs in een brief van 22 juli 1962 tot Z.K.H. de Prins der Nederlanden. De secretaris van de prins stuurt het schrijven door naar de burgemeester van Ouder-Amstel, die het Hoofd van de Politie belast met de beantwoording.

In augustus 1962 wordt de gemeente Weesperkarspel overvallen met het bericht dat de NS onverwacht ook de gelijkvloerse spoorwegovergang op de Ouderkerkerlaan heeft afgesloten, waardoor de bewoners van enige huizen langs de Ouderkerkerlaan gedwongen zijn een lange omweg te maken naar de winkels en scholen in Duivendrecht. Het duurt tot 1967 voordat de NS overeenstemming bereikt met de gemeente Ouder-Amstel en de gemeente Amsterdam – sinds 1966 rechtsopvolger van de gemeente Weesperkarspel – voor een particulier overpad. Het komt ter hoogte van de Ouderkerkerlaan en is alleen bestemd voor de bewoners van de zes huizen aan de Ouderkerkerlaan 1 t/m 6, de bewoners van Rijksstraatweg 116a en van Zwarte Laantje 2, 3, 4 en 7.

afb. 5 Spoorhuis Ouderkerkerlaan 1 en 2 in 1960.

afb. 7 Kaart behorend bij contract NS – Ouder-Amstel – Amsterdam met geheel midden rechts de huizen 2 en 1 en de daar te maken nieuwe overweg. De huizen waarvan in de tekst sprake is, zijn rood gekleurd en voorzien van het huisnummer.

Het is niet de laatste keer geweest dat de gemeente Ouder-Amstel en de spoorbeheerders van de NS en later ook van het GVB overleg hebben gevoerd over de voortdurende ontwikkelingen van het railvervoer in Duivendrecht.

Nieuwe ontwikkelingen voor de aanleg van de metro naar Bijlmermeer/Gaasperplas hebben nog ingrijpende gevolgen voor de bebouwing ten zuiden van de Urbanuskerk. Daarover valt in andere artikelen in dit blad meer te lezen.

Rijnspoorweg Amsterdam - Utrecht

Herkomst afbeeldingen:

- *Abcoude en het spoor 150 jaar (1843-1993)*, uitgave Historische Kring Abcoude-Baambrugge 1993: 1.
- Jaarverslag Raad van Toezicht op de Spoorwegdiensten over 1897 via Delpher: 2 en 4.
- Het Utrechts Archief NL-UtHUA_A186529_000001: 3.
- Historische Kring Driemond Beeldbank DU034: 5.
- SAA (Archief Gemeente Ouder-Amstel), toegang 30148, inv. nrs. 1222 en 1223: 6 en 7.

Boerderij Amstelbogt,

voorheen Selden tijd zonder strijd,
voorheen Benningdam

door *Frans Zwerver*

Aan de Holendrechteweg staat op nr. 8 de mooie witgepleisterde boerderij Amstelbogt, een rijksmonument daterend uit de zeventiende eeuw. De boerderij is door de eeuwen heen een aantal malen van naam veranderd, zo zal uit deze historische beschrijving blijken.

afb. 1a Boerderij Amstelbogt zuidgevel.

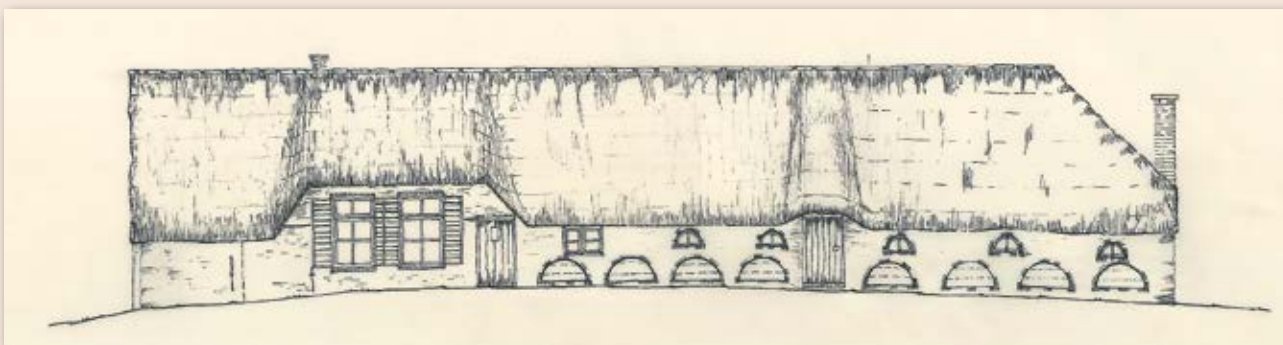
afb. 1b Idem zuidgevel oude situatie (vóór 1970).

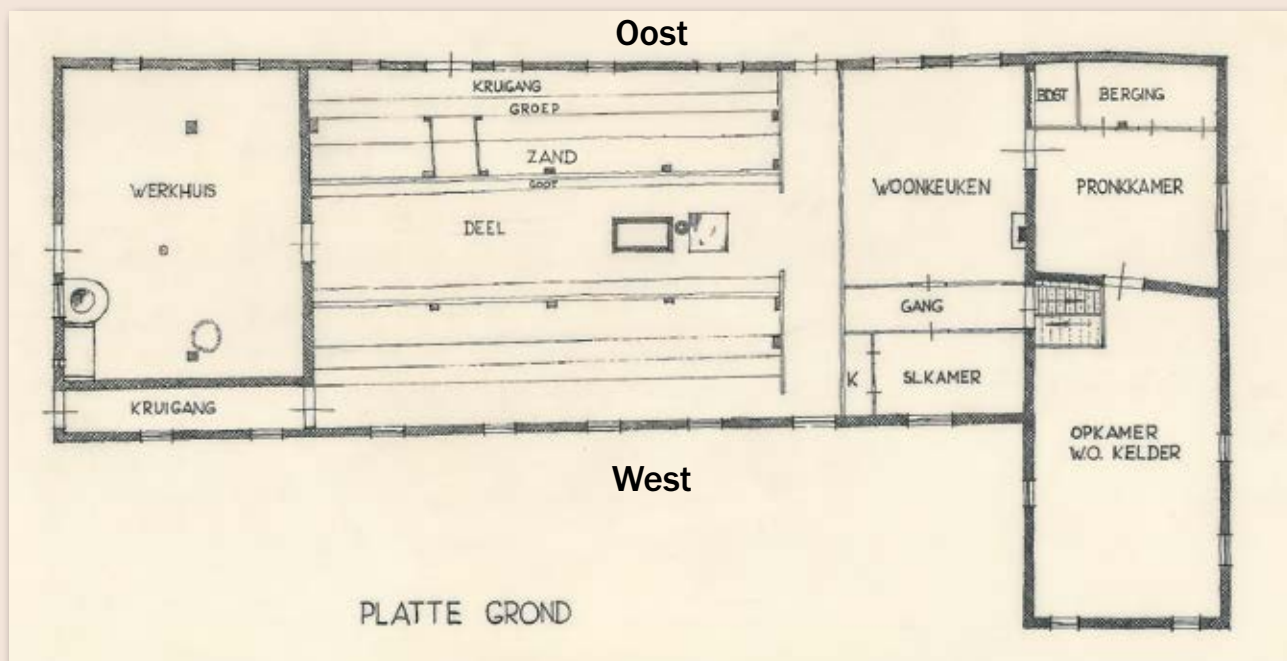
afb. 2a Boerderij Amstelbogt oostgevel.

De boerderij

Deze witgepleisterde, rietgedekte boerderij stamt uit de zeventiende eeuw. Zij is van het type langhuis met een terzijde uitgebouwde opkamer en een kelder. In de aanbouw is de vroegere verhoging voor het inrijden van werkwagens nog zichtbaar. Dit type boerderij komt ook voor langs de Waver, boerderij Bouwlust, en in Duivendrecht, het inmiddels verdwenen Weltevreden. Ook de oude gesloopte en opnieuw opgetrokken boerderij Landlust op de Koningin Julianalaan 40 in Ouderkerk heeft dezelfde vorm.

afb. 2b Idem oostgevel oude situatie (vóór 1970).

afb. 3 Plattegrond (oostgevel is boven).

Op de plattegrond is de oorspronkelijke indeling te zien met achter het woongedeelte de koestal en het werkhuis.

Historie

De Gasthuizen van Amsterdam bezaten in de zeventiende eeuw diverse landerijen in en rond Amsterdam, die allemaal in kaart zijn gebracht. Zo ook aan de Bullewijk in Ouderkerk.

Op onderstaande kaart uit 1676 (rond 1687 herzien) staan 11 percelen Gasthuisland (in groen, aangegeven met A t/m M), gelegen op de oostelijke oever van "Den ouden Amstel oft Treckvaart na Uytrech" (de Bullewijk) in de Klein-Duivendrechtsche Polder en nabij de Joodse begraafplaats en de Benningdam.¹

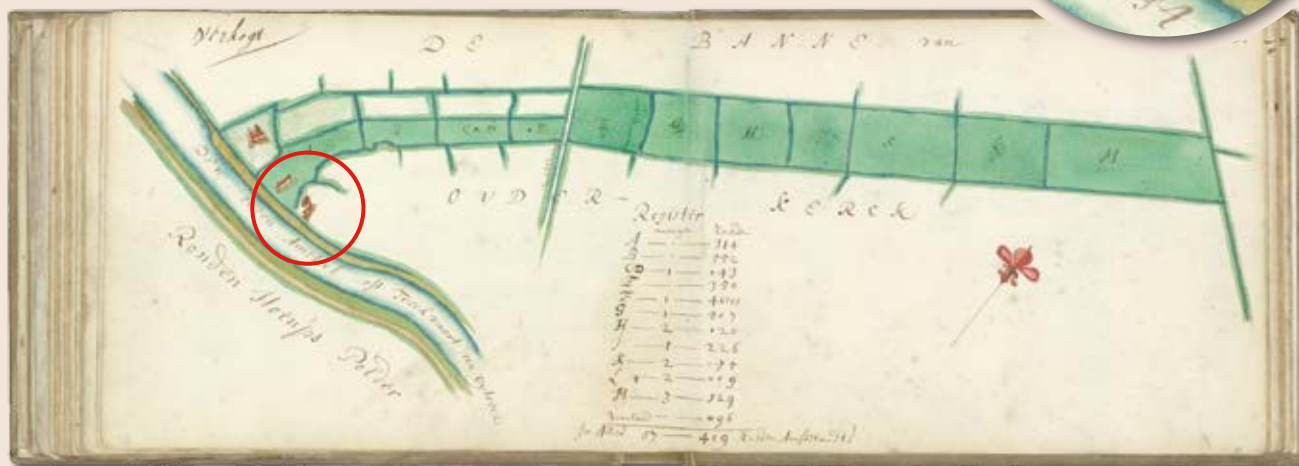
Op 15 mei 1687 koopt Jan Six, heer van Wimmenum en Vromade deze 12 percelen land van de regenten van het Gasthuis voor fl. 2.298,-.

Aan de zuidkant grenst dit land aan een boerderij met land, waarvan in de koopakte als eigenaar wordt genoemd Marritie Kornelis (Boot), weduwe van Pieter Huijbersz Boot.²

Deze boerderij ten zuiden van dit Gasthuisland is zo goed als zeker de latere hofstede **Amstelbocht** (Amstelbogt).

afb. 5 Detail van afb. 4 met de boerderij bij de pijl.

afb. 4 Kaart van het Gasthuisland 1676/1687.

afb. 6 De Jan Benninckxdam 1636.

Benningdam / Benningsdam

De volgende vermelding vinden we op 25 juli 1690.

Dan koopt het echtpaar Cornelis Barentsz Leijdak en Weijntje Michiels van Bree van eerder genoemde Marritie Kornelis elk de helft van de 'bruiker' (pachtboerderij) met woning etc. en ca. 32 morgen land, strekkende uit het water de Bullewijk tot aan de Moerbregt (de naam van een watering). De boerderij wordt vanouds genoemd **Benningdam**. Als Cornelis Leijdak overlijdt, erft op 19 september 1699 zijn weduwe, Weijntje Michiels van Bree, de andere helft en wordt daardoor eigenaar van de gehele boerderij.

De naam van de boerderij verwijst naar de Jan Benninckxdam (afb. 6) die daar van ca. 1524 tot 1649 in de Bullewijk heeft gelegen ter bescherming van het waterpeil in het stroomafwaarts gelegen Amstelland.

Na het overlijden van Weijntje Michiels van Bree in maart 1715 erft haar zoon Michiel Leijdak op 4 augustus 1717 de bezittingen. Hij is medicinae doctor in Amsterdam en bekleedt enige jaren de functie van poldermeester van de Klein-Duivendrechtsche Polder.

Veel eigenaren wonen elders, vaak in Amsterdam, en stellen een pachter aan voor het beheer van de bezittingen.

Op 27 februari 1737 verkoopt Michiel Leijdak aan Hendrik Roemer de bruiker met woning, hooihuis, schuithuis en ca. 32 morgen, vanouds genoemd **Benningdam**, voor fl. 6.000,-, behalve de pomp en de put die van de huurder Jan Pieterse zijn. De huuropbrengst is fl. 550,- per jaar. Hendrik Roemer is getrouwd met Grietie Jans Vis. Zij overlijdt op 20 september 1741 en hij op 15 februari 1743 in Ouderkerk.³

Hendrik moet voor zijn overlijden zijn grondgebied hebben uitgebreid met ca. 10 morgen, want op 3 augustus 1743 verkopen de erven van Hendrik Roemer de bruiker met huis, hooihuis, schuur en dan 42½ morgen, van ouds genaamd **Benningsdam**, aan Jochem/Joachim Gahlauw, oud-schipper op Oost-Indië, voor fl. 10.000,-. De bruiker is verhuurd tot 1 mei 1749 aan Cornelis Buijs voor fl. 810,- per jaar.⁴

Lang heeft Jochem/Joachim Gahlauw niet van zijn bezit genoten want hij overlijdt vier jaar later ongehuwd in Amsterdam en wordt daar op 2 mei 1747 begraven.

In zijn testament van 29 maart 1747 laat hij zijn bezittingen na aan de 3 kinderen van zijn zuster Catharina Gahlauw, weduwe, eerst van Martinus Gilhuijsen en daarna van Balthasar Jurgens, te weten Rebecca Gilhuijsen en Gotje en Herman Jurgens.

Selden tijd sonder strijd / Zelden tijd zonder strijd

Herman Jurgens overlijdt in 1765. Dan wordt zijn erfdeel, 1/3 part in de bruiker met zijn huis, etc. groot 42½ morgen, waar nu **Selden tijd sonder strijd** boven de poort staat, op verzoek van Nicolaas Witsen, secretaris der Stad Amsterdam voor de collaterale successiebelasting getaxeerd op fl. 2.500,-. De jaarlijkse huuropbrengst is dan fl. 675,-.⁵

In juni 1767 verschijnt in een aantal kranten, waaronder de *Oprechte Dingsdagse Haerlemse Courant* van 9 juni, een advertentie waarin de verkoop van de hofstede wordt aangekondigd.

Twee maanden later, op 4 augustus 1767, verkopen de nog levende erfgenamen van hun oom Joachim

afb. 7 Oprechte Dingsdagse Haerlemse Courant 9 juni 1767.

nu **Amstelbogat** boven de deur staat, gelegen in de Binnenbullewijk onder Ouder-Amstel, voor f 10.000,-.⁸

De naam Amstelbogat verwijst naar de bocht in de voor de hofstede lopende Bullewijk, die op sommige historische kaarten ook wel Oude Amstel wordt genoemd.

afb. 9 Uitsnede van de Kadasterkaart uit 1821 met in het midden Amstelbogt.

Carel Reuver (ca. 1752-1811) is sinds 1798 eigenaar van de suikerraffinaderij Het Groene Woud met woonhuis op de Prinsengracht tussen Looiersgracht en Oude Looiersstraat in Amsterdam. Hij is ook eigenaar van de hofstede Hoofdenburg in de Klein-Duivendrechtsche polder aan de Bullewijk op de hoek van het Zwet (nu Middenweg). Hij overlijdt in 1811. In de allereerste vermeldingen van het Kadaster is de weduwe van Carel Reuver, Josina Stenneken (ca. 1746-1819) nog eigenaresse van de hofstede Amstelbocht en de landerijen, ca. 32 ha.⁹

Begin 1800 is Hendrik Gerritsz Sluiter (1773-1832) pachter van de hofstede Amstelbogh. Rond 1828 treffen we Johannes Smit (1788-1879) aan als pachter. Hij woont er met zijn gezin tot zijn overlijden in 1879.¹⁰

Wellicht zijn de vele uitbraken van de rundveepest in de achttiende eeuw de aanleiding geweest voor de naam 'Zelden tijd zonder strijd'.

De hofstede blijft tot eind 1876 in bezit van de familie Reuver. Dan verkoopt de kleindochter Agatha Carolina Maria Reuver (1808-1879) de hofstede op 1 december 1876 aan de zoon van Johannes Smit, de landbouwer Jan Smit Johannesz (1835-1886). Deze verkoop is belast met een hypothecaire obligatie van fl. 14.000,-. De gefortuneerde kleindochter overlijdt ongehuwd in Groenlo in 1879.¹¹

Een klein deel van het weiland achter de hofstede wordt in hetzelfde jaar verkocht aan de in 1875 opgerichte Veenderij de Nieuwe Bullewijk.

afb. 10 Algemeen Handelsblad, 12 oktober 1876.

afb. 11 Het nieuws van den dag: kleine courant, 2 januari 1885.

In verband met de komende vervening wordt naast de hofstede een schutsluis, een brug en een brugwachterswoning gebouwd voor de te graven Sluisvaart.¹²

Jan Smit Johannesz woont met zijn gezin tot mei 1885 op de hofstede Amstelbocht. Hij verkoopt deze in januari 1885 voor fl. 15.500,- aan Dirk Kempen, veehouder, en verhuist naar Amsterdam alwaar hij in 1886 als melkslijter overlijdt.¹³

Dirk Kempen (1816-1902) woont sinds 1875 in Ouderkerk met zijn gezin in wijk A op nr. 18 (Achterdijk). Hij heeft de boerenhofstede na de aankoop in 1885 verpacht.

Vanaf 1897 is de Amstelbogh verpacht aan Pieter van Leeuwen (1846-1914) die daarvoor aan de Ronde Hoep Oost woonde. Hij trouwt in dat jaar met Helena Verweij (1854-1925). Na het overlijden van Pieter van Leeuwen in 1914 wordt zijn weduwe in 1918 eigenaar van de hofstede met huis, schuur

en erf, boomgaard en dijk. In 1923 gaat het bezit over naar de zonen Goris, Pieter en Cornelis van Leeuwen elk voor 1/3.

Na het overlijden van de laatste zoon, Goris, in 1959 wordt het bezit via Hermanus Jacobus Wolfetang (1880-1963), weduwnaar van dochter Dirkje van Leeuwen (1881-1932), verkocht aan schoonzoon Mijndert Post c.s., zuivelhandelaar uit Middenmeer, die getrouwd is met dochter Jacoba Helena Wolvetang.

In 1964 wordt de hofstede met omliggende grond verkocht aan de Vennootschap onder Firma (VOF) Gebr. Albers te Abcoude. Deze firma bezit in die tijd veel onroerend goed in Ouderkerk en Duivendrecht. In hetzelfde jaar worden de drie percelen weiland achter de hofstede doorverkocht aan de Gemeente Ouder-Amstel ten behoeve van de nieuwe woonwijk Sluisvaart-Hoofdenburg.

De hofstede met schuur en erf is in 1965 verkocht aan T.M. de Haan.

Eind 1970 is de boerderij ingeschreven in het Rijksmonumentenregister onder nr. 31958.

In de jaren daarna hebben enige verbouwingen plaatsgevonden met name aan het interieur.

Tot zover de historie van deze oude boerderij met de opmerkelijke naamwisselingen in de afgelopen eeuwen. Van de drie namen blijft alleen een verklaring voor de achttiende-eeuwse naam **Zelden tijd zonder strijd** een vraagteken. Wellicht zijn de vele uitbraken van de rundveepest in die periode daarvoor de aanleiding geweest.

Bronnen en afbeeldingen

Bronnen:

- 1 Stadsarchief Amsterdam (SAA), 8^e kaartboek van de Gasthuizen, toegang 342 inventarisnummer 1472.
- 2 SAA, Archief Schout en Schepenen Ouder-Amstel, tg. 30311 inv.nr. 50 folio 114.
- 3 SAA, Oud Notarieel Archief, tg. 5075 Jan Ardinois inv.nr. 9130 akte 183 d.d. 27 februari 1737.
- 4 SAA, Archief Schout en Schepenen Ouder-Amstel, tg. 30311 inv.nr. 54 folio 137-140.
- 5 SAA, Archief van het Ambacht en Plaatselijk Bestuur van Ouder-Amstel, tg. 5500 inv.nr. 88 folio 23 d.d. 14 augustus 1765.
- 6 SAA, Archief Schout en Schepenen Ouder-Amstel, tg. 30311 inv.nr. 7 folio 299-313.
- 7 Ibidem tg. 30311 inv.nr. 8 folio 505-507.
- 8 Ibidem tg. 30311 inv.nr. 60 folio 69-71.
- 9 SAA, Archief van het Ambacht en Plaatselijk Bestuur van Ouder-Amstel, tg. 5500 inv.nr. 506 OAT 1832.
- 10 Ibidem tg. 5500 inv.nr. 598 Bevolkingsregister 1828-1848.
- 11 Het Gelders Archief Memorie van Successie, www.genealogiedomein.nl 1879(1) img's 251,255 en 256.
- 12 *Speuren en Ontdekken* nr. 116, april 2017, De Sluisvaart 1875-1975.
- 13 SAA, Notaris Ockhuijsen, tg. 30312 inv.nr. 90 akte 6 dd. 14 januari 1885.

Herkomst afbeeldingen:

- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, RCE SHBO 0021_001.jpg (details): afb. 1b, 2b en 3
- SAA, 8^e kaartboek van de Gasthuizen tg. 342 inv. 1472.jpg: afb. 4, 5
- Kaart Corn. Danckertsz 1636 reproductie, foto P. de Boer.jpg (detail): afb. 6
- www.delpher.nl/nl/kranten/: afb. 7, 10 en 11
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, minuutplan kadaster sectie C blad 02: afb. 9
- Museum Amstelland: 1a, 2a en 8

Onafhankelijkheidsfeesten Ouder-Amstel in september 1913

door Frans Zwerver

Begin 2021 ontvingen we onderstaand mailtje van de heer Rob Memel, klokkenmaker en restaurateur in Heemstede:

*"Ik ben in het bezit gekomen van een Friese klok. Aan de ketting zat een kleine penning vast met aan de ene kant de tekst: Alleg. Optocht, Ouderkerk al/d Amstel, 2 september 1913 en aan de andere zijde een afbeelding van een leeuw met de volgende tekst "1813-1913" en "vrijheid". Is dit iets bijzonders voor u of heeft u al dozen vol met deze penningen?
Mvg Rob Memel"*

Wim de Zwart heeft contact gezocht met de heer Memel en ervoor gezorgd dat de door hem geschonken penning in de collectie van het Museum Amsteland is opgenomen. De penning is ca. 26 mm groot. De heer Memel wist ook nog te melden dat er meerdere penningen in musea liggen. De voorzijde met de Nederlandse Leeuw 1813-1913 komt vaker voor en de achterzijde werd kennelijk 'op maat' geslagen voor de diverse optochten die in 1913 plaatsvonden.

afb. 1a en 1b Herinneringspenning 1813-1913, voor- en achterzijde.

Wat gebeurde er in 1913?

Overall in het land werd in dat jaar herdacht dat 100 jaar daarvoor de Franse bezetting was beëindigd en dat op 30 november 1813 Willem-Frederik van Oranje, de latere koning Willem I, was teruggekeerd uit Engeland.

De feestelijkheden in Duivendrecht, Ouderkerk en Waver vonden plaats op 1 en 2 september 1913.

afb. 2 Het Nieuws van den Dag: kleine courant, 26 augustus 1913. Delpher

De gemeenteraad van Ouder-Amstel, in vergadering bijeen op 2 september 1913 (de tweede dag van de feesten!), zorgde volgens onderstaande notulen voor een financiële bijdrage.

"Thans stelt het Dag. Bestuur voor om in verband met de onafhankelijkheidsfeesten ter feestviering met de schoolkinderen, +700 [kinderen], f 0,20 per kind uit de gemeentekas toe te staan en wel aan de feestcommissie alhier voor de o.l. scholen te Ouderkerk en in de Waver, zoo mede voor de R.kath. school en aan de feestcommissie te Duivendrecht voor de o.l. school aldaar. Na korte bespreking wordt hoogstens fl. 150,- toegestaan te voldoen uit de onvoorziene uitgaven."

Over de festiviteiten in Duivendrecht schreef Jo Blom¹:

"[...] We schreven het jaar 1913 toen eerst 's zomers gevierd werd hoe 100 jaar geleden de Franzosen-bezetting eindigde. Een historische optocht met de vader van Wim Braam als Napoleon en de meisjes allemaal in 't wit met Oranjesjerp, trok door Dui-

1 Jo Blom, "Van horen vertellen" in *Speuren en Ontdekken* nr. 2, eind 1984/begin 1985.

2 Boerderij 't Is Niet Anders, Zwartelaantje 1; Hendricus Adrianus de Jong is in 1911 overleden. In 1913 is de weduwe Christina van Wees er de boerin.

vendrecht. 's Avonds brandden er vetpotjes op de brug over de sloot bij boer De Jong² naast de R.K. kerk. Een schitterend gezicht moet deze illuminatie geboden hebben.”

In Ouderkerk werd twee dagen feest gevierd.

De verslaggever van het *Algemeen Handelsblad* sprak lovende woorden over de allegorische optocht. Er waren wedstrijden in ringrijden per fiets en met paard en tilbury. Op het feestterrein – dat zal 't Kampje geweest zijn – werd een concert gegeven.

Hoe de allegorische optocht er moet hebben uitgezien, “zoiets schitterends [was] nog nooit vertoond in Ouderkerk”, kunnen we nog laten zien aan de hand van een paar foto's van de versierde karren.

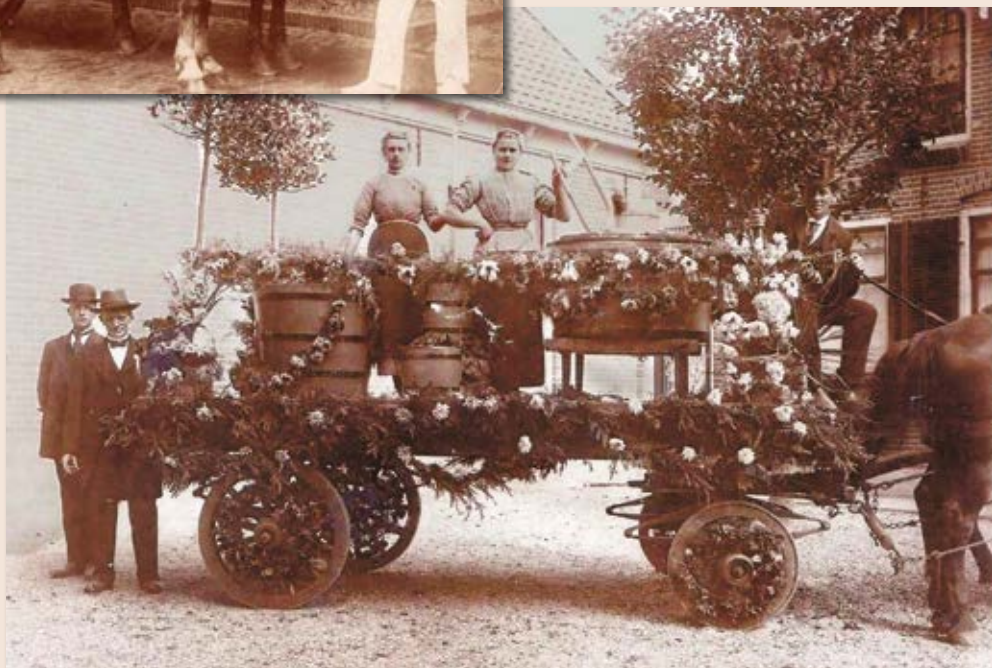

afb. 3 *Algemeen Handelsblad*, 3 september 1913. Delpher

afb. 4 Praalwagen van de firma Van der Velden voor de winkel, Dorpsstraat 34, Ouderkerk.

De man bij het paard is de heer Kruiswijk die in dienst was bij de firma. Op de wagen werd reclame gemaakt voor maïsglutemeel en maïsglutenkoeken van de firma M.K. Honig.

afb. 5 Familie van Leeuwen? Op de wagen kaasvaten en kaaszeef, gebruikt bij het kaasmaken. Personen en locatie niet bekend.

De penning die nu in het Museum ligt, is een blijvende herinnering aan deze festiviteiten.
Rest de vraag: van wie was de Friese klok waaraan de penning heeft gehangen? Iemand uit Ouder-Amstel?
We blijven speuren.

afb. 6 Viering 100 jaar koninkrijk, reclame voor o.a. Bertels lijnkoekjes.
Op de bok, met snor, H. M. Boomars. Hij verkocht in zijn zaak in de Brugstraat (later in de Dorpsstraat) onder meer producten (lijnkoekjes-veevoeder) van Bertels Oliefabriek aan de Omval. Van deze fabriek was Boomars jarenlang vertegenwoordiger. Wie de teugels in handen heeft, is onbekend.

afb. 7 De wagen van brood- en banketbakkerij Out. Op de bok bakker Ko Out.

Herkomst afbeeldingen:

Delpher: 2 en 3
Willemies van der Velden: 4
Museum Amstelland: 1, 5 en 6
Mars Out: 7

Greet van Hattem-Lampe reageerde op de klassenfoto van de Eben Haëzerschool en gaf ons nog enkele namen door van klasgenootjes. Zij staan op de foto op pag. 115.

Onderste rij: Over de schouder van Gerard van Bodegraven kijkt Cuno Lenderink.

Op de rij daarboven: links met de bloemen staat Francien Anema, rechts van haar Nellie Nap.

Ook Janneke Verheul reageerde naar aanleiding van de foto op pag. 115: Haar zus is Christa Verheul en staat niet op de een na onderste rij op de derde maar op de vijfde plaats van links (met strik in het haar en een geruite capuchon).

Truus Copier merkt op dat op pag. 105 als eigenaar van de Vrije Handel wordt genoemd "Compier". Dit moet zijn Copier. Hij was een broer van haar opa.

Nieuw in de bibliotheek

door Frans Zwerver en Ria de Swart

De bibliotheek is voorlopig alleen op afspraak te raadplegen via wolfaems@xs4all.nl.

- 826 Hans Moolenbel, **Van guldens, euro's en bitcoins** – Van acht kleine coöperaties naar digitaal bankieren (Rabobank), Amstelveen, 2018.
- 827 Dick Backer, **Elfstedenkoorts aan de Amstel** – Verhalen van wedstrijd- en toerrijders uit Ouderkerk en omgeving, Ouderkerk a/d Amstel, 2019.
- 828 Dr. P.J. Roos, **Van Aart van der Neer tot Zwarte laantje** – de straatnamen van Ouder-Amstel verklaard, Ouderkerk a/d Amstel, 2004. (ook digitaal)
- 829 Lammert Hingstman, Jan Compier e.a., **100 jaar - Jubileum De IJclub "Volharding" in de Waver en Botshol**, Waverveen, 2019.
- 830 Jan Gaasterland en Rob Banen, **Persoonsbeschrijvingen bij de grafstenen van de Amstelkerk te Ouderkerk aan de Amstel**, Ouderkerk a/d Amstel, 2019.
- 831 Paul Arnoldussen, **Cultuurgeschiedenis op fietsafstand**, Amsterdam, 1992.
- 832 Stichting Vrienden van Wester-Amstel, **Wester-Amstel, een bewogen geschiedenis**, Amstelveen, 2019.
- 833 Evert Werkman, **Waterlooplein (centrum)**, met foto's van Zoltan Forrai, Ed van der Elsken, Kees Scherer e.a., Amsterdam, 1976.
- 834 Wiebe Hoekstra, **Laat de geschiedenis van uw omgeving zien!** Handleiding voor het ontwikkelen van producten ter bevordering van het cultuuroerisme, Utrecht, 2004.
- 835 Roland van Tulder, **De Echo van een eeuw (1900-2000)**, Honderd jaar Amsterdamse stadsgezichten, Amsterdam, 1999.
- 836 Loek Stijlen, **Een plek aan de Amstel** – Ons tweede thuis –, Woon- en dagcentrum Guldenhof, Aalsmeer, 2011.
- 837 Prof.dr.ir. H.W. Lintsen en diverse auteurs, **Twee eeuwen Rijkswaterstaat (1798-1998)**. De geschiedenis van Rijkswaterstaat (de afgelopen twee eeuwen de belangrijkste vormgever van Nederland), Zaltbommel, 1998.
- 840 Dick Backer, **Je bent een echte Ouderkerker als ... Kermis-editie**, deel 4, Ouderkerk a/d Amstel, mei 2020.
- 841 Marloes Wellenberg en Ad van der Zee, **Atlas van de trekvaarten in Zuid-Holland**, Bussum, 2021.

afb. 2. Jacobus Eliza Japitein Capitein. Gravure en ets door Pieter Tanjé naar een tekening van Philip van Dijk, 1742. collectie Rijksmuseum RP-P-OB-65.037

Zo besteed hij ook een keer de kansel van de NH kerk in Ouderkerk. Dat was in juni 1742. Aan kerkgangers geen gebrek. Ds. Capitein had ook enkele bewindhebbers van de WIC onder zijn gehoor, waarschijnlijk bewoners van buitenplaatsen langs de Amstel. Zij hoorden geen onvertogen woord over slavernij. Dat kon ook eigenlijk niet want in de achttiende eeuw vocht nog bijna niemand dit maatschappelijk gegeven aan. De prediker wenste zijn toehoorders veel materiële voorspoed toe.

Zie hier, een beperkt overzicht van waar en wanneer deze streek min of meer direct met slavernij in aanraking kwam. De conclusie kan zijn dat de lokale samenleving tot in haar haarvaten verbonden was en is met slavernij. Tegelijkertijd kunnen we vaststellen dat niemand van onze generatie zich nog schuldig zou moeten voelen voor een verschijnsel uit het verleden waarvoor men geen goed woord over heeft.

Bronnen:

P van Schaik, Over Sara zie: Sara in *Speuren en Ontdekken*, jrg. 17 nr. 4, december 2001, pag. 18, 19.

F. Zwerver, Waar Sara gebleven is, *Speuren en Ontdekken*, jrg. 33 nr. 117, augustus 2017.

P van Schaik, Over Capitein zie: Een zwarte dominee, in *Speuren en Ontdekken*, jrg. 35, nr. 122, april 2019, pag. 10, 11.

P van Schaik, *De Bovenkerkerpolder: voorpost van het Groene Hart*, Amstelveen, 2012.

Magazine *Respect*, juni 2021, diverse auteurs.

Ouder Amstel en de slavernij (vervolg 1)

door *Frans Zwerver*

Het is algemeen bekend dat gedurende een aantal eeuwen rijke Amsterdammers een buitenplaats hadden in Ouder-Amstel. In een rondwandeling door Ouderkerk maakt U kennis met een aantal van hen en hun betrokkenheid bij de slavernij.

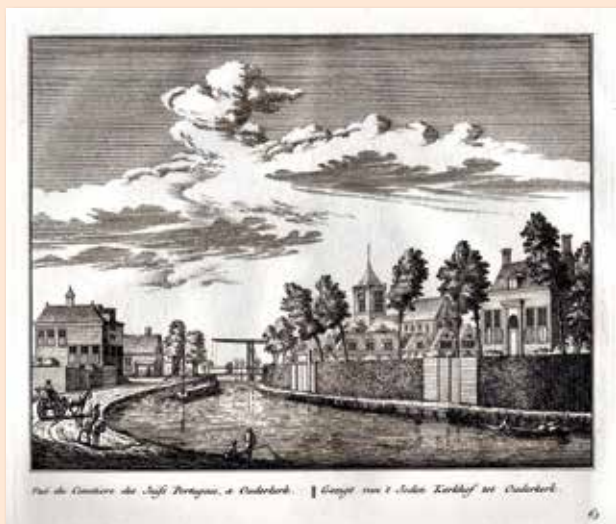
Overkerk

Aan de Rondehoep Oost, vlak bij de Kerkbrug, lag op de plaats van de huidige RK pastorie tot 1820 de hofstede Overkerk.

In 1696 koopt mr. Karel Rudolph van Kuffeler (1644-1702) deze hofstede met landerijen van de weduwe van Bartholomeus van de(r) Velde. Haar man was burgemeester van Rotterdam geweest.

Mr. Karel Rudolph van Kuffeler was één van de Heren XVII van de **Vereenigde Oostindische Com-**

pagnie (VOC); hij was getrouwd met de rijke Helena de Blocq. Zij woonden in Amsterdam aan de Amstel 218 (nu het huis van de familie Six) en zij bezaten naast Overkerk onder andere ook de hofstede Middenmeer in de Watergraafsmeer. De familie Van Kuffeler was al langer betrokken bij de overzeese kolonies. Karels vader, Gillis van Kuffeler (1596-1658), was in 1658 hoofdparticipant van de **West Indische Compagnie (WIC)**, 1621-1674 en 1675-1792) welke lange tijd het monopolie op de slaveninvoer in Suriname had.

afb. 1 Overkerk links. Gravure Rademaker, 1730.

Aan het begin van de negentiende eeuw koopt Vrouwe Johanna Pieters van der Staden, echtgenote van Albertus Jan Glasius (1776-1820), de buitenplaats Overkerk van Jacob Lodewijk Groneman. Zij is de dochter van Pieter van der Staden en Anna Groneman (de zuster van Jacob Lodewijk Groneman) en in 1777 geboren in Berbice.

Pieter van der Staden (1738-1787) is **Raad in beide Hoge Gerechtshoven in de kolonie Berbice en eigenaar van de plantage Ruijmsigt** in de Groote Mari-paam aldaar. Pieter is in 1787 in de kolonie overleden, zijn echtgenote in Ouderkerk in 1801.

Hun dochter is met haar echtgenoot Albertus Jan Glasius rond 1810 naar de plantage in Berbice vertrokken, want, volgens de stukken, werd daar in 1813 hun vierde kind geboren.

Albertus Jan is daar '**Raad van Regering**'. In 1813 machtigt hij zijn broer Gerrit Glasius, wonend op Overkerk, en zijn neef Albertus Groneman om zijn belangen in Holland te behartigen. In 1819 krijgt Gerrit toestemming van Albertus Jan voor de verkoop van Overkerk aan de RK parochie van Ouderkerk. De vraagprijs van Albertus Jan was fl. 12.000,-, in alle gevallen niet minder dan fl. 10.000,-. Uiteindelijk is op 10 maart 1820 Overkerk verkocht voor fl. 9.000,- aan de RK parochie.

Dat was knap werk van pastoor Gerrit Stadhouder en de kerkmeesters Jan Kort en Hendrik Sluijter. Albertus Glasius overlijdt op 3 juni 1820 in de Spaanse Zee onderweg van Berbice naar Holland aan boord van het schip Vrederijk; zijn echtgenote Johanna Pieters van der Staden hertrouwt later en zij overlijdt in 1851 in Groningen.

afb. 2 Pastorie van de NH Kerk (voormalig Wiltenburg), gesloopt in 1893. Museum Amstelland 11089

Wiltenburg

Als we rond 1760 over de Kerkbrug de Kerkstraat inlopen, dan passeren we even voorbij de NH Kerk en het schoolhuis de buitenplaats Wiltenburg op de plek van de voormalige NH Pastorie. Nicolaas Wilten is de naamgever. Hij is de zoon van de predikant Nicolaas Wiltens en leefde van 1702 tot 1783.

Nicolaas is **boekhouder van de VOC** en woont het grootste deel van zijn tijd in Amsterdam. Hij huurt de buitenplaats vanaf 1724/1725 en koopt deze in 1751. Bij de veiling in 1784 bracht het fl. 9.000,- op.

Karssenhof

Wanneer we verder de Amstel volgen richting Amsterdam, komen we bij de begraafplaats Karssenhof genoemd naar de hofstede Karssenhof. Die is ontstaan in 1706 door de aankoop van een huis en erf door mr. Jacob Karsseboom. Het huis en erf is in de loop van de tijd uitgegroeid tot een "hofstede met heerenhuijsinge, stallingen, thuijnmanswooninge, schuur, menagerie met de hokken en kassen daarin, verder prieelen, mitsgaders de grond, stallinge en tuijnhuijs buitendijks".

Bij de verkoop in 1728 bracht het fl. 16.500, - op.

Jacob Karsseboom (1673-1727) was schepen in Amsterdam en **bewindhebber van de WIC en de VOC**. Zijn echtgenote Petronella Hofmeester was afkomstig uit Bengalen (Bangladesh). Haar moeder Cornelia Isabella Hinloopen hertrouwde in Batavia. Haar stiefvader Joan van Oosterwijk was eerst in dienst bij de VOC en later bij de WIC. Karsseboom kocht samen met anderen ossen in Ierland, die hij daarna naar Suriname bracht.

afb. 3 Karssenhof, 1793.
Vervaardiger: H. Numan
1744-1820. collectie van
de Provinciale Atlas Provin-
cie Noord-Holland inv.nr.
1807

In 1718 was Karsseboom korte tijd directeur van de **Sociëteit van Suriname**, een particuliere Nederlandse koloniale onderneming die verantwoordelijk was voor het beheer van de kolonie Suriname.

Een halve eeuw later, in 1775, koopt Dirk Luden (1744-1807) de hofstede Karssenhof voor fl. 11.000,-. Dirk was (buiten gemeenschap van goederen) getrouwd met Elisabeth van Heijningen. In 1801 gaat het bezit over naar haar voor fl. 9.500,-. Dirk Luden was de naamgever van 't **Fonds onder D. Luden**. Het fonds Luden had in 1793 in totaal 19 plantages in Suriname in eigendom, die door een aantal administrateurs ter plaatse werden beheerd. In 1803 machtigt Dirk Luden zijn zonen Albertus en Jacob Luden om namens hem een acte betreffende de plantage 'Beud(t)slust' in Suriname te tekenen en te laten passeren.

Albertus en Jacob Luden waren **Directeuren der Societeit van Eigendom der plantages**.

Albertus Luden wordt in 1811 (de Franse tijd) benoemd tot **maire - burgemeester - van Ouder-**

Amstel. Dit geeft aan dat deze Albertus hier burge-meester was, maar tegelijkertijd in Suriname er plan-tages op na hield, waar slaven op werkten.

Andere leden van de familie Luden waren ook betrok-ken bij de plantages en de slavernij in Suriname.

Daaronder was ook Johannes Luden (1792-1868).

Deze had bij zijn huwelijk met Anna Catharina Duker in 1823 het beheer verkregen over de plantage 'Cornelia Ida' in Suriname. Deze plantage behoorde toe aan zijn schoonouders Petrus Gerardus Duker en Antje Boode. Daar werd Johannes natuurlijk voor betaald. Ook ontving hij compensatiegeld voor zijn aandeel in de plantages bij de afschaffing van de Britse slavernij in 1833.

Johannes was van 1836 tot 1864 directeur van De Nederlandsche Bank (DNB) in Amsterdam. Met een aantal andere belangstellende ontkent hij lange tijd de noodzaak tot afschaffing van de slavernij.

Het zou tot 1 juli 1863 duren voordat de slavernij in Nederland officieel zou worden afgeschaft.

Eind goed, al goed?

Bronnen:

- *History of the De Blocq van Kuffeler family*, 2015 door John Philip de Blocq van Kuffeler.
- Stadsarchief Amsterdam (SAA) tg. 922 Archief familie Luden en familie Heijningen.
- SAA tg. 30312 Notarieel archief inv. nr.11 akte 46 d.d. 29-11-1803.
- www.surinameplantages.com.
- S&O jrg. 13 nr. 4 blz. 16-19 Karssenhof.
- Cartotheek Van Dijk/Stefanski.
- nl.wikipedia.org/wiki/Demerary.
- *Dienstbaar aan de keten? De Nederlandsche Bank en de laatste decennia van de slavernij, 1814-1863*, publiekssamenvatting feb. 2022 DNB.

De bewoners van Kerkstraat 54, 1881-2023

door Ruud P. Siekerman en Frans Zwerver

Het Huis met de Kettingen, Kerkstraat 54 in Ouderkerk, kwam vorig jaar in de belangstelling vanwege een verbouwing die te maken had met de verkoop van het pand aan Geijzel Makelaardij.

Al weer lange tijd geleden schreven we in *Speuren en Ontdekken* over de eigendomsgeschiedenis van dit in 1881 gebouwde stijlvolle pand en lieten we u binnen een kijkje nemen.¹ Nu er nieuwe bewoners zijn gekomen, wordt het tijd eens ons licht te laten schijnen op de bewoners van het pand.

Over de naoorlogse geschiedenis weten we dat in 1982 Ben Geijzel zijn verzekeringsbedrijf in het pand vestigde en dat bedrijf in 2002 naar het Hoger Einde Noord verplaatste. Tot vorig jaar was Allegro-Sultum, een team van ontwikkelaars en adviseurs van ICT in de zorg, de gebruiker van het pand.²

Terug nu naar de begintijd in de negentiende eeuw.

De familie Polanus

Voor de bewoners beperken we ons tot de periode na de bouw van het Huis met de Kettingen; 1881 tot heden.

De eerste bewoning betrof het gezin van Wolf Jacob Polanus.

Wolf Jacob Polanus komt in 1867 in de voorganger van het Huis met de Kettingen wonen (dan huisnummer B99) en is dan 'koopman'. Vóór 1867 heeft Wolf Jacob Polanus in het buurhuis De Corendrager gewoond.

Wolf Jacob Polanus is in 1837 geboren in

Uithoorn. Hij is in 1863 gehuwd met Heijntje Raphaël die in 1843 geboren werd in Nieuwer-Amstel. Zij woonden beiden in Ouderkerk. Hij is koopman, zij is de dochter van een handelaar in boter.³ Zij gaan in 1863 in één van de woningen in het huis De Corendrager wonen, Kerkstraat B97 (oud nr.), kadaster sectie C 308, en krijgen daar drie kinderen. In 1867 verhuizen zij naar het buurhuis nr. B99 (op de plaats van het Huis met de Kettingen). Daar worden nog tien kinderen geboren. Zij krijgen in totaal 13 kinderen. Vier kinderen worden nog geen half jaar oud. Het laatste kind wordt op 23 januari 1882 in het nieuwe Huis met de Kettingen geboren, dochter Lena, die slechts een halve dag leeft. Helaas overlijdt binnen drie weken na de geboorte van dit meisje ook haar moeder Heijntje Polanus-Raphaël op 11 februari 1882. Heijntje heeft dus slechts heel kort van hun nieuwe deftige woning kunnen genieten.

afb. 1 Advertentie *Algemeen Handelsblad*, 13 februari 1882.

Wolf Jacob Polanus hertrouwt in september 1882 met Alida van der Ploeg, geboren in 1844 in Rotterdam. Zij komt in november 1882 in het Huis met de Kettingen wonen. Inmiddels is ook zijn vader, Jacob Wolf Polanus, bij hen ingetrokken. Wolf en Alida krijgen slechts één kind dat helaas levenloos op 6 augustus 1888 ter wereld komt.⁴

- 1 Ruud P. Siekerman en Frans Zwerver, Huis met de Kettingen, Kerkstraat 54 te Ouderkerk aan de Amstel, in *Speuren en Ontdekken*, jrg. 32, nr. 113, april 2016 pag. 34-39.
- 2 *Weekblad voor Ouder-Amstel*, 9 november 2022, pag. 13, Terug in 'Het Huis met de kettingen'.
- 3 Huwelijk te Ouder-Amstel 4 juni 1863. De huwelijksaankondiging werd ook in Mijdrecht gedaan. Heijntje Raphaël (Raphel) woonde in de Kerkstraat te Ouderkerk bij haar ouders. Wolf Polanus zal dus waarschijnlijk kort voor zijn huwelijk in Mijdrecht hebben gewoond. Zijn vader woonde daar in 1863.
- 4 Stadsarchief Amsterdam (SAA), 5500/424 Brievenboek nr. 288 d.d. 7 augustus 1888, Toestemming tot begraven in Oudshoorn.
SAA, 5500/345 Ingekomen stukken 18 september 1888, Verzoek tot opgave van geboortedatum i.v.m. ontvangen successierechten.

Uit enkele advertenties in 1874 en 1875 blijkt dat Polanus handelt in kaas die onder rabbinaal toezicht is gemaakt.

Ook manifesteert Wolf Jacob Polanus zich als betrokken inwoner met een sociaal hart. Als in maart 1888 volksfeesten op het ijs van de Amstel vóór Paardenburg worden georganiseerd, “vooral schoonrijden ten voordeel van de meest behoeftige gezinnen”, wordt geld opgehaald, totaal fl. 133,-. De bijdrage is meestal fl. 1,- op enkele notabelen na die veel meer geven, zoals de burge-meester en de dominee. Wolf Jacob geeft fl. 3,-.⁵

Zijn zoon Mozes moet zich in 1888 melden voor militaire dienst. Uit de vele brieven en advertenties waarin over hem wordt geschreven of waarbij hij opgeroepen wordt zich te melden, blijkt wel dat hij dat niet heeft gedaan. Wolf verklaart dat “zijn zoon Mozes Polanus den 15den maart verdwenen is zonder ik weet waarheen”. Mozes laat zich niet meer zien. In november 1901 wordt door zijn broer Jacob een verklaring gevraagd van “rechtsvermoeden van overlijden”, waarschijnlijk in verband met de regeling van de erfenis van hun ouders.⁶

Wolf Jacob Polanus handelt niet alleen in kaas maar ook in daaraan verwante artikelen zoals kaas-

leb-extract en boterkleursel van Chr. Hansen. In het bevolkingsregister in 1895 wordt hij kaas-handelaar genoemd.

Zijn zoon Jacob, geboren 11 augustus 1869, wordt op 30 oktober 1893 door Wolf Jacob gemachtigd om namens hem de firma W. Polanus te vertegenwoordigen.⁷

Een advertentie in het Nieuws van den Dag van 23 juli 1888 laat een heel andere kant van de handel van Wolf Jacob Polanus zien. Hij biedt dan te koop aan een zo goed als nieuwe overdekte houten schuit, groot 14 ton en een overdekte ijzeren Aak, groot 24 ton. In het jaar daarop, 1889, heeft hij een verzoek ingediend bij de gemeenteraad om een slachterij in de Kerkstraat op te richten. Hij

bezit namelijk ook het pand Kerkstraat 61 (huidig nummer).

Zijn bedoeling is daar, achter het Huis met de Kettingen, een op de export gerichte slachterij voor nuchtere kalveren op te richten. Na de slacht zal het vlees 's avonds om negen uur met de Rotterdammerboot verzonden worden. B en W

afb. 2 Advertentie *Nieuw Israëlietisch Weekblad*, 21 augustus 1874.

afb. 3 Advertentie *Nieuw Israëlietisch Weekblad*, 26 maart 1875.

afb. 4 Advertentie *Nieuws van den Dag*, 26 april en 4 mei 1877.

stellen op zaterdag 9 maart 1889 zestien belanghebbende burenhuiseigenaren en instanties in de gelegenheid bezwaren in te leveren. B en W weigeren daarna de toestemming; het geeft te veel overlast in de “zeer bevolkte buurt”, de schuur waar het slachten zal plaats vinden is slecht ingericht, afvoer van bloed en

5 SAA, 5500/345 Ingekomen stukken d.d. 1 maart. Bewaard is de intekenlijst van 28 februari 1888.

6 SAA, 5500/423 Brievenboek, nr. 301 d.d. 18 augustus 1888, 304 d.d. 23 augustus 1888, 311 d.d. 29 augustus 1888, 390 d.d. 19 oktober 1888, 392 d.d. 22 oktober 1888, 396 d.d. 25 oktober 1888, 402 d.d. 3 november 1888. Ibidem, 424 Brievenboek nr. 55 d.d. 2 februari 1889. SAA, 5500/345 Ingekomen stukken 4 juli 1888, 28 juli 1888 (ligt na 20 oktober 1888), 24 oktober 1888. Familieadvertenties Centraal Bureau Genealogie Den Haag, Polanus, 12 november 1901, 29 april 1902, 24 oktober 1902.

7 *Nieuws van den Dag*, 1 november 1893, www.delpher.nl, waarin genoemd wordt de akte bij notaris P.W. Noorwegen te Amsterdam d.d. 30 oktober 1893.

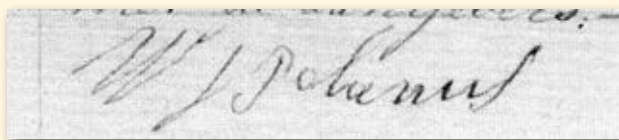
afval is onmogelijk. Polanus gaat in beroep bij de Koning. Maar zijn beroep wordt bij besluit van 24 juli 1889 niet ontvankelijk verklaard. De weigering van B en W wordt in stand gelaten. De beslissing van Zijne Majesteit wordt op 15 augustus 1889 in het *Nieuws van den Dag* gepubliceerd.⁸

De combinatie koopman in kaas en slager lijkt merkwaardig maar het verzoek van Polanus zou verband kunnen houden met zijn zoon Isaak (geboren 1872) die in 1889 nog wel jong was – 17 jaar – maar die enkele jaren later in Amsterdam een slagerij dreef.

In 1895 is Wolf Jacob Polanus één van de ondertekenaars van een adres aan de Tweede Kamer ter wering van een fabriek voor nitroglycerine, schietkatoen en salpeterzuur in Nieuwer-Amstel tegenover Ouderkerk. Men vreest voor rampen en vervoer van gevaarlijke stoffen. Hij wordt in deze actie gesteund door onder andere de dominee, de pastoor, de gemeentesecretaris, de arts, de wethouder, de hoofdonderwijzer, de korenmolenaar. Maar de fabriek blijkt reeds opgericht te zijn en de vergunning is reeds verleend. Het bezwaar kwam te laat. Die actie kwam niet uit de lucht vallen. Reeds op 21 december 1894 hadden B en W in een geheime zitting besloten om al het mogelijke te doen om de vestiging van de buskruitfabriek te voorkomen. De handtekeningenactie is ongetwijfeld een vervolgstap geweest.⁹

In 1896 overlijdt de inwonende vader van Wolf, de heer Jacob Wolf Polanus, in de leeftijd van bijna 90 jaar.¹⁰

Wolf Jacob Polanus en Alida van der Ploeg verhuizen in september 1900 naar Den Haag. Alle kinderen

afb. 5 Handtekening van Wolf Jacob Polanus onder de aangifte van overlijden van zijn vader Jacob Polanus op 15 oktober 1896 te Ouderkerk aan de Amstel.

hadden toen de ouderlijke woning aan de Kerkstraat verlaten. De familie Polanus heeft dus ongeveer 33 jaar in de Kerkstraat gewoond.

In 1901 overlijden zowel Alida Polanus-van der Ploeg als haar man Wolf Jacob Polanus in Den Haag, respectievelijk in maart en september.¹¹

Het is tijdens het onderzoek ook duidelijk geworden dat Polanus personeel in dienst had.

In het bijschrift van foto nr. 22 in *Kent u ze nog... de Ouderkerkers*, wordt bij enkele afgebeelde personen vermeld dat zij in dienst waren bij kaaskoper Polanus. Controle in het Bevolkingsregister en de Burgerlijke Stand leverde de volgende gegevens op:

Boudewijn van Vliet (geb. 1877), kwam in april 1907 met vrouw en twee kinderen uit Nieuwer-Amstel. Hij woonde in B16 (= Kerkstraat 14) in de periode april 1907-tot na 1 november 1926, was kaaskopersknecht, later koetsier. Hij is in Amsterdam overleden op 20 februari 1945.

Zijn vrouw **Johanna Catharina Verhagen** (1874) was ook bij Polanus in dienst. In het bevolkingsregister staat bij haar geen beroep vermeld.

Jan Molleman Az (geb. 1860), is in maart 1889 gehuwd, woonde in B100 (= Dorpsstraat 23) van maart 1889 - oktober 1890 en staat daar als kaaskopersknecht vermeld (ook in die periode bewoning op B65?). Hij verhuist dan naar Nieuwer-Amstel. Komt in februari 1897 met vrouw en kinderen uit Nieuwer-Amstel terug, woont dan in B17 (=Kerkstraat 15) van februari 1897 tot 1929. Jan Molleman blijft kaaskopersknecht tot 1 januari 1923. Hij wordt dan los werkman. Molleman is overleden in december 1929.

Jacob Elias de Kater (geb. 1848), komt met vrouw en kind uit Mijdrecht, woonde in A8 (=A17=Achterdijk 36) van februari 1880 tot mei 1881, woonde in B129 (= Blauwe Buurt 7) van mei 1881 tot zijn overlijden in mei 1905. Hij was gedurende de gehele periode dat hij in Ouderkerk woonde, kaaskopersknecht.

8 SAA, 5500/424 Brievenboek, brief 99, 23 februari 1889, brief 100 23 febr. 1889, brief 118 20 maart 1889, brief 152 13 april 1889, brief 160 24 april 1889, 304 30 juli 1889, 322 13 augustus 1889.

Advertentie *Nieuws van den Dag*, 16 augustus 1889, www.delpher.nl.

Het is wel opvallend dat in 1923 bakker Koolhaas ongeveer op deze plek wel een slachtplaats mag inrichten. Zie *Speuren en Ontdekken*, jrg. 32, nr. 113, april 2016, pag. 38.

9 *Nieuws van den Dag*, 6 september 1895, www.delpher.nl. SAA, 5500/216 pag. 6, 7.

10 *Nieuws van den Dag*, 17 oktober 1896. *De Amsterdammer*, 18 oktober 1896, www.delpher.nl.

De familie Ruijs

Na het vertrek van de familie Polanus komt op 15 december 1900 gemeentesecretaris en -ontvanger Johannes Ruijs J.Jz. in het Huis met de Kettingen wonen. Hij is geboren in 1869 in Oud Beijerland. Hij is in oktober 1900 in Capelle gehuwd met Henriette Amelia Brill.

Van hun kinderen wordt de eerste in 1901 doodgeboren. In 1907 overlijdt een tweeling binnen drie weken na de geboorte.

In de periode 1903-1904 woont zijn schoonzuster Jane A. Brill bij hen in huis. De familie Ruijs verhuist op 3 november 1911. Tegelijk met de familie Ruijs woont er korte tijd de weduwe G. Pouw-Heemskerk (geen familie-relatie met Ruijs). Zij vertrekt ook in november 1911.

Vanaf dat moment tot september 1916 is bewoning van het pand in het bevolkingsregister niet aangegeven. In september van dat jaar komt Meindert van der Hulst er wonen. Hij is geboren in 1876 in Wervershoof en is boekhouder van beroep. Hij komt uit Nieuwer-Amstel. Hij laat op een onbekend tijdstip aantekenen dat zijn beroep is veranderd, hij is drukker geworden. Van oktober 1922 tot augustus 1924 heeft hij hier een pleegzoon in huis, Bruno Vossen, geboren in 1906 in Dusseldorp. Meindert van der Hulst verhuist in november 1924 naar B27 (nu Kerkstraat 29).¹²

Wilhelmus Jacobus van Dam, hoofd van de R.K. school in Ouderkerk, is medeoprichter en jarenlang kassier van de Coöperatieve Boerenleenbank.

afb. 6 Johannes Ruijs (1932).

afb. 7 Meester W.J. van Dam in 1911 voor het Gezellenhuis gefotografeerd.

De familie Van Dam

Op 30 juni 1924 wordt het pand door veehouder J. Snel verkocht aan de Coöperatieve Boerenleenbank.¹³ In november 1924 komt Jacobus Joannes Maria van Dam, geboren 1892, vanuit Schiedam in het pand wonen. Van Dam is rooms-katholiek, leraar M.O. Hij is gehuwd en heeft één zoon van een half jaar oud. In 1926 wordt een tweede zoon geboren. In juni 1927 vertrekt het gezin naar Batavia (Djakarta, Ned.-Indië).

Heeft hij een functie binnen de Boerenleenbank vervuld? De nieuwe huurder wel. Dat is zijn vader Wilhelmus Jacobus van Dam, geboren 1863 te Delft. Hij is gehuwd, rooms-katholiek, hoofd van de R.K. school in Ouderkerk en daarnaast medeoprichter en jarenlang kassier van de Coöperatieve Boerenleenbank.

Het echtpaar W.J. van Dam verhuist op 25 juni 1929 naar Sint Jozef Rustoord in de Peperstraat in Beverwijk. Zij zijn daar overleden.¹⁴

11 Alida van der Ploeg overlijdt in Den Haag 10 maart 1901, 56 jaar oud, Wolf Jacob Polanus overlijdt in Den Haag 25 september 1901, 63 jaar oud.

12 In september 1929 verhuist Meindert van der Hulst naar Hoger Einde 14. Hij overlijdt in Ouder-Amstel in 1940.

13 In *Speuren en Ontdekken* april 2016, pag. 38 staat dat de N.V. Hanzebank in het bisdom Haarlem het huis verkocht aan J.H. Snel. Op dezelfde dag, 30 juni 1924, verkocht Snel het pand aan de Coöperatieve Boerenleenbank. Snel was slechts tussenpersoon. SAA, toeg. 30309, not. Brands, akte 226, 227.

14 Zie voor W.J. van Dam ook P. de Nooij, De Coöperatieve Boerenleenbank te Ouder-Amstel in *Speuren en Ontdekken* jrg. 31, nr. 11, augustus 2015 pag. 116.

In het eerste kwart van de 20^e eeuw wordt de systematiek van het bevolkingsregister gewijzigd. Het tot dan gebruikte systeem van vermelding op volgorde van wijknummer of straat en huisnummer gaat over in een systeem waarin de naam van het gezinshoofd alfabetisch geordend wordt. Het was daardoor lastig om de aansluitende doorlopende bewoningsgeschiedenis op te stellen.

Via verhuisregisters konden we toch de reeks voortzetten tot na 1959.¹⁵

De familie Van Dam wordt opgevolgd door Cornelis J. Miermans. Hij komt uit Beverwijk en wordt op 4 juli 1929 ingeschreven als bewoner van Kerkstraat 54.¹⁶ Cor Miermans neemt de taak van Van Dam over. Ook hij wordt kassier van de Coöperatieve Boerenleenbank en blijft dat tot zijn verhuizing op 9 juni 1952 naar de Prinses Wilhelminalaan 11.

Die verhuizing betreft tevens een woningruil. De bewoners van Wilhelminalaan 11, Peter (Piet) Paulus Janssen (1921-2021) en zijn gezin (1 zoon, 2 dochters),

betrekken dan namelijk Kerkstraat 54. Janssen is eerst medewerker van Miermans en later directeur van de Coöperatieve Boerenleenbank. Na de fusie met de Coöperatieve Raiffeisenbank wordt dat in 1972 de Rabobank.

Het gezin Janssen verhuist op 6 juni 1959 naar Korendragerstraat 4. Ook de Coöperatieve Boerenleenbank vertrekt dan uit Kerkstraat 54 naar een nieuw pand in de Korendragerstraat naast het woonhuis van Janssen. De bank heeft het oude pand in dit jaar verkocht aan de St. Hermanus Stichting gevestigd te Amsterdam en zetelende te Ouder-Amstel.

In Kerkstraat 54 komt vanaf 9 juni 1959 de ongehuwde Wilhelmus J.J. de Jongh wonen, evenals de ongehuwde Maria H.E. Morsink en de ongehuwde Maria J. Lenz.

Zij komen van Rondehoep Oost 31. Monseigneur De Jongh is deken (priester aan het hoofd van meerdere parochies).

De Jongh schafte een stevige brandkast aan waarvan de sleutels in gesloten envelop aan hem moesten worden overhandigd.

15 SAA, toegang 5500 inv. nr. 680, Registers van verhuizing binnen de gemeente 1923-1965.

16 SAA, toegang 5500 inv. nr.658, Registers van gezinshoofden met adressen/huisregisters 1825-1940. <https://archief.amsterdam/inventarissen/scans/5500/2.2.8.5.1.6/start/80/limit/10/highlight/9>

17 Met dank aan Bernard Geijssels van Geijssels Makelaardij, die zo vriendelijk was ons informatie te verstrekken over het eigendom en de verhuur van Kerkstraat 54 sinds 1982.

**Monseigneur De Jongh schafte een
stevige brandkast aan waarvan de sleutels
in gesloten envelop aan hem moesten
worden overhandigd.**

In het Huis met de Kettingen blijven zij wonen tot 1982. Dan koopt Bernard (Ben) Geijssel het pand. Hij gaat er niet wonen maar vestigt er zijn verzekeringsbedrijf tot 2002. Het bedrijf verhuist in dat jaar naar het Hoger Einde Noord 31. Geijssel verhuurt daarna Kerkstraat 54. Ben Geijssel overleed in 2018. Zijn laatste huurder was Allegro Sultum, een bedrijf gericht op ondersteuning van ondernemingen in de gezondheidssector. De erfgenamen hebben de verhuur aan Allegro Sultum (al huurder in 2016) voortgezet tot 2022. Vanaf 1 november 2022 heeft een zoon van Ben Geijssel, Bernard, zijn makelaarskantoor in het pand gevestigd, Geijssel Makelaardij.¹⁷

Bronnen en afbeeldingen

Bronnen:

www.delpher/kranten.nl op de naam Polanus/Ouderkerk. Door Frans Zwerver, Wim Welling en Ruud Siekerman werden in het Stadsarchief, Vijzelstraat, Amsterdam op 15 augustus 2012 onder meer geraadpleegd:

- 1920 5 oktober, notaris F.H. van den Helm, Ouderkerk a/d Amstel. Verkoop Kerkstraat B57 door Polanus aan N.V. Hanzebank te Delft.
- 1924 30 juni, notaris C.F.J. Brands, Amsterdam. Veehouder J. Snel te Ouder-Amstel verkoopt B 57 aan De Coöperatieve Boerenleenbank te Ouderkerk.
- Kadaster Ouder-Amstel.
- Bevolkingsregister Ouder-Amstel.

Herkomst foto's:

- afb. 1, 2, 3 en 4 Centraal Bureau Genealogie Den Haag, familieadvertenties Polanus.
- afb. 5 SAA, 5500/571 Overlijdensregisters 1891-1905, d.d. 15 oktober 1896, aktenr. 53.
- afb. 6, 7 *Kent u ze nog... de Ouderkerkers*, nr. 35, Europese Bibliotheek, Zaltbommel 1975.
- afb. 8, 9 Collectie Piet de Boer, Ouderkerk aan de Amstel.

Lezers reageren

S&O april 2023, nr. 134:

Rina Jansen reageerde op het artikel van Anneke Boomars over de Jan Hekmanschool in *Speuren en Ontdekken* nr. 134 van april 2023: Zij schreef: "Ook ik kan het mis hebben hoor. Maar onder aan blz. 5 staat hr. Eiserman en dat is volgens mij hr. Elzerman. En dan op blz. 6 de bouw van de Paddenstoel als kleuterschool. Komt me echt onbekend voor. Ik werkte op de Openbare Kleuterschool De Blokkendoos en die stond aan de Prinses Marijkelaan. In 1985 werden we Basis-school. Ik heb in Ouderkerk gewerkt van 1967 tot 2010."

Opmerking van de redactie:

De correcte naam van het schoolhoofd is H.J.J. (Henk) Elserman.

De op pag. 6 afgebeelde uitbouw van de Lagere School is gebouwd in 1972 en gebruikt tot de afbraak in 1992. De bron van de naam Paddenstoel hebben we niet kunnen achterhalen.

Lezers reageren

Crescendo

We ontvingen een reactie van Heerco Wielinga namens mevrouw Lucy Elfrink bij de foto van de bandleden van Crescendo die we in S&O 135 pag. 58 en S&O 136 pag. 86 publiceerden. Zij vulde de volgende namen aan:

Nr. 1 Gerrit de Jong	Nr. 10 onbekend	Nr. 18 ... van de Bos
Nr. 2 Leen van Erkel	Nr. 11 Jan van der Velden	Nr. 19 Gerard Wijnstok
Nr. 4 Gerard Elfrink Sr.	Nr. 12 Lena Wisse	Nr. 21 Govert Wisse
Nr. 5 Jan Wijnstok	Nr. 14 ... Wijnstok	Nr. 22 Gerard Elfrink
Nr. 6 Evert Griffioen	Nr. 15 ... van Berkel Sr.	Nr. 23 Cor Griffioen
Nr. 8 Wim Oudshoorn	Nr. 16 Dirigent dhr. Beekhoven	
Nr. 9 Gerrit Wijnstok	Nr. 17 onbekend	

De Damclub

Ook kregen we van Ilse van den Acker en Joke van der Starre nog een aanvulling op de namen van de Damclub (S&O 131 pag. 13, S&O 133 pag. 151 en S&O 136 pag. 87).

- Nr. 1 ... Brandse ?? (eerder herkend als Hein Udo)
- Nr. 3 Cor Udo of ... Kouwenhoven (eerder herkend als Gerrit van Mansom)
- Nr. 5 Willem Meijer (of Bram Meijer zoals eerder vermeld)
- Nr. 9 Dirk van der Starre (als Dick van der Starren eerder vermeld)

Allen hartelijk dank voor de reacties.

100 Jaar Christelijke Gereformeerde Kerk in Ouderkerk aan de Amstel

door *Ton van Noorden*

Op 7 mei 2023 was het 100 jaar geleden dat de Christelijke Gereformeerde Kerk in Ouderkerk aan de Amstel werd geïnstitueerd (opgericht). In verband met dit jubileum werd enkele jaren eerder een Historische Commissie ingesteld met als taak een jubileumboek samen te stellen. Dit boek is in december 2023 verschenen onder de titel *Elim aan de Amstel: Honderd jaar Christelijke Gereformeerde Kerk Ouderkerk aan de Amstel*.

Het boek bevat een beschrijving van de geschiedenis die leidt tot de Christelijke Gereformeerde Kerk in het algemeen en specifiek tot de institutie op 7 mei 1923 van de Christelijke Gereformeerde Kerk in Ouderkerk aan de Amstel. Van (de groep rond) dominee Daniël Meijer met zijn kerkje aan de Sluisvaart, het huren van een schuur van Klaas Hogenhout in het dorp, de bouw van een eigen kerk aan de (huidige) Oranjebaan, tot de aankoop in 1983 en verbouwing van de stenen loods (de oude zoeklichtenloods) en

een conciërgewoning aan de Koningin Julialaan tot het kerkgebouw Elim met bijbehorende pastorie.

Het boek benoemt allerlei jongens- en meisjesverenigingen met Bijbelse namen, die kort dan wel lang bestaan, en ook de vele mannen- en vrouwenverenigingen. Over pastorieën die in verschillende woonhuizen in Ouderkerk zijn gevestigd, over orgels en organisten. Het behandelt de problemen die met name het kerkgebouw aan de Oranjebaan betreffen: verzakkingen, ruimtegebruik, verwarming, de betaling van zitplaatsen. Er wordt teruggeblikt op een onderzoek naar een eventuele fusie met de kerkgemeenschap Amsterdam-Zuid. Over de bezwaren tegen de plaatselijke Christelijke School, waardoor tussen 1980 en 1987 wordt uitgeweken naar de Reformatorische Eben-Haëzerschool in Utrecht. Daarna gaan de kinderen naar basisschool De Akker in Amstelveen.

Waar stond deze boerderij?

door *Frans Zwerver*

Waar stond deze boerderij?

Deze vraag werd ons enige tijd geleden gesteld door Frans Roël uit Amstelveen.

Deze boerderij zou in Ouderkerk aan de Amstel staan of hebben gestaan, gelet op het onderschrift Ouderkerk aan de Amstel linksonder bij de afbeelding. De afbeelding is een reproductie van een origineel. De aquarel is gemaakt door Josephus Alphonsus (Jo) Schrijnder (Druuten 1894 - Amstelveen 1968).

Hij was autodidact en een veelzijdig kunstenaar, vooral bekend om zijn schilderijen die betrekking hadden op de jacht, het jachtwild en wild in de natuur. Daarnaast schilderde hij portretten, stillevens en landschappen in impressionistische stijl. Hij was van 1924 tot 1946 burgemeester van enkele gemeenten in West-Friesland. Jo Schrijnder vestigde zich na de oorlog in Amstelveen. In die periode heeft hij meerdere schilderijen van de omgeving gemaakt. Uit die periode stamt

En natuurlijk gaat het over alle predikanten die in Ouderkerk zijn voorgegaan. Over de zoektocht naar dominees, die óf direct het beroep aanvaardden óf bij nader inzien toch afzien van hun komst naar Ouderkerk. Over de lange perioden waarin er geen eigen dominees voorgegaan.

Er zijn veel (delen van) preken van voorgangers en interviews met voorgangers in het boek opgenomen. Ook is de tekst veelvuldig voorzien van allerlei verwijzingen naar en teksten uit de Bijbel.

Het fraai in *full colour* uitgevoerde boek is voorzien van een groot aantal afbeeldingen. Het bevat 370 pagina's tekst en 15 pagina's bijlagen. De voorkant van het boek is getekend door mevrouw F. Philips-Meijer. Hierop staan de twee kerkgebouwen uit 1925-1983 en 1983-heden. De getekende palmbomen verwijzen naar Elim, een oase in de woestijn met 12 waterfonteinen en 70 palmbomen, zodat het volk in de schaduw van de bomen kon rusten.

Gezien de vele Bijbelse teksten, de verwijzingen naar Psalmen en Bijbel, interviews met dominees en fragmenten van preken lijkt het boek in eerste instantie te zijn geschreven voor de leden van de Christelijke Gereformeerde Gemeenschap.

Het boek is voor € 25,- verkrijgbaar bij boekhandel Sprey in Ouderkerk en via scriba@cgtkouderkerk.nl.

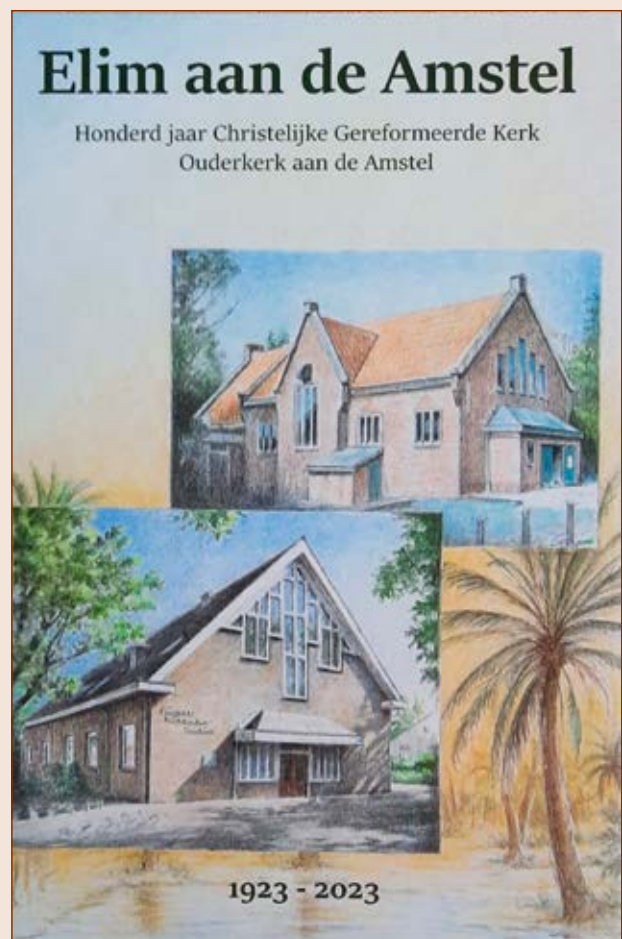

foto: A.J.M. van Noorden, januari 2024

stond boerderij?

waarschijnlijk deze aquarel.

Hij is in 1968 overleden en bijgezet in het familiegraf op het R.K. Kerkhof St. Urbanus in Bovenkerk.

Wie wijst ons de weg naar de plaats van de boerderij? We horen het graag.

Reacties naar redactie@wolfgerus.nl

Aan eenieder, die de historie van Ouder-Amstel een warm hart toedraagt...

door *Ton van Noorden* met medewerking van *Frans Zwerver*

De titel van dit artikel is ontleend aan de allereerste zin uit het door Jo Blom geschreven voorwoord, dat in de eerste editie van *Speuren en Ontdekken* in september 1984 werd opgenomen.

Vandaar dat er in dit nummer aandacht wordt besteed aan het 40-jarig jubileum van het blad, waarbij met name wordt ingegaan op het ontstaan van de Werkgroep Wolfgerus van Aemstel, de eerste nummers van het blad in de beginjaren en de wijzigingen in de vormgeving van het blad.

Ontstaan en eerste vormgeving

Het eerste nummer – verkrijgbaar voor fl. 2,50 – is een uitgave van de Werkgroep ‘Wolfgerus van Aemstel’ (hierna te noemen: Werkgroep), ter bestudering van de historie van Ouder-Amstel.¹ In het tweede nummer is aan deze subtitel toegevoegd: ‘in samenwerking met de Oudheidkamer’. Vanaf nummer 4 (augustus 1985) is er een wapen van Ouder-Amstel boven de titel *Speuren en Ontdekken* toegevoegd.

De redactie van het eerste nummer bestaat uit de dames Jo Blom en Dorothy Stefanski en de heren Willem Hannaart en Joop Niesthoven. Zij schrijven ieder een artikel in genoemd nummer.

Vanaf december 1984 wordt de redactie uitgebreid met mevrouw Mieke van Dijk en de heren Jan Schutte en Karel de Vré. Jo Blom is vanaf het begin voorzitter van de Werkgroep en Joop Niesthoven is secretaris en penningmeester.

Op het eind van dit artikel wordt een overzicht gegeven van personen die in de afgelopen 40 jaar redactielid waren.

Het eerste nummer is verkrijgbaar in de Oudheidkamer en op het privé-adres van redactielid Jo Blom en vanaf nummer 2 ook verkrijgbaar bij Boekhandel Apollo (opvolger van Boekhandel Teunisse), Dorps-

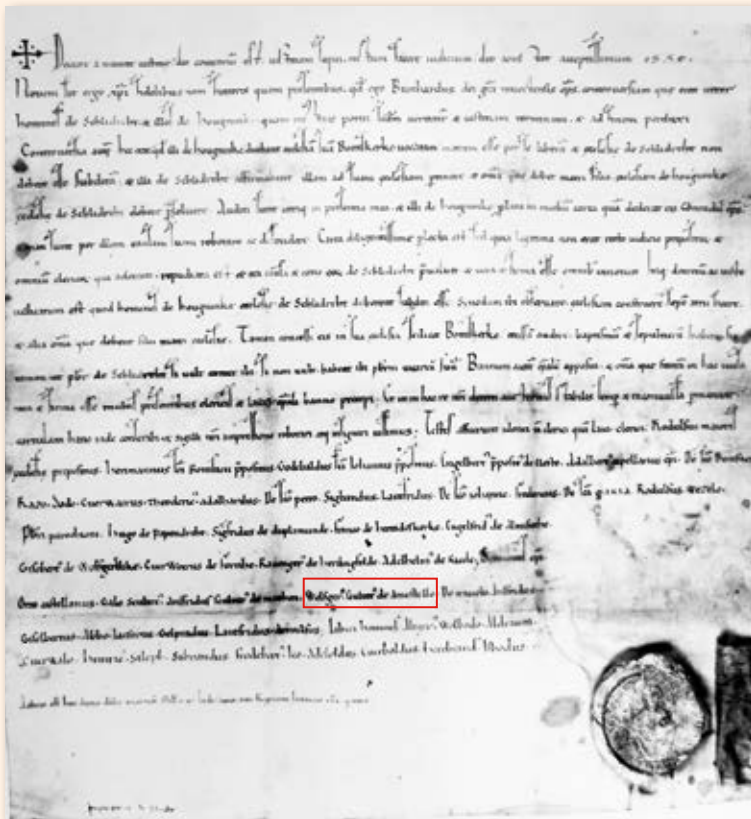
straat 13 in Ouderkerk en bij de Dorpsraad en Sigarenmagazijn Kik, Rijksstraatweg 18 in Duivendrecht; omstreeks 1988 uitsluitend nog in de Openbare Bibliotheek aldaar. Vanaf december 1990 is het blad in Ouderkerk ook verkrijgbaar bij Sigarenmagazijn Th. Backer, Kerkstraat 62, later opgevolgd door Sigarenmagazijn Van Bladeren en enige tijd bij Boekhandel Sprey (nummers 61 t/m 67).

In het eerste nummer – en later in nummer 14 bij de viering van het eerste lustrum – wordt uitgebreid stilgestaan bij het ontstaan van het blad. In nummer 14 wordt ook een startdatum van de Werkgroep vermeld: 6 september 1983.

Alles begint met een cursus Paleografie/Oud Schrift, gegeven door twee medewerkers van het Gemeentearchief van Amsterdam, aan een aantal geïnteresseerden uit de gemeenten Ouder-Amstel en Amstelveen. Deze enthousiastelingen verdiepen zich daarna in de historie van Amstelland en transcriberen oude handschriften. Eén keer in de 14 dagen komt men in de Oudheidkamer bijeen alwaar men geniet van de gastvrijheid van de heer Willem Stort en men profiteert van diens rijke ervaring.

Er wordt al gesproken over het oprichten van een vereniging of een stichting, maar men wacht hiermee tot de werkzaamheden en doelstellingen beter zijn geformuleerd en gecoördineerd.

1 Eerste vormgeving: nummers 1 tot en met 72, jaargangen 1 tot en met 18, september 1984 tot en met december 2002.

afb. 1 Akte 1105.

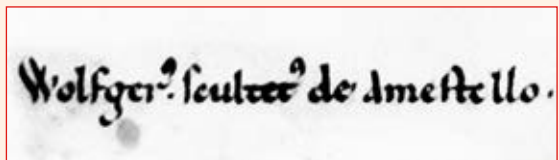
Verder wordt er nagedacht over de 200-jarige herdenking van de inval van de Pruisen in 1787.

Ook wordt nagedacht over een naam voor de Werkgroep: “Het is een goede zaak dat een organisatie, vereniging, club of werkgroep, een naam heeft”. De revue passeren onder meer namen als ‘De Schout’, ‘Anno 1105’, ‘De Paleograaf’ en enkele andere namen. Jo Blom komt met de naam ‘Wolfgerus van Aemstel’.²

Omdat de naam Wolfgerus als schout van Amstelland voor het eerst voorkomt in een Latijnse akte uit 1105 (met een uitspraak in een geschil tussen de kerken van Sliedrecht en Hougwinke en gedaan door Burchard van Lechsgemünd, bisschop van Utrecht) wordt de Werkgroep naar hem vernoemd (afb. 1 en 1a).

De Werkgroep wordt zoveel mogelijk met raad en daad bijgestaan door de in 1972 opgerichte ‘Commissie voor het Beheer van de Gemeentelijke Oudheidkamer’, welke commissie de activiteiten op het terrein van bestudering van de historie van Amstelland/Ouder-Amstel onder de burgerij stimuleert.

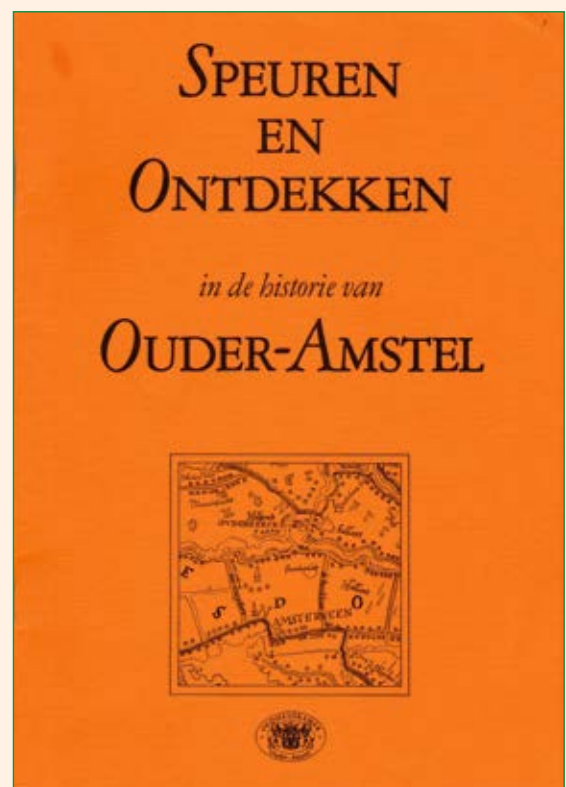
Jo Blom roept in het eerste nummer tot slot iedereen die interesse heeft in de historie van Ouder-Amstel op om zich bij de Werkgroep aan te sluiten.

afb. 1a Wolfger(us) scultetus de Amestello.

In de beginjaren worden er regelmatig cursussen Oud Schrift georganiseerd. Tot op heden bestaat er nog steeds een Werkgroep Oud Schrift/Transcriptiegroep. De eerste nummers staan vol met kopieën van oude handschriften en transcripties daarvan. Eén van de eerste opmerkingen daarbij is: “Wie dit niet lezen kan, is heel hard toe aan een cursus oud schrift” en “Na 13 lessen door u te lezen!”

De eerste 18 jaargangen, van september 1984 tot en met december 2002, 72 nummers, worden afgedrukt op A4-formaat, altijd in zwart-wit. De artikelen worden met verschillende lettertypen afgedrukt.

afb. 2 Uitvoering A4, 1984 - 2002.

2 In de oude edities van *Speuren en Ontdekken* wordt de naam van Jo Blom genoemd. In het interview dat Willemies van der Velden in het voorjaar van 2024 met Jo Blom heeft gehouden, wordt de naam van Willem Hannaart genoemd.

De stencils zijn in een okergele omslag geniet, die is voorzien van het embleem van de Oudheidkamer en een afdruk van een gedeelte van een gestileerde landkaart uit 1593 van Jacob van Banchem, naar een landkaart van Joost Janszoon Beeldsnijder uit 1570 (de zogenaamde kaart met de 'handjes'). De landkaart is gemaakt om aan te kunnen geven waar bepaalde landerijen hun overvloedige water moesten afvoeren. Jan Benningh maakte al in 1520 plannen om dammen te leggen, dijken te verhogen en andere waterwerken aan te leggen om wateroverlast in Amstelland te kunnen stoppen. De handjes wijzen naar de plekken waar de dammen zijn aangelegd, waaronder de Jan Benninghdam.

Het ontwerp/vormgeving van de omslag, dat voor de eerste 72 nummers is gebruikt, wordt verzorgd door Vissers (later gecorrigeerd in Visser) Bay Anders en Van Raam BV Amsterdam. Het typewerk wordt tot en met nummer 32 verzorgd door Pia Verheul uit Ouderkerk. In december 1992 stopt zij ermee in verband met het wisselen van haar baan. Pia Verheul heeft acht jaar lang alle kopij verwerkt tot een fraaie lay-out. Eerst op de typemachine, later de tekstverwerker. "Altijd opgewekt en met grote inzet. Kladkopij vaak onleesbaar, het Nederlands hopeloos uit de tijd, lastige ingewikkelde spelling uit vroeger eeuwen. Maar leuk om te doen".

Nen Roeterdink neemt de taak van Pia Verheul over, waarmee de tekstverwerking en de lay-out tot en met december 2002 (nummer 72) zijn gewaarborgd. De lay-out

komt vanaf nummer 22 voor rekening van Leo van Dijk. De omslag voor de eerste vier nummers wordt gedrukt door Drukkerij Aeroprint BV in Ouderkerk, daarna door D. van Vliet en later Theo van Vliet in Hoorn. Het drukwerk van de tekst gedurende juni 1990 tot en met oktober 1998 (nummers 22 tot en met 55) wordt verzorgd door het Interkerkelijk Stencilbureau Ouderkerk a/d Amstel. Van de overige nummers zijn geen gegevens bekend, met uitzondering van het eerste nummer: Drukkerij A. Fokker in Amsterdam.

Vanaf nummer 2 betaalt men fl. 3,50 voor een los nummer. Men kan ook lid worden van de Werkgroep en wel voor fl. 25,00 per jaar. Men ontvangt het blad dan gratis. Een andere mogelijkheid is om vriend te worden, men betaalt dan minimaal fl. 10,00 (vanaf maart 2001 fl. 12,50). Leden mogen deelnemen aan de werkgroepen, vrienden ontvangen alleen het blad. Als het blad per post moet worden toegezonden, betaalt men fl. 8,00 per jaar extra voor postzegels.

In de eerste tien nummers worden de namen en adressen van nieuwe leden en nieuwe vrienden nog vermeld, daarna niet meer. In die periode worden er 81 personen lid van de Werkgroep (waarvan Ouderkerk 37 x, Duivendrecht 25 x, Amstelveen 7 x en Amsterdam 9 x) en melden zich 163 personen zich aan als vriend van de Werkgroep (waarvan Ouderkerk 103 x, Duivendrecht 26 x, Amstelveen 16 x en Amsterdam 10 x). Er is sprake van één ruilabonnement.

In nummer 2 wordt een artikel geplaatst van de 14-jarige Nathalie Kriger, over het Beth Haim van Ouderkerk, de Portugees-Israëlitische Begraafplaats. Zij is leerling op het Spinoza Lyceum te Amsterdam, zit in de derde klas en heeft een spreekbeurt over de begraafplaats gehouden. Zij is vermoedelijk de jongste schrijver van de grote schare schrijvers die in de loop van 40 jaar nog zullen volgen.

Tweede vormgeving

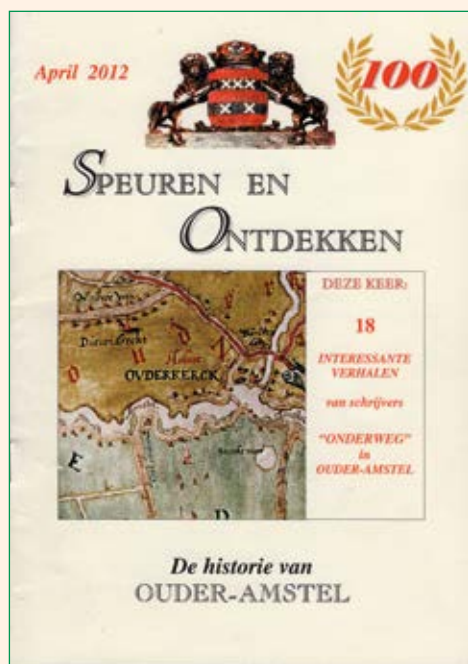
afb. 3 Uitvoering A5, 2003 - 2012.

Het formaat van *Speuren en Ontdekken* wordt met ingang van 2003 gewijzigd van A4 naar A5.³ Het nieuwe formaat wordt gevouwen en geniet. Het blad wordt nog steeds in zwart-wit afgedrukt, het lettertype is geüniformeerd. Het grote lettertype op de eerste pagina wordt met ingang van augustus 2006 enigszins verkleind. De tweede vormgeving eindigt in december 2012, en omvat daarmee de nummers 73 tot en met 102.

3 Tweede vormgeving: nummers 73 tot en met 102, jaargangen 19 tot en met 28, april 2003 tot en met december 2012.

Het ontwerp van de omslag – met het wapen van Ouder-Amstel in kleur – en de vormgeving zijn afkomstig van Nen Roeterdink. Het blad wordt gedrukt door Schaap & Zandvliet in Duivendrecht {met ingang van nummer 100 (april 2012) Schaap print + design}. De eerder vermelde gestileerde landkaart wordt gedeeltelijk op de omslag afgebeeld.

Ten tijde van het uitbrengen van nummer 73 in april 2003 bestaat de redactie uit de volgende personen: Jo Blom, Mieke van Dijk, Leo van Dijk, Nen Roeterdink en Peter van Schaik. De redactie geeft aan om in de gewijzigde uitgave te streven naar meer samenhang tussen de artikelen. In genoemd nummer wordt daarom onder de noemer *De Korte Brug en Omgeving* een aantal artikelen opgenomen. Een nummer later wordt Ruud Siekerman mederedacteur. In dit nummer wordt voor het eerst een e-mailadres genoemd: wolfgerusvanaemstel@hetnet.nl.

afb. 4 Uitvoering A5, april 2012.

En dan volgt er in april 2012 een speciaal jubileumnummer: het 100^e nummer van *Speuren en Ontdekken*.

Inmiddels zijn het Historisch Museum en de Vereniging niet meer de enige instanties die zich bezighouden met de geschiedenis van Ouder-Amstel. In de loop der jaren zijn er veel stichtingen in Ouder-Amstel opgericht die zich met een specifiek deel van de historie van Ouder-Amstel bezighouden.

Met het thema 'Onderweg' zijn (oud-)voorzitters of secretarissen van deze stichtingen uitgenodigd om een verhaal te schrijven. Ook een paar 100-jarigen hebben een stukje geschreven. Al met al bevat het 100^e nummer 18 verhalen over 'Onderweg', elk 2 pagina's groot. Op de omslag is een deel uit de oorspronkelijke landkaart van Jacob van Banchem uit 1593 in kleur opgenomen.

De verhalen zijn voorzien van een kleurenfoto van de betreffende schrijver en soms nog andere

kleurenafbeldingen. Dit is de eerste keer dat alle afbeeldingen in kleur zijn afgedrukt. Van de redactie is ook een foto in het jubileumnummer opgenomen (afb. 5).

Het eerste exemplaar van het jubileumnummer wordt uitgereikt aan burgemeester Mieke Blankers-Kasbergen, het tweede exemplaar aan oud-redactrice Mieke van Dijk.

In dit nummer is ook een nieuwe naam toegevoegd aan de redactie: Willemies van der Velden.

Hiermee wordt het vertrek van Alex de Boer goedge maakt.

In nummer 2 wordt een artikel geplaatst van de 14-jarige Nathalie Kriger, over de begraafplaats Beth Haim. Zij is vermoedelijk de jongste schrijver van de grote schare schrijvers die in de loop van 40 jaar nog zullen volgen.

afb. 5 De redactie v.l.n.r.: Anneke Boomars, Willemies van der Velden, Ton van Noorden, Marry de Boer, Ria de Swart en Ruud Siekerman. foto: Piet de Boer, 19 maart 2012.

4 Derde vormgeving: nummers 103 tot en met 137, jaargangen 29 tot en met 40, april 2013 tot en met april 2024.

afb. 6 Uitvoering april 2013.

afb. 7 Themanummer 109, mei 2015.

afb. 8 Themanummer 110, mei 2015.

Derde vormgeving

In april 2013 verschijnt nummer 103. Met dank aan Ruud Siekerman voor zijn inzet voor *Speuren en Ontdekken* is dit het begin van een full-colour blad in A4-formaat.⁴ De redactie is van mening dat met dit formaat de artikelen en afbeeldingen veel meer tot hun recht komen. Elke editie heeft op de voorkant een kleurenafbeelding met daarnaast een korte opgave van wat de lezer te wachten staat. De achterkant is vooralsnog leeg, maar ook dat zal in de loop der tijd veranderen. Op de voorkant en achterkant een vage afbeelding van een landkaart, met voor de naam *Ouderkerk* of *Ouder-Amstel* en achter de naam *Amstelveen* vaag te lezen.

Op pagina 2 is een colofon en een inhoudsopgave opgenomen, gevolgd op pagina 3 met de rubriek 'Van de redactie'. Tot op heden is de indeling van deze pagina's niet gewijzigd.

Het ontwerp en de vormgeving worden verzorgd door Danielle de Graaff, het drukwerk wordt uitge-

voerd door onlineprinters.nl.

De samenstelling van de redactie is ongewijzigd.

Losse nummers zijn voor € 6,50 verkrijgbaar in het Historisch Museum, Boekhandel Sprey in Ouderkerk en bij Techador in Duivendrecht. Vanaf nummer 104 ook bij de Stadsboekwinkel Amsterdam, Vijzelstraat 32 in Amsterdam (gebouw De Bazel). Leden van de Vereniging betalen € 20,00 per jaar, donateurs zijn welkom vanaf € 50,00.

In de rubriek 'Van de redactie' wordt het nieuwe blad in full-colour vergeleken met de natuur. "Net als in de natuur opeens de knoppen, planten en struiken kleur krijgen en vogels in hun mooiste tooi verschijnen, zo gaat het ook met *Speuren en Ontdekken*. Dit aprilnummer doet u open en overal is kleur, van voor tot achter. En dat hopen we in het vervolg zo te houden".

Het nieuwe full-colour A4-formaat wordt door de lezers met enthousiasme ontvangen. Ook de plaat-

selijke pers besteedt aandacht aan de nieuwe vormgeving.

In april 2015 komt er geen nummer uit, maar in verband met de viering van 70 jaar bevrijding pas een maand later, in mei 2015. En niet één nummer, maar twee nummers (109 en 110) met in totaal 88 pagina's. Nummer 109 bevat artikelen met betrekking tot Ouderkerk en omgeving, nummer 110 artikelen met betrekking tot Duivendrecht.

Het themanummer over Ouderkerk is ingedeeld in verschillende onderwerpen, zoals het dagelijks leven, onderduiken, joodse inwoners, oorlogsgraven, verzet, briefwisselingen en herinneringen. Het nummer over Duivendrecht is geschreven onder redacteurschap van Ton de Zwart met medewerking van een aantal Duivendrechtters. De omslag heeft een afwijkende groene kleur, een kleur die niet eerder is gebruikt. In dit nummer wordt aan de hand van een wandeling, die Ton de Zwart met enkele Duivendrechtters

maakt, nader ingegaan op verschillende onderwerpen, families en personen. Het nummer is mogelijk gemaakt door een subsidie van de gemeente Ouder-Amstel en financiële bijdragen van tal van particulieren. Beide nummers hebben ertoe geleid dat het aantal leden van de Vereniging met meer dan 20 toeneemt.

Met ingang van nummer 116 (april 2017) is de voorkant van *Speuren en Ontdekken* enigszins aangepast. Het lichte vlak bovenaan de omslag is net zoals de rest van de omslag ook bruin geworden.

afb. 9 Uitvoering vanaf april 2017 - heden.

En hiermee is in het kort op de ontwikkeling van het blad *Speuren en Ontdekken* in de loop van 40 jaar ingegaan.

Overzicht redactieleden *Speuren en Ontdekken*, nummer 1 t/m 137.

<i>Vertel mij over het verleden en ik zal de toekomst kennen</i> ¹⁾					
naam		van	t/m	aantal nrs	lopend ²⁾
Blom	J.W.	sep 1984	apr 2004	76	
Hannaart	W.J.	sep 1984	jul 1988	14	
Niesthoven	J.C.	sep 1984	sep 2002	71	
Stefanski	D.F.	sep 1984	dec 1989	30	
Dijk	M.H. van	dec 1984	dec 2005	80	
Schutte	J.W.	dec 1984	mrt 2002	68	
Vré	C.H. de	dec 1984	jul 1994	37	
Boomars	PN.	mrt 1990	sep 2002	51	
Roeterdink	A.	mrt 1995	dec 2005	32	³⁾
Dijk	L.J.J.M. van	jun 2002	dec 2005	12	
Schaik	P. van	dec 2002	dec 2005	10	
Siekerman	R.P.	aug 2003			65
Boer	A. de	dec 2005	dec 2010	16	
Noorden	T. van	dec 2005			57
Swart	R. de	apr 2006			⁴⁾ 56
Boer	M. de	apr 2008	apr 2019	34	⁵⁾
Boomars	A.	apr 2008	aug 2023	47	⁵⁾
Velden	W. van der	apr 2012			37
Keizer	H.	apr 2014	aug 2019		
Zwart	T. de	mei 2015	apr 2016	4	
Zwerver	F.	aug 2019			16
Toussaint	J.	apr 2023	aug 2023	2	

1) Confucius, 551 v.Chr./479 v.Chr.

2) Huidige redactie, aantal nummers tot en met nummer 137.

3) Blijft nog wel ontwerp omslag en lay-out doen.

4) Correctiewerk.

5) Inclusief beeldredactie.

Waar stond deze boerderij?

door *Frans Zwerver*

In het april 2024 nummer van S & O (nr. 137 pag. 26/27) hebben wij op verzoek van Frans Roël uit Amstelveen u de vraag voorgelegd waar deze boerderij in Ouderkerk a/d Amstel staat of heeft gestaan.

Tot nu toe is daar geen reactie op gekomen. Mocht u het inmiddels wel weten graag een berichtje naar redactie@wolfgerus.nl.

Nieuw in de bibliotheek

door *Frans Zwerver m.m.v. Wim de Zwart*

De bibliotheek is voorlopig alleen op afspraak te raadplegen via wolfaems@xs4all.nl.

- 846 H. Luyten Culturele Zaken gemeente Amstelveen **Amstelveen in oude ansichten**, Europese Bibliotheek – Zaltbommel 1970.
 - 847 Dr. W de Gans, **Aardkundige Monumenten in Noord Holland**, Een overzicht van het Aardkundig Erfgoed in de provincie aan de hand van historische prenten (met o.a de Waver), Provincie Noord Holland 2008.
 - 848 J.M. Pekelharing, **Oud Amstelveen in beeld**, Weekmedia BV 1983.
 - 849 Bas Lubberhuizen, **Zuiver + Mooi**, Het nieuwe afvalwatersysteem van Amsterdam met onder andere aanjaagstation in Duivendrecht, Lubberhuizen - Waternet Amsterdam 2006.
 - 850 E. Munnig Schmidt en A.J.A.M. Lisman, tekeningen: C.J.Th. Schut, **Plaatsen aan de Vecht en de Angstel**, Historische beschrijvingen en afbeeldingen van kastelen, buitenplaatsen, stads- en dorpsgezichten aan de Vecht en de Angstel - van Zuilen tot Muiden, Canaletto Alphen a/d Rijn 1985.
 - 851 Stijnje Boerdam Hist. Kring Abcoude - Baambrugge, **Zo'n andere tijd - een beeld van Abcoude/ Baambrugge 1900 - 1925**, Uniepers Abcoude 1999.
 - 852 Gerrit van Oosterom, **Boeren op de buitenplaats**, De relatie tussen landbouw en buitenleven in het Amstellands Arcadië (1640-1840), Noordhoek Groningen 2022.
 - 853 Hans van Walbeek e.a., **Cafee Tabee**, afscheid Piet van Raak, Ouderkerk a/d Amstel 1992.
 - 854 Leo Houtkamp/Bert Drubbel, **Driekwart eeuw N.E.A.**, Ouderkerk a/d Amstel 1994.
 - 855 Bram Wesseling, **20 jaar Grote Prijs de Voetangel**, Ouderkerk a/d Amstel november 2005.
 - 856 Stichting Oud-Duivendrecht met Plus Kamminga Duivendrecht, **Historisch Duivendrecht**, Duivendrecht 2023.
 - 857 Historische commissie CGK o.l.v. ds. W.J. van Gent, **Elim aan de Amstel**, Honderd jaar Christelijke Gereformeerde Kerk Ouderkerk aan de Amstel, Kerkenraad CGK, Ouderkerk a/d Amstel 2023.
 - 858 Ton van Noorden, **Bibliografie Peter van Schaik**, Onderzoeks- en schrijver talent, Historische Vereniging Wolfgerus van Aemstel, Ouderkerk a/d Amstel 2020 met aanvulling 2024 (digitaal).
- 846, 847 en 848 zijn afkomstig uit het archief van de Gemeente Ouder-Amstel.
851 is geschonken door Willemies van der Velden.
853, 854 en 855 zijn geschonken door Dick Bakker.
856 is geschonken door de familie Toussaint.
- Verder is in de bibliotheek opgenomen een collectie kopieën van krantenartikelen en -advertenties uit de periode 1940-1945 en betrekking hebbend op Ouder-Amstel. Deze zijn afkomstig uit Delpher en door Ruud Siekerman rond 2015 verzameld.

Dezelfde plek ... in een andere tijd

door *Frans Zwerver*

Aan de Rondehoep Oost, even voorbij de Theresiastraat, naast het huis met de intrigerende naam *Utile Dulci*¹ staat nu op de nummers 23 en 23a een twee-onder-een-kapwoning uit 1971/72.

Wat heeft het onderzoek naar de historie van deze plek opgeleverd?

Er moet een kaart bestaan uit februari 1732 waarop een verkaveld stuk land aan de Bullewijk staat dat eigendom is van het Gasthuis der Stad Amsterdam. Er staat een latere aantekening op dat Hn. (Hendrik) van der Kroon eigenaar is geworden in 1838. Voor een kopie van deze kaart zie afb. 2.²

Uit archiefonderzoek valt af te leiden dat in de loop van de 18^e eeuw de grond in deze hoek van de Rondehoep na het Gasthuis in bezit moet zijn gekomen van de rijke landbouwer en veeboer **Claas Regtuijt** (1713-1780). Na zijn overlijden in 1780 erft zijn jongste nog minderjarige zoon Arie Regtuijt de boerderij Zeldenrust/Dorplust (Rondehoep Oost 22) met de bijbehorende landerijen (afb. 3).³

Arie Regtuijt (1763-1805) is na het overlijden van zijn eerste vrouw Aaltje Meijers in 1796 getrouwd met Aaltje de Graaf (1777-1816). Het erfdeel van Arie kwam na zijn overlijden in handen van Aaltje.

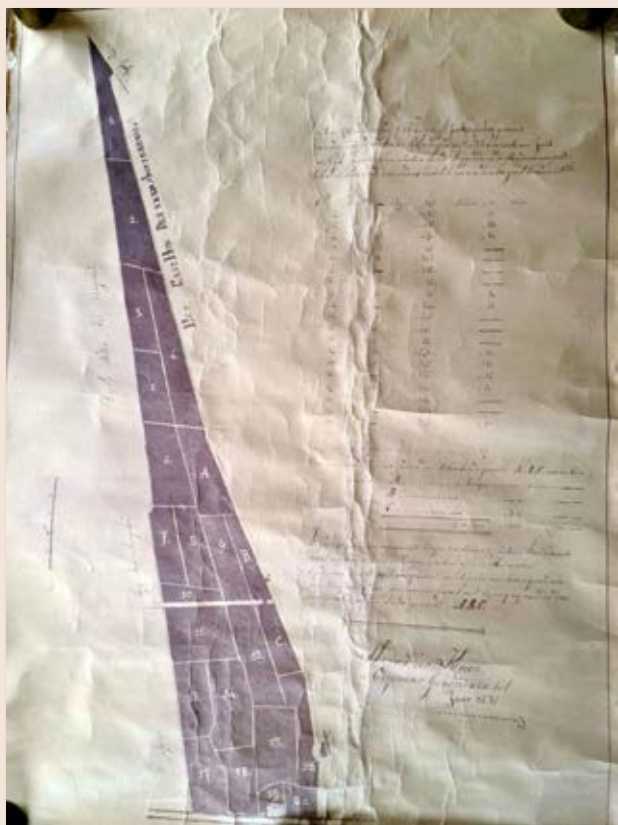

afb. 1 Rondehoep Oost 23/23a. foto: Piet de Boer, oktober 2024

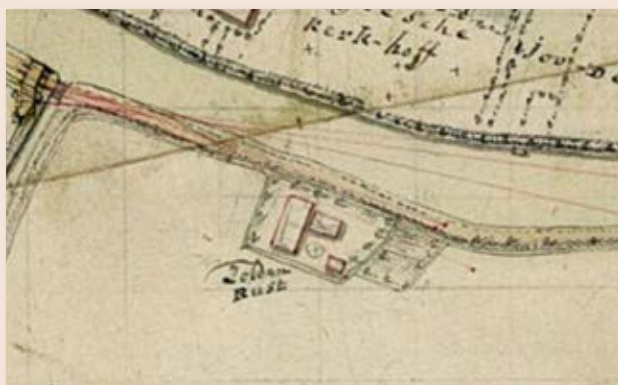
1 *Utile Dulci* betekent 'Het nuttige met het aangename'.

2 Deze kaart is in 1972 door J.H. (Johannes Hermanus) van der Kroon aangeboden aan burgemeester Hubers bestemd voor de op te richten Oudheidkamer. Het Museum beschikt alleen over een slecht leesbare afdruk, het origineel is nog niet teruggevonden.

3 Stadsarchief Amsterdam (SAA), toegang 30312, inv. nr. 6, pag. 393-438, notaris J. Nolthenius, 25 november 1785.

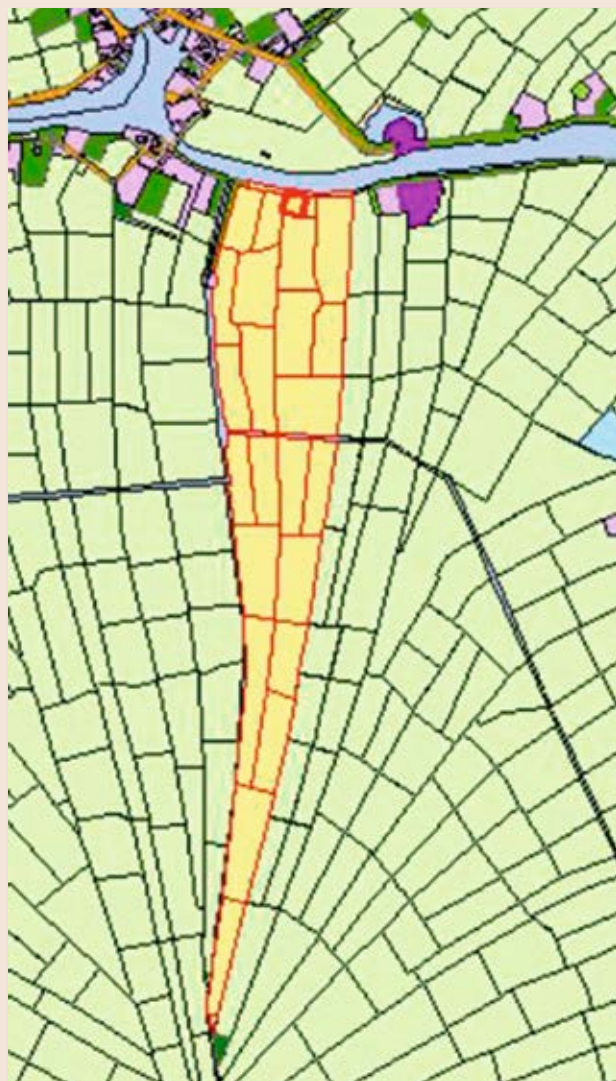

afb. 2 Kopie van kaart uit 1732 (gedraaid). Museum Amstelland 20200819

afb. 3 Boerderij Zeldenrust RH Oost kaart uit 1793
Bron: NH Archief

In de boedelscheiding in 1805 staat dit omschreven als “een bruikweerland met deszelfs huismanswoning, [hooi]berg & schuur mitsgaders annexe landerijen groot tezamen 30 morgen voetstoots staande en gelegen in den buiten bullewijk in den Rondehoepolder onder Ouderamstel genaamd Dorplust fl. 11600:-.”⁴ Aaltje hertrouwt later dat jaar met de uit Loenen afkomstige **Jan Gijsbertsz Uit den Bo(o)gaard**.

afb. 4 Kadaster 1832. Bron: HisGIS Amsterdam.

Het Kadaster vermeldt hem in 1832 als eigenaar van 26 percelen grond (geel) met een huis en erf (rood omrand) in de Ronde Hoep (afb. 4).

In 1838 verkoopt Jan Gijsbertsz Uit den Bo(o)gaard deze percelen aan **Hendrik van der Kroon** uit Loenen (1804-1885). Daarmee komt dit bezit in handen van de familie Van der Kroon.

Hendrik is tweemaal getrouwd geweest. In zijn eerste huwelijk met Maria Koekenbier uit Abcoude-Baambrugge (1813-1854) krijgen zij zeven kinderen (waarvan een tweeling jong overleden in Abcoude-Baambrugge). Het echtpaar verhuist eind 1838/begin 1839 naar Ouderkerk. Daar wordt in 1841 hun enige zoon Jan geboren. Het tweede huwelijk van Hendrik met Margaretha van Kooten uit Nederhorst den Berg (1804-1876) blijft kinderloos.

4 SAA, toegang 30312, inv. nr. 12, pag. 485/486, notaris Kemper, 25 september 1805.

afb. 5 Rondehoep Oost 22 Nieuw Lust (voorheen Zelden Rust/Dorplust) met zomerhuis. Uitsnede schilderij van familie Van der Kroon.

In 1869 wordt zoon **Jan van der Kroon sr.** (1841-1917) de nieuwe eigenaar. Hij is driemaal getrouwd geweest. Uit zijn eerste huwelijk met Gijsberta Vrolijk (1842-1869) zijn drie dochters geboren waarvan twee jong overleden zijn. De tweede echtgenote Johanna Verhoef (1847-1888) is moeder van veertien kinderen waaronder zoon Johannes (Jan jr.) van der Kroon.

De derde echtgenote is Petronella Karels (1866-1931) die tijdens haar huwelijk met Jan elf kinderen krijgt. Daarvan zijn er zes jong overleden.

In 1870 is het erf vergroot met een schuur. Deze situatie blijft bestaan tot eind 1916 als Jan sr. kort voor zijn overlijden zijn bezit op een veiling in Paardenburg verkoopt aan Hermanus Hendrikus Warner Kolk en 8 anderen⁵ waaronder Johannes (Jan jr.) van der Kroon voor fl. 66.080,- ieder voor 1/9 deel.⁶

In 1917 stichten de 9 kopers samen de NV 'Utile Dulci', Maatschappij Tot Exploitatie van Roevende en Onroerende Goederen te Ouder-Amstel. De vennootschap verkoopt de twee percelen met opstallen, **Rondehoep Oost 22 en 23**, in 1942 aan de gemeente Ouder-Amstel. De familie Van

der Kroon huurt daarna de boerderij en blijft er wonen. Ook de andere percelen worden in de loop der tijd verkocht, waaronder het in 1930 gebouwde huis met de naam Utile Dulci aan de Rondehoep Oost 24 op de hoek van de Theresiastraat.

afb. 6 Achterkant boerderij Rondehoep Oost 22 en woning 23 kort voor de afbraak. Op de achtergrond het vierkante huis met rood pannendak Utile Dulci en links het Sint Theresia Rustoord. Museum Amstelland 00133

5 De acht anderen zijn Reinier Johannes Pouw, Jan van der Kroon jr., Petrus Teunissen, Kors van Tol, Jan Hendrik Snel, Hendrikus Martha Wilhelmus van Loenen, Wilhelmus Jacobus van Dam en Henricus Johannes Kea.

6 SAA, toegang 30312, inv. 15, pag. 18 - 22, notaris Van der Helm, 13 december 1916.

Johannes (Jan jr.) van der Kroon (1879-1949) is getrouwd met Catharina Elisabeth Kaatee (1876-1943). Eén van hun zonen, **Johannes Hermanus (Joop) van der Kroon** (1914-1978) is gehuwd met Catharina Kemp-horst (1914-2001). Vanwege de slechte staat van de gebouwen en de aanleg van de snelweg A9 verhuist het gezin in 1967 naar de Holendrechteweg 53. De boerderij en de aangrenzende woning op de nummers 22 en 23 worden in 1970 afgebroken. Zoon J.A.H. (Jan) van der Kroon heeft na het overlijden van zijn vader in 1978 een nieuwe boerderij laten bouwen aan de Polderweg 32.⁷

In de aangrenzende woning Rondehoep Oost 23 heeft Hendrik van der Kroon van 1860 tot zijn overlijden in 1885 gewoond. De woning is daarna verhuurd tot 1907, waarna zijn zoon Jan van der Kroon er tot zijn overlijden in 1917 heeft gewoond. Ook daarna is de woning aan diverse personen verhuurd, waaronder Jan van Oostveen en Heiltje Cornelia Kooij vanaf 1937.⁸

afb. 7 Rondehoep Oost 23 arbeiderswoning, links de boerderij op nr. 22, ca. 1935. Museum Amstelland 08546 bewerkt.

afb. 8 Heiltje Cornelia Kooij en schoondochter Immetje van Oostveen-Meijer op het bruggetje over de bermsloot voor Rondehoep Oost 23. Op de achtergrond het huis Utile Dulci. foto: Ineke Westdorp-van Oostveen

7 Met dank aan J.A.H. (Jan) van der Kroon, zoon van Johannes Hermanus van der Kroon, voor aanvullende gegevens over de laatste periode op de Rondehoep Oost.

8 Met dank aan Ineke Westdorp-van Oostveen die aanvullende informatie en een aantal foto's van de boerderij en de woning ernaast heeft verstrekt.

De wand is ook ingelegd met deze kleuren, en aan de wand en op de vloer bij de voordeur bevinden zich vlindermotieven in maar liefst 5 kleuren (waaronder die van de Italiaanse vlag!).

Antonio Sfreddo was niet alleen eigenaar van het huis, hij had ook een bedrijf, op Molenkade 21. Het huis wordt in 1962 verkocht aan Willem Noordman, huisschilder. In 1993 werd het huis verkocht aan Klaas Schilperoort en Bertie Bobeldijk. Bertie en Klaas waren zich bij de koop totaal niet bewust van de schat onder de vloerbedekking en achter de schrootjes en bij de renovatie kwam de verrassing aan het licht! In de loop van de daaropvolgende jaren is in het huis een aantal terrazzovloeren hersteld of in oude stijl aangebracht. Sinds juli 2022 zijn Judith de Jong, Marcelo de Andrade Oliveira en hun zoon Luca de trotse bewo-

afb. 5 trapportaal Molenkade 26. foto: Keij & Stefels makelaars

ners. Judith en Marcelo vielen meteen voor de trap en de charme van de rest van het huis.

Binnenkort hopen we op de website Monumenten Ouder-Amstel meer uitgebreide teksten en beel-

den van het interieur te laten zien, in overleg met de bewoners.

Met dank aan Bas Smeulders (Stichting Oud-Duivendrecht) en Judith de Jong voor haar historisch onderzoek.

Nieuw in de bibliotheek

door Frans Zwerver

Recentelijk is in de Bibliotheek in Museum Amstelland opgenomen de *Aanvullingen vierde druk* van het omvangrijke boek *Van der Bijl - Een architectenfamilie in Nieuwer-Amstel*.

In deze aanvulling zijn o.a. de navolgende gebouwen uit Ouder-Amstel opgenomen die ontworpen zijn door de architecten Leo van der Bijl (1857 - 1943) en zijn zoon Herman van der Bijl (1900 - 1985).

- De vernieuwing van hofstede Kerklust met woning aan de Ronde Hoep Oost 6 (1907).
- De verbouwing van een woonhuis aan het Hoger Einde-Zuid 3 in opdracht van Izaäk Polanus (1916).
- De plattegrond van de Algemene Begraafplaats Karssenhof aan de Binnenweg 1A (1917).
- Plan voor het bouwen van een verenigingsgebouw met portaal en conciërgewoning in Duivendrecht, Rijksstraatweg 65A voor de R.K. Volksbond St. Willibrordus (het PAX-gebouw) (1932).

Van alle ontwerpen zijn blauwdrukken, foto's en aanvullende gegevens opgenomen.

De blauwdrukken zijn afkomstig van Wim Welling en uit de Bibliotheek in Museum Amstelland.

Het boek is in eigen beheer uitgegeven door Frans Roël te Amstelveen, achterkleinzoon van Leo van der Bijl en achterneef van Herman van der Bijl.

Een uitgave van de Historische Vereniging
“Wolfgerus van Aemstel”